



30 ปี
สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สานต่อองค์ความรู้... ทศวรรษใหม่... วิจัยเพื่อสังคม

ประมวลสรุปการสัมมนา

RDI Symposium 2009

เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้ง
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่ 24-26 สิงหาคม พ.ศ. 2552

ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด
จังหวัดขอนแก่น

"ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม"

การสัมมนาประจำปีสถาบัน เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการ
สถาปนาวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
RDI Symposium 2009

วันที่ 24-26 สิงหาคม 2552

สานสรรค์องค์ความรู้สู่... “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”

ประมวลสรุปการสัมมนา

RDI Symposium 2009

เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้ง
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่ 24-26 สิงหาคม พ.ศ. 2552

ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

สานสรรค์องค์ความรู้สู่...

“ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”

ประมวลสรุปการสัมมนา

RDI Symposium 2009

เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้ง

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่ 24-26 สิงหาคม 2552

ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

ที่ปรึกษา

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ

รศ.รวี หาญเผชิญ

สินี ช่างจำ

คณะทำงาน

นลินี กังศิริกุล

สำเภาว งามชัย

วชิราพร เกิดสุข

พิชาน ศาสตรวาทิต

เบญจมาศ บุรณสรณ์

ศุภลดา วรรณธานี

บรรณาธิการ:

ธนะจักร เย็นบำรุง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

ประภัศร สมพงษ์

แบบปก/รูปเล่ม:

ประภัศร สมพงษ์

พิมพ์:

ตุลาคม 2552

จัดพิมพ์:

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

โทร.043-202413 โทรสาร 043-202414 และ 202221

Website: rdi.kku.ac.th, E-mail: rdi@kku.ac.th

คำนำ

สานสรรค์องค์ความรู้...“ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” เป็นเอกสารที่ได้จากการประมวลสรุปการสัมมนา RDI Symposium 2009 “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 24-26 สิงหาคม 2552 ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชาออคิด จังหวัดขอนแก่น

การจัดสัมมนาครั้งนี้ นับได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง และบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้และภาคีเครือข่ายในทุกภาคส่วนของสังคมได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ตรงตามเจตมัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา ซึ่งนับเป็นความภาคภูมิใจอีกครั้งสำหรับการแสดงบทบาทและจุดยืนในการเป็นองค์กรวิชาการเพื่อบูรณาการองค์ความรู้สู่สังคมอย่างยั่งยืน และเพื่อการทำงานในอนาคตร่วมกับภาคีพันธมิตรต่อไป

ความสำเร็จของการสัมมนาพิจารณาได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมมีมากกว่า 400 คน และผู้ที่ให้ความสนใจเข้าชมการถ่ายทอดผ่าน Internet Network KKU Channel จำนวนถึง 980 คน ถือได้ว่าสูงสุดเป็นประวัติการณ์ ผู้เข้าร่วมการสัมมนาที่มาจากหลากหลายภาคส่วน เช่น นักวิชาการภายในมหาวิทยาลัย นักวิชาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ นักพัฒนา ราษฎรชาวบ้าน ประชาชน นักศึกษา รวมทั้งสื่อมวลชน เป็นเวทีวิชาการที่ได้มีผู้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในส่วนของเนื้อหาด้านวิชาการจากองค์ปาฐกทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี รศ.ดร.มรว.อดิสรพิพัฒน์ อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา และ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้ให้องค์ความรู้และโจทย์วิจัยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการสรุปองค์ความรู้ที่เกิดจากผลงานวิจัยของสถาบันย้อนหลังไป 30 ปีนำเสนอในการประชุม มีการนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนาอีกเป็นจำนวน 40 ผลงาน ซึ่งก่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมในหลากหลายประเด็น และทางสถาบันได้ตีพิมพ์ผลงานออกมาเป็นเอกสารจำนวน 4 เล่มได้แก่ 1) คลังความรู้แห่ง...ทศวรรษใหม่ วิจัยเพื่อสังคม 2) ถอดรหัส...องค์ความรู้สู่สังคม 3) สุจิตตร 4) คู่มือขมนิทรรศการ ความสำเร็จนี้เป็นผลจากการตั้งใจจัดการประชุมอย่างประณีต มีการออกแบบ วางแผน ให้ความสำคัญทุกขั้นตอน ทีมทำงานกันอย่างสุดกำลังความสามารถ

เมื่อการสัมมนาเสร็จสิ้นลง สิ่งสำคัญที่สถาบันวิจัยและพัฒนา จะได้ดำเนินการต่อจากนี้คือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์ที่สุด อาทิเช่น สรุปเนื้อหาในการประชุมเป็นเอกสาร รูปแบบภาคเคลื่อนไหวเป็น DVD และเผยแพร่ใน Web Site ของสถาบันต่อไป

เอกสารสานสรรค์องค์ความรู้...“ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” ฉบับนี้ประกอบด้วย บทสรุปประเด็นสำคัญที่เกิดจากการบรรยาย การอภิปราย และการเสวนาในห้องประชุม และภาพเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น การประเมินและข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมการสัมมนา และสรุปรวบรวมรายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญของการจัดสัมมนาวิชาการในครั้งนี้ คือองค์กรร่วมจัด ซึ่งมีองค์กรต่างๆ ดังนี้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

สถาบันวิจัยและพัฒนาหวังว่าเอกสารประมวลสรุปการสัมมนานี้จะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไปในอนาคต สมดังคำว่า “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” และขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สารบัญ

หน้า

• โครงการสัมมนาวิชา RDI Symposium 2009	1
ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม	
• กำหนดการสัมมนา	4
• บทคัดย่อ (ไทย/อังกฤษ)	10
• สรุปประเด็นสำคัญ	
1. ปาฐกถาแนะนำสัมมนา “สร้างคุณภาพแห่งสังคมไทย...ด้วยการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง”	12
โดย ชพนช ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี	
2. ปาฐกถา “การเปลี่ยนแปลงชุมชนเมืองและชนบทไทย กับการวิจัยในทศวรรษหน้า”	16
โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.อดิน รพีพัฒน์	
ที่ปรึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ด้านชุมชน	
3. การอภิปราย “วิจัยแบบ RDI ให้อะไรกับสังคมและท้องถิ่น”	18
4. การนำเสนอผลงานและความเห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้	
4.1 คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์	24
4.2 มานุษยวิทยาวัฒนธรรม	26
4.3 พลังชุมชนกับการขับเคลื่อนทางสังคม	27
4.4 นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ	31
4.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองของชุมชน	35
4.6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยท้องถิ่น	44
5. สรรค์เสวนา “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม: ข้อเสนอเชิงประเด็นและเชิงนโยบาย”	51
6. ปัจฉิมนิเทศกถา “ทศวรรษใหม่... วิจัยเพื่อสังคม”	53
โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ราษฎรอาวุโส	

ภาคผนวก

ทศวรรษใหม่ วิจัยเพื่อสังคม...มุมมอง จากมุมมอง	1-12
การประเมินผลและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมสัมมนา	2-12
รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา	3-12

ประมวลสรุปการสัมมนา

เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้ง สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

RDI Symposium 2009

ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม

งานวิจัยและพัฒนาสังคมบนเส้นทาง 30 ปี RDI

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก่อตั้งขึ้นตาม “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2522” ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 96 ตอนที่ 80 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2522 หน้า 83-84 โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้สถาบันวิจัยและพัฒนา “เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย สำหรับรับผิดชอบงานด้านวิจัยและพัฒนาโดยตรง” ต่อมาในปี 2526-2527 สถาบันฯ ได้ดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ของภารกิจสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อตอบสนองและรองรับการพัฒนาภูมิภาคอีสาน (Feasibility Study) พบว่าอุปสรรคสำคัญต่อการนำวิชาการมาใช้เป็นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาคขณะนั้น คือ การขาดการประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ ที่ทำงานด้านวิชาการและการพัฒนา ตลอดจนขาดข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นฐานสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์ความรู้สู่การพัฒนาในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิจัยและพัฒนา จึงได้เริ่มขยายบทบาทในการเป็นองค์กรประสานและส่งเสริมในการนำองค์ความรู้ทางวิชาการสู่การพัฒนาท้องถิ่นผ่านเครือข่ายความร่วมมือทั้งหน่วยงานมหาวิทยาลัย ตลอดจนภาคีเครือข่ายต่างๆ โดยได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนากระบวนการ และเนื้อหาการทำงานวิจัยและพัฒนา ให้สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาสังคมในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้ ตลอดช่วงระยะเวลาเกือบ 3 ทศวรรษ ที่ผ่านมา จุดเน้นของงานวิจัยและพัฒนา ที่สถาบันฯ ยึดเป็นหลักมาอย่างต่อเนื่องก็คือ การบูรณาการความรู้ในสหสาขาวิชาเพื่อเป็นฐานของการศึกษาวิจัย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรชุมชนท้องถิ่นที่มีการก่อรูปและพัฒนารอบบทบาทหน้าที่อย่างหลากหลาย ทั้งองค์กรที่ (ถูกทำให้เป็น)ทางการ และกลุ่มที่รวมตัวจากฐานความสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งภาคีที่ร่วมพัฒนาหลายฝ่ายเชื่อว่า ความเข้มแข็งขององค์กรเหล่านี้ (ไม่ว่าจะมีชื่อเรียก หรือกลไกการรวมกลุ่มอย่างไรก็ตาม) จะเป็นคำตอบที่สำคัญสำหรับการสร้างศักยภาพในการต่อรองอำนาจ (Empower) ของภาคประชาชน ไปสู่การพัฒนาที่พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน จนอาจกล่าวได้ว่า งานวิจัยและพัฒนาของสถาบันฯ ส่วนหนึ่งได้เปิดพื้นที่ให้องค์กรวิชาการและองค์กรทางสังคมร่วมในกระบวนการ “สร้างนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” ที่เป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยมาตลอด 3 ทศวรรษ รวมทั้งการนำองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคมเหล่านั้นมาปรับใช้ในการร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้มิติต่างๆ อาทิ การพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะ กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมพัฒนาวิสาหกิจ/อุตสาหกรรมชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อนำสังคมไทยไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลพอเพียง และสร้างชุมชนพอเพียงในอนาคต

ในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นสถาบันวิชาการเพื่อสนับสนุนพัฒนาสังคมและชุมชนท้องถิ่น สถาบันฯ และภาคีร่วมพันธกิจในการวิจัยและพัฒนาสังคม จึงจัดสัมมนาวิชาการสร้างเวทีสาธารณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นเวทีวิชาการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเชิงบูรณาการ นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาสังคม ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นอีสาน ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งอนุภาคลุ่มน้ำโขง ระหว่างนักวิจัยของสถาบัน นักวิชาการในมหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องและสนใจทั่วไป
- 2) เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมโดยรวม อันจะร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายในการเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต
- 3) เพื่อแสดงบทบาทและจุดยืนของสถาบันฯ ในการเป็นหน่วยงานวิชาการเพื่อบูรณาการองค์ความรู้สู่สังคมอย่างยั่งยืน ทั้ง 30 ปีที่ผ่านมา และการทำงานในอนาคตร่วมกับภาคีร่วมพันธกิจ

เนื้อหาจัดการสัมมนา

เวทีวิชาการในรูปของ “การสัมมนาวิชาการ ครบรอบ 30 ปี สถาบันฯ” มีแนวทางสำคัญ คือ

- **ปาฐกถาผู้นำ /ปาฐกถาพิเศษ** แสดงความสำคัญ แนวคิด และความเป็นจริงของการพัฒนาโดย การมีส่วนร่วมของชุมชน นวัตกรรมสังคมที่เสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการรองรับการพัฒนาสังคมทุกระดับ เน้นในช่วง 30 ปี หลัง (ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา) และแนวทางการสร้างองค์ความรู้สู่นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสังคมไทย โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ
- **นำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนา** ของนักวิจัย นักวิชาการ นักพัฒนา ผู้นำองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งผลการสังเคราะห์งานวิจัยของนักวิจัย/บุคลากรของสถาบันฯ ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ว่าสร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับพื้นที่และนโยบายสาธารณะอย่างไรบ้าง รวมทั้งสร้างนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเด็นที่องค์กรต่างๆ ศึกษาวิจัยและมีแนวโน้มว่าจะเป็นประเด็นสำคัญในการวิจัยเพื่อการพัฒนาในอนาคต ตามประเด็นที่กำหนดภายใต้ Theme โดยเชื่อมโยงภาพปัจจุบันมองภาพรวม ทิศทางการทำงานต่อในอนาคต เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น อันได้แก่

- 1) คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์
- 2) มานุษยวิทยาวัฒนธรรม
- 3) พลังชุมชนกับการขับเคลื่อนทางสังคม
- 4) นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะ
- 5) เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองของชุมชน และ
- 6) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยท้องถิ่น

รูปแบบการจัดสัมมนา

- 1) การนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนาของนักวิชาการภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชาวบ้าน (งานวิจัยไบ้าน) และภาคีร่วมพันธกิจในภาคอีสานที่มีแนวทางของโครงการที่เชื่อมร้อยกัน

2) การนำเสนอข้อสรุปและสังเคราะห์แนวทางการพัฒนา องค์ความรู้จากงานวิจัย ประเด็นหลักของนักวิจัยสถาบันฯ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ รวมทั้งนักพัฒนาภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองกระแสการพัฒนาในอนาคต

3) การจัดแสดงโปสเตอร์ผลงานวิชาการ จากนักวิชาการภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยขอนแก่น นักพัฒนาภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรชาวบ้าน

4) การจัดแสดงนิทรรศการ โดยแบ่งตามประเด็นทั้ง 6 เรื่อง ซึ่งมีทั้งผลงานของสถาบันวิจัยและพัฒนา และองค์กรร่วมจัด ตลอดจนภาคีเครือข่ายต่างๆ

5) การมอบรางวัลและประกาศเกียรติคุณ ผู้มีคุณูปการต่อภารกิจของสถาบันฯ

6) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน แบ่งตามกลุ่มผลิตภัณฑ์

7) การจำหน่ายหนังสือ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการของสถาบันฯ และองค์กรร่วมจัด

8) การแสดงของเยาวชน/ศิลปินวัฒนธรรมพื้นบ้าน

องค์กรร่วมจัด/แหล่งทุน

- 1) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 2) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- 3) มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 4) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
- 5) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- 6) สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.)
- 7) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- 8) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
- 9) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- 10) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.-พสช.)

วันเวลา สถานที่จัดการสัมมนา

“ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” จะจัดขึ้นในวันจันทร์ที่ 24 ถึง วันพุธที่ 26 สิงหาคม 2552 ณ โรงแรม พูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

กำหนดการสัมมนา “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”

วันที่ 24-26 สิงหาคม 2552

ณ โรงแรม พูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

ว/ด/ป	ห้องสัมมนา		เวลา	กิจกรรม	ผู้ดำเนินการ/วิทยากร
	ใหญ่	ย่อย1 ย่อย2			
24 ส.ค. 2552			08.00-09.00 น.	-ลงทะเบียนและชมนิทรรศการ พิธีเปิดการสัมมนา	-ศ. นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ ผู้อำนวยการ RDI -ศ. นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี -ศ. นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี -รศ. ดร.กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย รองอธิการบดี ฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี
	/		09.00-09.15 น.	-กล่าวรายงาน	
	/		09.15-10.15 น.	-กล่าวเปิดการสัมมนาและมอบของที่ระลึก -ปาฐกถา นำสัมมนา “สร้างดุลยภาพแห่ง สังคมไทย...ด้วยการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง”	
	/		10.15-10.20 น.	-กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการสัมมนา	
	ห้องรับประทานอาหาร		10.20-10.50 น.	-พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม	
	/		10.50-11.00 น.	-เวทีทัศน์ “30 ปี RDI มองให้ไกลกับงานวิจัย เพื่อสังคม”	-ผศ.ดร.หลิน นันท์วิทย์ คณะสังคมวิทยาฯ มธ. -ดร.ปรีชา อุตระกุล ม.ราชภัฏนครราชสีมา -ดร.อุษา กลิ่นหอม ม.มหาสารคาม
	/		11.00-12.30 น.	-นำเสนอ “วิจัยแบบ RDI ให้ะไรกับสังคมและ ท้องถิ่น?”	

							-คุณบุญเลียง สุตะชา ผู้นำชาวบ้าน จ.ขอนแก่น -ดำเนินรายการ: สินี ช่างฉำ หัวหน้าฝ่ายวิจัย RDI
ห้องรับประทานอาหาร			12.30-13.30 น.		-พักรับประทานอาหารกลางวัน		
	/		13.30-16.30 น.		-นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น หัวข้อเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับการ พึ่งตนเองของชุมชน” -ความเพียงพอที่เอื้อให้เป็นเศรษฐกิจพอเพียง -แผนพลังงานชุมชนปัจจัยช่วยลดต้นทุนเพื่อ ความพอเพียง -ตลาดชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของ ชุมชน -การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเมากับการส่งเสริม ธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน -ปาล์มน้ำมัน: บทเรียนของพืชเศรษฐกิจในระบบ นิเวศอีสาน -การพัฒนาชุมชนจากฐานรากสู่ความเพียงพอที่ ยั่งยืน: กรณีองค์กรวิสาหกิจชุมชนอินแบ่ง (บริการอาหารว่างระหว่างการสัมมนา)	-ประธาน: ดร.ปรีชา อุตระกุล ม.ราชภัฏนครราชสีมา - รศ. ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ คณะเกษตรศาสตร์ มข. - ดิเรก สารสวัสดิ นักวิจัย RDI - พัทธรินทร์ ฤทธวารักษ์ นักวิจัย RDI - ผศ. ดร.วิเชียร วรพทุพร คณะเทคโนโลยี มข. - อุบล อยู่หัว เครือข่ายเกษตรทางเลือกอีสาน - ธวัชชัย กุณวงศ์ เครือข่ายอินแบ่ง จ.สกลนคร	
		/	13.30-16.30 น.		-นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น		-ประธาน: ดร.อุษา กลิ่นหอม

					หัวข้อเรื่อง “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยท้องถิ่น” -แนวคิดการศึกษาเรื่องนิเวศ 3 น้: พื้นที่การ ดำรงชีพในการพัฒนา -การอนุรักษ์พันธุ์กรรมตามธรรมชาติของป่าหาม -ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อวิถี ชีวิตชุมชนอีสาน -ภูมิปัญญาการจัดการน้ำ -การศึกษาปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการชุมชนสี่ เหลี่ยมสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เทศบาล ตำบลกระดังงา และเทศบาลตำบลพังโคน (บริการอาหารว่างระหว่างการประชุม)	ม.มหาสารคาม - อ.มานะ นาคำ คณะมนุษยศาสตร์ฯ มข. - วิสูตร อยู่คง สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 จ.อุบลราชธานี - ดร.วิเชียร เกตุสุข นักวิจัย RDI - ไพรินทร์ เสาะสาย โครงการทามมูล จ.สุรินทร์ - ดร.ประยุทธ์ ชูสอน คณะศึกษาศาสตร์ มข.
--	--	--	--	--	--	--

ว/ด/ป	ห้องสัมมนา		เวลา	กิจกรรม	ผู้ดำเนินการ/วิทยากร
25 ส.ค. 2552	ใหญ่	ย่อย1			
		ย่อย2	08.00-08.45 น. 08.45-09.15 น. 09.15-10.00 น.	- ลงทะเบียนและรับเอกสารเพิ่มเติม - การแสดงเยาวชนขอนแก่น - ปาฐกถา อ.คิน รพีพัฒน์ “การเปลี่ยนแปลง ชุมชนเมืองและชนบทไทย กับการวิจัยใน ทศวรรษหน้า”	- นักเรียนโรงเรียนเทศบาลโนนชัย จ.ขอนแก่น - รศ. ดร. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ปรึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ / อดีตผู้อำนวยการ RDI

ห้องรับประทานอาหาร	ห้องรับประทานอาหาร	10.00-10.15 น.	-พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม -นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น หัวข้อเรื่อง “นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ” -การกำหนดนโยบายสุขภาพ การวางแผนยุทธศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์สุขภาพ มีผลต่อการพัฒนาระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย -โครงการแผนที่พื้นที่แห่งความสุข: กรณีศึกษา “มข. ชุมชนแห่งสุขภาพ” -โครงการพัฒนาข้ามพรมแดนในภาคอีสาน: ถ้าจะเติมน้ำบ่อทรายไม่สิ้นสุด? -พัฒนาการ การพัฒนาอีสานและลุ่มแม่น้ำโขง	-ประธาน: - รศ. ดร.สุจินต์ ลิมาภิรักษ์ คณะเกษตรศาสตร์ มข. - ผศ.วราภรณ์ พรหมสัณยพรต คณะสาธารณสุขศาสตร์ ม.มหาสารคาม - ประเสริฐ วงศ์ภูธร โครงการ พสส. - มนตรี จันทวงศ์ มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ - เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์ นักวิชาการอิสระ
	/	10.15-12.15 น.	-นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น หัวข้อเรื่อง “มาหุขยวิทย์พัฒนธรรม” -นโยบายของรัฐบาลกับการดำเนินงานข้ามวัฒนธรรมในประเทศไทย -การสร้างแนวร่วมในงานวัฒนธรรมกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น -แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนและสังคมอีสาน -ลมหายใจสุดท้ายของเกลือพื้นบ้านอีสาน	-ประธาน: ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ กรรมการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร - รศ. ดร.ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ คณะมนุษยศาสตร์ มข. - ชิวสิทธิ์ บุญเกียรติ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร - อ.สันติภาพ ศิริวัฒนไพบูลย์ ม.ราชภัฏอุดรธานี - จริญญา วงษ์พรหม นักวิจัย RDI
	ห้องรับประทานอาหาร	12.15-13.15 น.	-พักรับประทานอาหารกลางวัน	
	/	13.15-13.45 น.	-การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	-นักศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มข.

			13.45-16.30 น.	-นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น หัวข้อเรื่อง “พลังชุมชนกับการขับเคลื่อนทางสังคม” -การสร้างความรู้และตระหนักในตัวตนของท้องถิ่น (Self Actualization) ด้วยกระบวนการทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม กรณีการศึกษาผลกระทบทางสังคมโครงการเชื่อมรางสีเสลด -สิทธิชุมชนอีสาน: ยุคแห่งชิงทรัพย์การ -สภาองค์กรชุมชนกับทางเลือกในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชน -กระบวนการสร้างพลังชุมชนในการทางกรรมสิทธิ์ที่ดิน: กรณีการต่อสู้ของชาวชุมชนปะขาม	-ประธาน: ดร.บัญชา แก้วส่อง นักวิชาการอิสระ -แมน บุโรทกานนท์ นักวิชาการอิสระ -สนั่น ชูสกุล ผู้อำนวยการโครงการทามมูล/หัวหน้าโครงการวิจัยสิทธิชุมชนภาคอีสาน -วิเชียร แสงโชติ นักวิจัย RDI -ชนะจักร เย็นบำรุง นักวิจัย RDI
			13.45-16.30 น.	-นำเสนอผลงานและระดมความคิดเห็น หัวข้อเรื่อง “คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์” -การมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลักดันนโยบายเพื่อคุ้มครองแรงงานนอกระบบ -สถานการณ์การละเมิดสิทธิสตรีไทย -สถานการณ์ความรุนแรงในเด็กและครอบครัว -การแก้ไขปัญหาและเฝ้าระวังการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย	-ประธาน: ผศ.ดร.นลินี ดินธุหิตย์ คณะสังคมวิทยาฯ มธ. -สุนทรี หัตถ์ เช่งกิ่ง เครือข่ายผู้หญิงอีสาน -ศ. ดร.ศิริพร จิรวัดน์กุล คณะพยาบาลศาสตร์ มช. -รศ. พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล คณะแพทยศาสตร์ มช. -จริญญา วงษ์พรหม นักวิจัย RDI

ว/ด/ป	ห้องสัมมนา		เวลา	กิจกรรม	ผู้ดำเนินการ/วิทยากร
	ใหญ่	ย่อย1 ย่อย2			
26 ส.ค. 2552			08.00-08.45 น.	-ลงทะเบียนและรับเอกสารเพิ่มเติม -การแสดงกลอนลำอีสาน -สรรค์เสวนา “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม: ข้อเสนอเชิงประเด็นและเชิงนโยบาย”	-คุณแม่ราตรี ศรีวิไล -ดร.สุริชัย หวันแก้ว คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ -ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) -รศ.ดร.กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มข. -ดำเนินรายการ: ศ. นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มข.
	/		08.45-09.15 น.		
	/		09.15-10.45 น.		
	ห้องสัมมนาเล็ก		10.45-11.00 น.	-พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม -แถลงข่าวสื่อมวลชน “ก้าวสู่ทศวรรษที่ 4: RDI กับจุดยืนวิจัยเพื่อสังคม”	-รศ.รวิ หายูเพชฌัญญู และคณะ
	/		11.00-12.00 น.	-ปัจฉิมนิเทศถา “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม” -ปิดการสัมมนาวិชาการประจำปี	-ศ. นพ.ประเวศ วะสี - ราชภัฏวไลยอลงกรณ์

บทคัดย่อ

ในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันฯ และภาคีร่วมพันธกิจในการวิจัยและพัฒนาสังคม อันได้แก่องค์กรร่วมจัด 10 องค์กร ได้จัดสัมมนาวิชาการ สร้างเวทีสาธารณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคม **“ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”** จัดขึ้นในวันจันทร์ที่ 24 ถึง วันพุธที่ 26 สิงหาคม 2552 ณ โรงแรม พูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นเวทีวิชาการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเชิงบูรณาการ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคม ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นอีสาน ภูมิภาค ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งอนุภาคลุ่มน้ำโขง ระหว่างนักวิจัยของสถาบัน นักวิชาการในมหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องและสนใจทั่วไป 2) เสริมสร้างองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมโดยรวม อันจะร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายในการเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต และ 3) แสดงบทบาทและจุดยืนของสถาบันฯ ในการเป็นหน่วยงานวิชาการเพื่อบูรณาการองค์ความรู้สู่สังคมอย่างยั่งยืน ทั้ง 30 ปีที่ผ่านมา และการทำงานในอนาคตร่วมกับภาคีร่วมพันธกิจ

ทั้งนี้เนื้อหาจัดการสัมมนาเป็นเวทีวิชาการที่ประกอบไปด้วย การปาฐกถา นำ / ปาฐกถาพิเศษ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ การนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนาของนักวิจัย นักวิชาการ นักพัฒนา ผู้นำองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและชุมชนท้องถิ่น ตามประเด็นที่กำหนดภายใต้ 6 Theme คือ 1) คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ 2) มานุษยวิทยาวัฒนธรรม 3) พลังชุมชนกับการขับเคลื่อนทางสังคม 4) นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะ 5) เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองของชุมชน และ 6) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยท้องถิ่น

โดยมีรูปแบบการจัดสัมมนาได้แก่ 1) การนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนาของนักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชาวบ้าน (งานวิจัยไ้บ้าน) และภาคีร่วมพันธกิจในภาคอีสาน 2) การนำเสนอข้อสรุปและสังเคราะห์แนวทางการพัฒนา 3) การจัดแสดงโปสเตอร์ผลงานวิชาการ 4) การจัดแสดงนิทรรศการ 5) การมอบรางวัล และประกาศเกียรติคุณ ผู้มีคุณูปการต่อภารกิจของสถาบันวิจัยและพัฒนา 6) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน 7) การจำหน่ายหนังสือ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ และ 8) การแสดงของเยาวชน/ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

Abstract

On the occasion of the thirtieth anniversary of Research and Development of Khon Kaen University, the “**RDI symposium 2009**” was collaboratively held by the decent supported of ten funding organizations. It was a great public forum to share the interest and exchange experiences in pursuing the movement of doing research to serve the society in next decade. The symposium held at Pullman KhonKaen Raja Orchid Hotel during August 24 –26, 2009. It was standing for 1) to exchange experiences, knowledge and innovations which were integrated in the development process in Northeast, Thailand countrywide and Great Mekong Sub-region. This was a cohesively cooperation of RDI researchers, the researchers and experts of related academies, NGOs, GOs, Local authorities, community representatives and other sectors. 2) to strengthen a networking of the long collaboration amongst related sectors in moving ahead for the coming decade research integration and more efficiently, and 3) to emphasize the standing point of RDI in scrutinizing a right directions in social development under a participatory collaboration of the related agencies for a better movement in the future.

The symposium comprised of the addressing of keynote speakers and technical themes presented and crucially shared. As well as the enhancement of folk song and dances were shown on the stage, presenting of posters, awarded the sponsors, displaying of products of communities, and display of textbooks and publications. There were six themes of research agenda for instance; quality of life and human security, anthropology and cultures, potential of the communities in social movement, sufficient economy and self reliance of the community, and communities’ action in natural resources and environmental management.

It was excellent succeeded in such an economic and fruitfully convention manipulated, a well participation of the various hierarchical attendants, enhancement of the community based development that for a better society strengthening in the future.

- 1 -

ปาฐกถาแนะนำสัมมนา “สร้างดุลยภาพแห่งสังคมไทย...ด้วยการวิจัย เศรษฐกิจพอเพียง”



ฯพณฯ ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี

ศ.นพ. เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้กล่าวถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยโดยทั่วไป มี 4 เรื่องหลัก ๆ คือ 1) ผลิติด้านคิด 2) วิจัย 3) บริการชุมชน 4) บำรุงศิลปวัฒนธรรม

แต่จริงๆ แล้ว การวิจัยควรจะเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพราะต้องวิจัยก่อนจึงจะได้ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ แล้วจึงสร้างหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ แม้แต่พระธรรมของพระพุทธเจ้า ก็ต้องผ่านการศึกษาวิจัยก่อนที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชน ดังที่**พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)** เคยกล่าวไว้ว่า “ธรรมนั้นเราแสดงไว้โดยวิจัย” ดังนั้น ความรู้ทางโลกก็ย่อมไม่แตกต่างกัน คือต้องวิจัยก่อน และหัวข้อวิจัยต้องสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม และเอาไปใช้ได้

ข้อเสนอแนะต่อ RDI ในทศวรรษที่ 4 ที่จะต้องเป็นการวิจัยเพื่อสังคม ที่ต้องยึดหลักสำคัญ 3 ข้อ คือ

1. ต้องใช้หลักการวิจัยที่เป็นกลาง ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่สุกเอาเผากิน แม่นในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การตั้งโจทย์ ดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และเอาผลการวิจัยไปใช้ จะทำให้ง่ายก็ได้ ยากก็ได้ และใครๆ ก็ทำวิจัยได้ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ชาวบ้านหรือนักวิชาการ
2. RDI จะต้องมีการติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ทั้งระดับชุมชน ภูมิภาค ประเทศ และโลก คู่อัตตา ปัจจุบันและคาดการณ์ถึงแนวโน้มในอนาคต เพื่อจะได้ตั้งโจทย์ได้ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ถูกต้องเมื่อ 5 ปีที่แล้ว อาจจะไม่ใช่แล้วก็ได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในทุกระดับ
3. การทำงานวิจัยทางสังคม ต้องทำงานกับเครือข่ายพันธมิตรอย่างแนบแน่น จะแนบแน่นและมีคนอยากทำงานด้วยก็โดยใช้คำถั่ว**รักสามัคคี** “รู้” คือรู้แนวโน้มและปัจจัยที่กระทบชุมชนทั้งบวกและลบ คาดการณ์แนวโน้มเพื่อหาทางป้องกันหรือแก้ไข “รัก” คือการมองผลประโยชน์หรือคุณค่าของงานที่จะทำ หรือให้ราคากับงานว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างไร ขนาดไหน เพื่อให้เกิดศรัทธาและฉันทะ “สามัคคี” คือตระหนักรู้ว่าทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องสามัคคีกันไว้ งานจึงจะสำเร็จ

การทำงานเพื่อสังคมถือว่าเป็นงานสำคัญ เป็นงานศักดิ์สิทธิ์ ต้องเผยแพร่ให้คนอื่นรู้ ให้คนวิเคราะห์วิจารณ์ ถ้าวัดดีดัดด่างเหลือศูนย์ เราก็จะเรียนรู้จากคนอื่นได้มาก

เรื่องที่จะนำเสนอในวันนี้ มี 3 เรื่อง คือ 1) ความสำคัญของการวิจัย 2) วิกฤตโลก 3) หลักการการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง

1) ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยสำคัญมากเพราะเปลี่ยนวิถีคุ้นชินหรือกิจวัตรประจำวันให้เป็นวิถีใหม่ เมื่อวิจัยแล้วก็นำไปสู่การสร้างนโยบาย และเมื่อคนยอมรับก็จะกลายเป็นวิถีใหม่ วิจัยนำไปสู่นวัตกรรมและการพัฒนา หรือนำไปสู่การทำให้ดีกว่าเดิม และกลายเป็นกิจวัตรใหม่ ผลและประโยชน์การวิจัยอาจจะเป็นการออกแบบระบบใหม่หรือปรับสิ่งที่มีอยู่ หรือเป็นการลดต้นทุน สร้างผลผลิตที่ดีกว่าเดิม หรือทำให้ทำงานได้ดีขึ้น

2) เรื่องวิกฤตโลก

วิกฤตโลกที่เผชิญอยู่มี 4 ประการคือ

1. ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะนี้มีมากกว่า 6,000 ล้านคน แต่ในอีก 40 ปีข้างหน้าจะมีถึง 9,000 ล้านคน นั่นหมายความว่าโลกจะต้องการอาหารสำหรับทุกคนและสัตว์เลี้ยงมากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ขณะนี้เกิดภาวะโลกร้อนจากน้ำมือมนุษย์ เพราะมีก๊าซเรือนกระจกเพิ่มมากอย่างรวดเร็ว อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกก็เพิ่มเร็ว ทำให้ระบบนิเวศของทะเลและพื้นดินเปลี่ยนแปลงไปหมด ความร้อนที่มากขึ้นจะแผดเผาทั้งผืนดินและผืนน้ำ ทำให้พื้นที่บางแห่งจะแล้ง เพาะปลูก ปลูกข้าวไม่ได้ บางแห่งจะท่วมเพราะมีฝนและมรสุมบ่อยขึ้น ทะเลเมื่อมีคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้นจะมีสภาพเป็นกรด ก็จะส่งผลต่อชีวิตสัตว์น้ำ

สำหรับประเทศไทยนั้น การเปลี่ยนแปลงของทะเล เมื่อหิมะขั้วโลกละลาย น้ำทะเลจะสูงขึ้น และฝนตกชุก หากจัดการไม่ดีก็จะเกิดน้ำท่วม ดินถล่ม หากจัดการดีก็จะได้น้ำไว้ใช้

3. วิกฤตพลังงาน เพราะพลังงานฟอสซิลกำลังจะหมดไป และราคาแพงขึ้นไปเรื่อย ๆ ต้องหันมาใช้พลังงานทางเลือกที่ผลิตจากพืชเกษตร ทำให้ราคาพืชพลังงานสูงขึ้น ซึ่งจะสร้างปัญหาเรื่องการทำลายหรือรุกป่าเพื่อการขยายพื้นที่พืชพลังงาน

4. วิกฤตอาหาร เนื่องจาก 3 ปัจจัยแรก ประชากรโลกเพิ่มขึ้น และพื้นที่บางแห่งปลูกไม่ได้ หรือใช้พื้นที่เกษตรเพื่อผลิตพลังงาน ราคาอาหารของทุกคนและสัตว์จะต้องแพงขึ้น ตอนนี้ประเทศที่รวยอย่างบาห์เรนกำลังมากำหนดซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตรเรียกว่ากำลังเกิดการล่าอาณานิคมทางการเกษตร หรือ (Agro Colonization) และที่ดินในประเทศของเราเป็นที่ต้องการมาก และหากมีการขายที่ดินกันมาก ก็จะมีการพลัดถิ่น ไร่ที่อยู่มีสลัมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางวิกฤตก็เป็นโอกาสสำหรับประเทศไทยเราว่าจะแปรวิกฤตให้เป็นโอกาสหรือไม่ เรามีโอกาสอยู่ 4 เรื่องได้แก่

1) เกษตรเป็นต้นธารเศรษฐกิจไทย เกษตรที่ผ่านมาเป็นพลเมืองชั้นสองสาม เพราะว่าเราละเลยเกษตรกรต่อไปนี่เกษตรจะเป็นเป้าหมายเป็นการผลิตอาหาร คือ การเป็น“อาหารโลก ครั้วโลก” ผลิตอาหารสัตว์และผลิตพลังงาน ซึ่งการจะพัฒนาการเกษตรได้ต้องดูแลเรื่องดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรต้องเป็นเจ้าของที่ดิน ต้องมีน้ำที่สะอาดและเพียงพอ โดยมีชลประทานขนาดเล็ก กลางใหญ่ ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและตัดสินใจ อยากให้ อบต.ทำระบบชลประทานของตัวเองและเชื่อมกับ อบต.รอบๆ แล้วก็ทำงานร่วมกันกับชลประทานกลายเป็นชลประทานลุ่มน้ำ ควรมีเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูป เพราะพืชทุกตัวที่มีศักยภาพในการเป็นอาหารคน สัตว์ พลังงาน นอกจากนั้นต้องมี *Logistic Research* สำหรับสินค้าเกษตร ว่าจะจัดการอย่างไรให้ส่งออกไปถึงผู้บริโภคให้ถูกเวลา ขยายตลาดที่เพิ่มมูลค่าได้ อย่างชาวนั้นตลาดมีหลายระดับ ตั้งแต่กิน

เพื่ออิม กินเพื่ออ้อยและกินเพื่อสุขภาพ ซึ่งกำลังการซื้อต่างกัน สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มมูลค่าได้ จะทำให้ชาวไร่ชาวนาได้ลืมตาอ้าปาก ส่วนตัวชาวนาชาวไร่เองนั้นก็ต้องการรวมตัวกัน เหมือนตัวอย่างของไต้หวันที่ตั้งเป็น association เพื่อหาความรู้ใหม่ เพื่อตัดพ่อค้าคนกลาง และเพื่อตั้งธนาคาร

2) พัฒนาอุตสาหกรรมต่อยอด ซึ่งต้องพัฒนาปัจจัยการผลิตและการแปรรูป เช่น ปุ๋ย หรือเครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

3) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เน้นธรรมชาติและวัฒนธรรม อย่างกรณีของเมืองปาย หรือของญี่ปุ่นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตแบบชาวนาจริง ๆ

4) เลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาความรู้และเทคโนโลยี ซึ่งตรงนี้ก็คือนงานของ RDI

นอกจากโอกาส 4 เรื่องแล้ว ประเทศไทยจะอยู่รอดผ่านพันวิกฤตไปได้ ต้องปรับเปลี่ยน 4 เรื่อง ได้แก่

1. ยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติให้มั่นคง คือ สถาบันกษัตริย์ ศาสนา และสถาบันของประชาชน คือ ชุมชนและครอบครัว

2. พัฒนาระบบการปกครองที่มั่นคง มีเป้าหมายความเป็นภราดรภาพ เป็นพี่เป็นน้องไม่แบ่งแยก มีสาระเรื่องของเสรีภาพในการพัฒนาศักยภาพของตนเองถึงขีดสุด สาระเรื่องความเสมอภาค เท่าเทียมกันในกรอบกฎหมาย กรอบสังคมและกรอบคุณธรรม

3. สร้างสังคมคุณธรรมและเที่ยงธรรม ให้ยึดถือในความดี ความสุจริต มีค่านิยมที่ดี

4. ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้แก่การยึดถือในสิ่งถูกต้องดีงาม มีวินัย การขยันขันแข็ง เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนและพวกพ้อง มีเมตตาต่อสรรพสิ่ง

3) เศรษฐกิจพอเพียงกับหนทางข้างหน้า

1. เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาที่มีความสำคัญกับการจัดความยากจนและการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรในระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

4. หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาล

5. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลันและเพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสม

เป้าประสงค์ของเศรษฐกิจพอเพียง

ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

หลักของความพอเพียง

1. ความพอประมาณ คือ พอดี พอเหมาะต่ออัตภาพ ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป

2. ความมีเหตุผล อธิบายได้ คือ เป็นไปตามหลักวิชา ตามกฎเกณฑ์ของสังคม ตามหลักกฎหมาย และตามหลักศีลธรรม

3. ระบบภูมิคุ้มกันตัว

ก. ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ (คือด้านเศรษฐกิจ ด้านการเงิน ด้านทรัพย์สิน ฯลฯ) ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัตถุด้วยการมีเงินออม ประหยัด เรียบง่าย มีการประกันความเสี่ยงและมีการวางแผนในระยะยาว

ข. ภูมิคุ้มกันด้านสังคม (คือด้านคุณธรรม ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ฯลฯ) ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ การรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม ทำให้สังคมเป็นสีขาว อยู่เย็นเป็นสุข และมีทุนทางสังคมสูง โดยการสร้างฐานเครือข่ายที่มั่นคง มีคำสอนของครอบครัว ศึกษาและปฏิบัติธรรม ให้ลูกหลานรู้จักออมและทำบุญและต้องฝึกใจให้ “เข้มแข็ง” ปฏิเสธความชั่วยึดมั่นความดี

ค. ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม (คือด้านนโยบายสีเขียว ด้านประหยัดพลังงาน ด้านการกำจัดขยะ ฯลฯ) ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การสร้างความรู้ และสำนึก สร้างสุขนิสัย ที่สะอาดเป็นระเบียบและอยู่กับธรรมชาติ

ง. ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม (คือด้านวิถีชุมชน ด้านภาษา ด้านสถาปัตยกรรม) ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านวัฒนธรรม คือ การสร้างความมั่นคงในวัฒนธรรมไทย และเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเข้าใจ และเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมต่างถิ่นหรือต่างชาติ

- 2 -



ปาฐกถา

“การเปลี่ยนแปลงชุมชนเมืองและชนบทไทย กับการวิจัยในทศวรรษหน้า”

รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.อดิน รพีพัฒน์

ที่ปรึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ด้านชุมชน

พัฒนาการสังคมและชุมชนไทยในกึ่งทศวรรษ

1. การเปลี่ยนแปลงเมืองและชนบทเริ่มต้นเมื่อกึ่งพุทธกาล (พ.ศ.2500) เมื่อเราสนิทชิดเชื้อกับอเมริกา ในยุคสงครามเย็นระหว่างค่ายทุนนิยมกับคอมมิวนิสต์ เราได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกและอเมริกา มีการจัดตั้งสภาเศรษฐกิจ ขึ้น เริ่มให้มีอุตสาหกรรมที่เอกชนเป็นเจ้าของ มีการสร้างเส้นทางสายยุทธศาสตร์ สร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ ตลอดจนการพัฒนาการศึกษาที่ลอกแบบอเมริกา

2. หมู่บ้านมีถนนเข้าถึง เมืองมีตึกสูงๆ มีการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว ประชากรเพิ่มขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองเมืองเติบโตอย่างรวดเร็วมีชุมชนแออัดมากขึ้นรัฐบาลห้ามไม่ให้พระสงฆ์เทศน์เรื่องสันโดษ ในขณะที่รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายที่โฆษณาคำนิยมใหม่ เช่น งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข และน้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ

3. ป่าใหญ่หลายแห่งกลายเป็นที่ทำพืชไร่เชิงเดี่ยว ดึงดูดแมลงและศัตรูพืชทำให้ต้องใช้ยาฆ่าแมลง และยากำจัดศัตรูพืชรวมทั้งปุ๋ยเคมี ซึ่งต้องซื้อหามาจากต่างประเทศ ในขณะที่ราคาผลผลิตที่ถูกกำหนดมาจากตลาดโลก และมีความผันผวนทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับความเสี่ยง

4. ในชนบทจึงมีแต่คนแก่และเด็กเล็กๆ เพราะคนในชุมชนต้องหารายได้เสริมโดยการอพยพเข้าไปทำงานรับจ้างในเมือง ในขณะที่ลูกหลานไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

5. เกษตรกรเป็นหนี้ในระบบมากขึ้น การต่อรองได้แต่ก็ไม่สามารถปลดหนี้ได้เช่นกัน เพราะว่าเป็นหนี้สะสมมากขึ้น

6. เทคโนโลยีในการสื่อสารกัน มีความก้าวหน้าแพร่หลายในชนบท ชนบทเห็นความเจริญของเมืองและปรารถนาจะเข้าสู่สังคมที่เจริญ อยากบริโภคมากขึ้น ทำให้สิ่งที่ไม่จำเป็นกลายเป็นสิ่งที่จำเป็น เช่น ตู้เย็น รถมอเตอร์ไซด์ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ กลายเป็นสิ่งจำเป็นเพราะแสดงฐานะและตำแหน่งทางสังคม

7. ความสัมพันธ์ในอดีตเราให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ยศถาบรรดาศักดิ์ ในชนบทให้ความสำคัญกับวัยวุฒิและคุณธรรม แต่ปัจจุบันวัยวุฒิหมดความสำคัญลง เพราะความรู้มาจากตะวันตกไม่ได้สืบทอดมาจากอาวุโส ส่วนคุณธรรมศาสนาก็เสื่อมลง เงินตรากลายเป็นเครื่องมือวัดคุณค่าของคนแทนคุณธรรม แต่ก่อนเราสอนให้คนกลัวบาป ละอายต่อบาป ให้รู้จักสันโดษ เสียสละพึ่งพาอาศัยกัน ปัจจุบันสอนให้สะสมทุน เบียดเบียนกันเอง และเบียดเบียนธรรมชาติ เอาผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ปลาใหญ่กินปลาเล็ก คนฉลาดเอาเปรียบคนโง่ เน้นความเป็นปัจเจกนิยมมากกว่าชุมชนนิยม

8. ปัจจุบันจึงมีค่านิยมพึ่งพิงคือการพึ่งพิงคนอื่นที่เขาใจมากกว่าเรา โดยหวังว่าคนที่รวยที่มีมากกว่าเราเขาจะเผื่อแผ่เจือจานให้เรา ก่อนมีถนนมิตรภาพผู้นำอีสาน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ส.ส. เป็นคนดีมากๆ แต่พอ

ถนนเข้ามา ผู้นำ คือ คนที่ร่ำรวย เงินสำคัญกว่าคุณธรรม บัณฑิตสำคัญกว่าชุมชน ฟังฟังสำคัญกว่าฟังพา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางแข่งขันเป็นความขัดแย้งที่สำคัญในสังคมไทยในปัจจุบัน เราจะเอาอย่างตะวันตก หรือว่าเราจะเอาอย่างโบราณของเรา?

9. ถ้ามองในแง่ของสัญลักษณ์ สถาบันพระมหากษัตริย์ คือสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า และคุณธรรม ตรงข้ามกับมหาเศรษฐีนักธุรกิจข้ามชาติเป็นสัญลักษณ์ของเงิน ความขัดแย้งที่แรงขึ้น ปัญหาใหญ่อยู่ที่ทัศนคติของการฟังฟัง

10. เคยประเมินผลกลุ่มเกษตรกรกลุ่มหนึ่ง เกษตรกรบอกว่าเวลาเขาเลือกผู้นำกลุ่มเขาเลือกคนที่ซื่อสัตย์ แต่ที่จริงแล้วพบว่าผู้นำทุกคนเป็นคนร่ำรวย แต่ไม่ซื่อสัตย์ โกงเงินกลุ่ม จนแยก ชาวบ้านเลือกเพราะคิดว่าพวกคนรวยมีเงินจะได้ช่วยเหลือเกษตรกร เป็นความคาดหวังที่ผิดหวัง เพราะคนรวยเขานึกถึงผลประโยชน์สูงสุดกำไรสูงสุด เรานึกว่าเขากรุณาเมตตา แต่คนเป็นนักธุรกิจต้องการเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน

11. ประเทศไทยอยากมีประชาธิปไตย มีการเลือกตั้ง การเลือกตั้งไม่ใช่ประเพณีปฏิบัติของสังคมที่เป็นชุมชน เพราะเรายกย่องคนดี ไม่มีการหาเสียง การเลือกตั้งนั้นเป็นของสังคมขนาดใหญ่ ที่มีคนอยู่รวมกันมาก และต้องหาผู้แทนด้วยการเลือกตั้งขึ้นมา

12. การแก้ปัญหาไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้โดยเร็วทำอย่างไรจะ使人ฟังตนเองได้อยู่ได้โดยไม่ต้องร้องขอจากคนอื่น เมื่อเขามีทัศนคติว่าฟังตนเอง ฟังพวกพ้องได้เขาก็ไม่เลือกผู้แทนเพื่อที่จะขออะไร คนจนจะต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน “ชาวบ้านไทยไม่โง่ แต่ถูกทำให้เชื่อว่าโง่” เขาจึงแบมือขอตลอดเวลา

13. ในฐานะนักวิชาการจะอย่างไรให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ สมัยที่ทำโครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลองกับ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เราพยายามหาทางให้ชาวบ้านคิดทำโครงการและเป็นโครงการที่คิดว่าเขาน่าจะทำได้สำเร็จ โดยมีเราช่วยให้เขาทำให้สำเร็จให้ได้ ถ้าเขาร่วมมือกันมากขึ้น และสามารถทำให้สำเร็จได้สักครั้งหนึ่ง เขาก็จะไม่ฟังใคร นั่นคือหัวใจของการพัฒนาชนบท

14. ในตอนหลังนี้ มีสิ่งที่น่าสนใจมากคือ “คนในสังคมเกิดความรู้สึกโหยหาความเป็นชุมชน โหยหาความมีคุณธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” การโหยหาทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างขึ้นในสังคม คือการรวมกลุ่มกันในชุมชน เช่น ที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการรวมกลุ่มกันจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน หรือกรณีพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่จังหวัดตราด ก็สร้างเครือข่ายอ้อมทรัพย์และจัดสวัสดิการได้อย่างดีและสามารถพึ่งตนเองได้ หรืออย่างชาวบ้านบะขามที่ จังหวัดขอนแก่น ก็รวมตัวกันจนต่อสู้ให้ได้ที่ดินมา เขาก็รู้สึกว่าเขาสามารถทำได้ และทุกวันนี้รัฐก็เลยเข้ามาช่วย ฝรั่งเศสบอกว่า “พระเจ้าไม่ช่วยคนที่ไม่ช่วยตัวเอง” รัฐบาลก็เหมือนกัน

ตัวอย่างชาวบ้านชุมชนเก่าแสง (จ.สงขลา) ถูกไล่หรือหลายหน แต่ไล่ไม่ออกเพราะเขารวมตัวกันแน่นแฟ้นและรู้จักต่อรองกับรัฐ ที่ชุมชนบะขามก็เช่นกันมันไม่ใช่การคุกเข่าอ่อนน้อม แต่ต้องต่อรองกับรัฐ ต้องฝึกความสามารถในการต่อรองกับรัฐ

ดังนั้น“ทางออกของประเทศไทยไม่ได้อยู่ที่รัฐ แต่อยู่ที่ชาวบ้านรวมกันและสามารถต่อรองกับอำนาจให้ได้”

15. งานวิจัยของเราจะอย่างไร ให้เขามั่นใจในตัวเอง ช่วยเหลือตัวเองได้

- เราต้องศึกษาให้รู้ว่าชุมชนที่เขาทำได้ เขาทำได้อย่างไร เรียนรู้และวิเคราะห์ออกมาให้ชัดเจน เพราะแต่ละที่ไม่เหมือนกัน และให้ชาวบ้านได้เรียนรู้จากชาวบ้านด้วยกันเอง และสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางขึ้น

- ช่วยให้ชาวบ้านรู้จักทำงานวิจัย ว่าเขามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอะไร สาเหตุจากอะไร จะแก้ได้อย่างไร เราในฐานะหน่วยงานมหาวิทยาลัย สามารถทำได้เยอะมาก และมีอีกมากมายที่จะทำงานกับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านเป็นคนที่ปรับตัวได้เร็วได้ดี ให้ชาวบ้านเรียนรู้วิธีการที่จะต่อรอง และเขาจะยืนอยู่บนขาเขาเองได้ เป็นการกันไม่ให้คนไทยหลงไปว่าจะมีคนใจดีที่เราจะไปอ่อนน้อมร้องขอเอาได้ ...

- 3 -

การอภิปราย “วิจัยแบบ RDI ให้อะไรกับสังคมและท้องถิ่น”

ผู้ร่วมนำเสนอ

บุญเลี้ยง สุตะชา	ตัวแทนผู้นำชุมชนบะขาม เทศบาลนครขอนแก่น
ผศ.ดร.นลินี ทวีสิน	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.ปรีชา อุตระกุล	ประธานที่ปรึกษาศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครราชสีมา
ดร.อุษา กลิ่นหอม	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดำเนินรายการ

สินี ช่วงฉ่ำ	หัวหน้าฝ่ายวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
--------------	--------------------------------------

RDI กับการต่อสู้เรื่องสิทธิที่ดินของชุมชนบะขาม โดย บุญเลี้ยง สุตะชา

กระบวนการต่อสู้เรื่องสิทธิที่ดินของชุมชนบะขาม จ.ขอนแก่น ได้การติดตามทางปัญญาจาก RDI ทำให้เราได้โฉนดที่ดิน ผู้เกี่ยวข้องชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) กป.อพช. นักการเมืองระดับท้องถิ่น “เอาปัญญามาสร้างบ้านสร้างเมือง”

ขั้นตอนกระบวนการของการต่อสู้เรื่องสิทธิที่ดินของชุมชนบะขาม แบ่งออกได้ดังนี้

- 1) ตัวใครตัวมัน ใครเข้าถึงข้อมูลก็ให้ออกโฉนด
- 2) คนที่ได้กับคนที่ไม่ได้ การต่อสู้ไม่มีองค์ความรู้พอ ทำให้เขา
 - ปัญหาทั้งหมดองค์กรรัฐในท้องถิ่นไม่สามารถแก้ปัญหาได้ RDI เข้าไปทำการศึกษา “บะขามน่าอยู่”
 - นำผลการศึกษาไปประกอบการรู้ว่าบะขามอยู่นอกพื้นที่สาธารณะ 2494 ทำให้ได้โฉนด 174 แปลง
 - สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม แทนการต่างคนต่างทำ
 - ทำให้เป็นโจทย์สาธารณะ หน่วยงานรับผิดชอบ ทำให้เกิดโจทย์ร่วมของรัฐกับชุมชน โดยมีองค์ความรู้ทางวิชาการมาให้การสนับสนุน
 - ความสัมพันธ์การติดต่อ กับ RDI มากขึ้น ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยคิดที่จะพึ่งพากัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้โครงการ “บะขามน่าอยู่ เรียนรู้.....”

การสร้างกระบวนการเรียนรู้จะเน้นการพัฒนาสื่อวันนีบะขามเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชนเมือง มีคนมาศึกษาดูงานจากที่ต่าง ๆ มากมาย วันที่บรรยายนี้ก็เป็นวันเปิดโครงการลดปริมาณขยะในชุมชนให้ขยะเป็นศูนย์ลดภาวะโลกร้อนช่วงชีวิตช่วงหนึ่งมีอะไรดี ๆ มากมาย สรุปได้ว่าการ “สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมคือหนทางความสำเร็จในการทำงาน”

ประสบการณ์งานวิจัย 30 ปีของ RDI จากการเป็นผู้สังเคราะห์งานวิจัยในช่วง 3 ทศวรรษของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าม้งงานวิจัยสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ โดย ผศ.ดร.นลินี ดันฐวนิตย์

ม้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจำนวนงานวิจัย 115 โครงการวิจัย แต่ศึกษารายละเอียดเพียง 56 โครงการที่เป็นเล่มสมบูรณ์ ไม่สามารถอ่านจากงานวิจัยอย่างเดียว ต้องใช้รูปแบบอื่นๆ ด้วย อ่านรายงานประจำปีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ RDI วิทัศน์

1.1 สถานะของสังคมศาสตร์คำถามต่องานวิชาการสังคมศาสตร์ไทย มี 4 แบบ คือ สังคมศาสตร์วิชาการ สังคมศาสตร์นโยบาย สังคมศาสตร์แนววิพากษ์ และสังคมศาสตร์สาธารณะ

- คำถาม “งานสังคมศาสตร์จะนำไปสู่ข้อเสนอทางนโยบายได้อย่างไร?”

1.2 ปฏิบัติการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา : บริบทของการวิจัย ประเด็นศึกษา วิถีวิทยา และการสร้างองค์ความรู้

งานศึกษาปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาของสถาบันแบ่งยุคการทำงานได้ 3 ยุค

- 1) พ.ศ. 2526-2533 ยุคทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยของบุคลากร มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้วยทุนขององค์การบริหารวิเทศกิจแห่งประเทศไทยสหรัฐอเมริกา (USAID) และองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแคนาดา (CIDA) ประสานงานวิจัยให้บุคลากร มหาวิทยาลัยขอนแก่น งานวิจัยที่มีมากที่สุดคืองานในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มองเรื่องความเชื่อการเป็นโรคและการรักษาแบบพื้นบ้าน
- 2) พ.ศ. 2527-2539 ยุควิจัย/ประสาน/สร้างเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน (อพช.) และองค์กรชาวบ้าน (อบ.) เป็นการเริ่มต้นจากการทำงานวิจัยสู่งานพัฒนา เป็นการผสมผสานงานกันนี้เกิดขึ้นได้จากนักวิจัย มีนักพัฒนาที่เข้ามาทำงานกับ RDI อย่างน้อย 5 คน และมีประสบการณ์การทำงานกับชนบท และเข้ามาพร้อมกับเครือข่าย NGO ชาวบ้าน การศึกษาเน้นชุมชนและองค์กรชุมชนโดยการให้เงินทุนทำกิจกรรมผลิตสื่อที่ไม่ใช่ตัวหนังสือเป็นวิทัศน์ทำงานวิจัยร่วมกับชาวบ้าน เห็นงานประวัติศาสตร์ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน งานประเมินผลงานของชุมชนและม้งงานร้อน เช่น กรณีเรื่องน้ำพอง เรื่องมะม่วงหิมพานต์ ทำให้เห็นการต่อสู้ของชาวบ้านกับหน่วยงานรัฐ มีการทำงานแบบสหวิชาการ เช่น มีวิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ และอื่นๆ
- 3) พ.ศ. 2544-2549 ยุคประสานรัฐและองค์กรวิจัยในประเทศ และเป็นยุคที่ RDI เผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการถึง 5 คน และเป็นกระบวนขยับตัวของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เผชิญกับช่วงของสำนักงาน “ส” ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น สกว. สสส. สช. เป็นช่วงการเมืองเปิดมากขึ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับทั้งการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ วิกฤติทรัพยากร ชาวบ้านเป็นนักวิจัย RDI มีการปรับตัว คือ
 - การปรับบริบทของปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา ซึ่งในแต่ละช่วงทศวรรษ 2520 และทศวรรษ 2530 แตกต่างจากทศวรรษ 2540 อย่างมาก ภายใต้บริบททางสังคม การเมืองที่ต่างกัน ปฏิบัติการของ RDI ก็มีความแตกต่างกันเช่นกันงานวิจัยของ RDI
 - การเปลี่ยนทั้งประเด็นการทำวิจัย จุดเน้นอยู่ที่องค์กรชุมชน จากชนบทสู่เมือง เริ่มงานมิติของประชาธิปไตย งานหลายเรื่องทำขึ้นเพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐ เช่น งานพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท การพัฒนา OTOP งานลุ่มน้ำชี การพัฒนาแรงงานนอกระบบ

- เปลี่ยนแปลง วิถีวิทยา เช่น การใช้ PAR เข้มข้นขึ้น มีงานวิจัยท้องถิ่นของ สกว. งานวิจัยที่บ้าน ปากมูล ซึ่งแตกต่างจากส่วนอื่นคือ มีโครงการกองทุนหมุนเวียน มีงานเรื่องป่าชุมชน งานเรื่องแรงงานนอกระบบ เป้าหมายงานอยู่ที่ชุมชน และ “ไม่ได้ทำเป็นแบบมีปิ่นรับจ้าง” เพราะมีการถ่วงถ่วง ต่อดองเรื่องที่จะรับศึกษาวิจัยให้ตรงกับอุดมการณ์และจุดยืนของสถาบันมิใช่รับจ้างตามใบสั่งของแหล่งทุนเป็นหลัก

1.3 องค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนา

- เรื่องแรงงาน : จากแรงงานย้ายถิ่นสู่แรงงานนอกระบบ
 - งานศึกษาเรื่องแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงมาก คือในช่วงทศวรรษ 2530 เน้นการศึกษาในเรื่องการอพยพแรงงาน โดยมองถึงสาเหตุการอพยพ และศึกษาผลกระทบของการอพยพแรงงาน โดยใช้แนวคิดประชากรศาสตร์ ศึกษาปัจจัยที่หลักให้เกิดแรงงานอพยพ เช่น ความยากจน ความต้องการออกไปเผชิญกับโลกในเมือง ซึ่งเรื่องนี้เมืองมีความรู้ที่ได้จากงานวิจัยในประเด็นนี้น่าจะเพียงพอแล้วและสามารถพัฒนาคำถามวิจัยไปในประเด็นอื่นๆต่อไป
 - หลังจากทุน USAID และ CIDA การศึกษาประเด็นแรงงานเด็ก โดยเฉพาะเรื่องการจัดแรงงานเด็ก ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบการจัดงานเด็ก คือมีทั้งแรงงานแฝง เช่น การที่เด็กต้องไปช่วยงานพ่อแม่ตามไร่อ้อย ที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่างๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ เสี่ยงต่อการเข้าถึงอบายมุข
 - มองแรงงานเป็นแรงงาน ต่อมามองว่าแรงงานคือมนุษย์ พลเมือง ทำให้ประเด็นในการวิเคราะห์เปลี่ยน พิจารณาเรื่องสิทธิ การคุ้มครองแรงงาน
 - ขยับไปที่แรงงานอพยพเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ตกงานมาชุมชนรับได้มากแค่ไหน
 - ครอบครัวและผู้หญิง ครอบครัวทำให้อ่อนล้าและไม่สามารถฟันฝ่าวิกฤตไปได้
 - ประเด็นสุขภาพ สิทธิของสุขภาพ จากโรคทั่วถึงโรคจากสารเคมี

ข้อเสนอแนะ

- 1) ให้ความสำคัญกับการวิพากษ์และพัฒนาแนวคิดทฤษฎีให้มากขึ้น เช่น การนิยามแรงงาน ที่มีคำนิยามออกไปกว้างคนทำงาน
- 2) เอาประเด็นที่เคยทำมาแล้วมากลับมาทบทวนและนำมาทำซ้ำ
- 3) การทำงานวิจัยระยะยาวและเน้นการทำฐานข้อมูล
- 4) สร้างเวทีสาธารณะให้มาก

2. งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน โดย ดร. ปรีชา อุตระกุล

งานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนของ RDI แบ่งออกเป็น 3 ยุคได้ดังนี้

- | | |
|-----------------------------------|--|
| ยุคที่ 1 (ปี 2522 – 2533) | เป็นช่วงการจัดตั้งองค์กรและพัฒนาระบบสนับสนุนงานวิจัย |
| ยุคที่ 2 (ปี 2534 – 2547) | เป็นช่วงการวิจัยบูรณาการทั้งระดับพื้นที่และระดับนโยบาย |
| ยุคที่ 3 (กลางปี 2547 – ปัจจุบัน) | เป็นช่วงการวิจัยและพัฒนาลักษณะสหสาขาวิชาแบบบูรณาการ |

จากการสังเคราะห์งานพบว่าในยุคที่ 1 มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนมากถึง 36 ชิ้น ยุคที่สองมี 20 ชิ้นและในยุคที่ 3 มีเพียง 13 ชิ้น

ประเด็นการวิจัย

ยุคที่ 1 พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในเรื่องของเกษตรผสมผสาน เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม อาหารปลอดภัย เป็นโจทย์วิจัยที่มาจากความสนใจของนักวิจัยเป็นหลัก โจทย์วิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องของพืชและสัตว์ ดังนี้

- พืช เป็นประเด็นที่ให้ความสำคัญกับพืชแต่ละชนิดที่มีความสำคัญต่อคนอีสาน ทั้งในแง่การใช้เทคโนโลยีไปเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น เช่น มะละกอ มะม่วงหิมพานต์ มะเขือเทศ สะเดา ข้าวโพด หม่อนไหม หญ้าอาหารสัตว์ และผักตบชวา
- สัตว์ เป็นโอกาสใหม่ ที่คนอีสานได้ทำอยู่แล้ว เช่น ไก่พื้นเมือง สุกร เป็ดเทศ กระต่าย กระบือ กบ และโคนม ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยทางด้านเทคนิคในการเลี้ยงดูสัตว์ให้มีความเหมาะสมกับบริบททางสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ภาคอีสาน

ยุคที่ 2-3 งานวิจัยส่วนใหญ่มีภาคีคนใช้งานวิจัยเข้ามามีส่วนในการกำหนดโจทย์มากขึ้น หมดยุคทุน USAID และ CIDA งานวิจัยเป็นลักษณะของการออกไปทำงานกับชุมชนมากกว่าการทำงานในห้องปฏิบัติการ เป็นงานส่วนใหญ่จะมีภาคีที่ขอให้ RDI ทำวิจัยให้ เช่น โครงการในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน แต่สิ่งที่น่าสนใจคือต้องการความรู้ที่เอาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานมากขึ้น เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะที่ใช้หลากหลายสาขา มีการบูรณาการ และมีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น

- บทบาทองค์กรพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมเกษตรผสมผสาน ทำข้อมูลพืชสัตว์เพื่อใช้ในไร่นาสวนผสม
- งานที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน
- การตลาดชุมชน วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพความสนใจในยุคที่ 2-3 เป็นการเอาไปใช้ประโยชน์ เน้นการมีส่วนร่วม เป็นทิศทางใหม่ที่ RDI ได้ริเริ่มขึ้นมา

วิธีวิทยาการวิจัย

ผู้ที่ได้รับทุนจาก RDI ไปมีวิธีวิทยาที่แตกต่างหลากหลาย โดยมีหลักสำคัญคือการมีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการ วิธีการที่เอื้อให้ชุมชนได้ประโยชน์และเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพลังอำนาจให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ มั่นใจในตัวเองมากขึ้น

- การพัฒนาทักษะและความสามารถในการวิจัยเชิงคุณภาพให้นักวิจัย
- ส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR และการประเมินแบบมีส่วนร่วม
 - ☐ การเตรียมชุมชน
 - ☐ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ
 - ☐ การเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม ทั้งในเรื่องการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการสัมภาษณ์กลุ่ม
 - ☐ การคืนข้อมูล
 - ☐ การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมวิเคราะห์ข้อมูล
 - ☐ การสร้างพลังอำนาจ (Empower) ให้ชุมชน
- การทดลองวิธีการใหม่ๆ
 - ☐ Coaching เป็นการให้คำปรึกษา ในกลุ่มผู้นำ เห็นได้ชัดในงานวิจัยตลาดชุมชน และงานที่ไปทำในพื้นที่ของ สปก.

❑ ประชาพิจัย (People Research and Development (PR&D))

- ❑ บทบาทของพีเลียง เช่น กรณีของชุมชนบะขาม ที่นักวิจัยตั้งคำถาม ระหว่างการเป็นนักวิจัยกับการเป็นนักเคลื่อนไหวในชุมชนว่าจุดแบ่งมันอยู่ตรงไหน

สุดท้าย ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน เป้าหมายคือผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่มีเสียงน้อยที่สุดในสังคม ทำอย่างไรจะให้ธุรกิจชุมชนเข้มแข็ง และมีความร่วมมือจากหลายชุมชนมากขึ้น และ ณ เมื่อชุมชนเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งแล้วก็ต้องคำนึงต่อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

3. งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย ดร. อุษา กลิ่นหอม

วัตถุประสงค์ ไม่หนีเรื่องสิ่งแวดล้อมกับคน เป้าหมายกว้างมาก ครอบคลุมทุกจุด ในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา

- งานทางด้านสิ่งแวดล้อมของ RDI ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงกลาง โครงการมีอยู่ 55 โครงการ ที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และในช่วงที่มีรักษาการผู้อำนวยการ 5 ท่าน ทำให้งานทางด้านนี้ลดลง ซึ่งเป็นช่วงวิกฤติขององค์กรมีงานวิจัยเพียง 7 เรื่องเท่านั้นแต่ว่ามีผลกระทบค่อนข้างสูง
- ประเด็นการศึกษางานทางด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะเน้นหนักไปทางเรื่องของน้ำ แต่การศึกษาเรื่องแร่ธาตุ ยังมีน้อย ทั้งที่แร่ธาตุมีความสำคัญ เพราะว่าถ้าดูจากประวัติศาสตร์ภาคอีสาน เรามีการถลุงเหล็ก และมีแร่เกลือ แต่กลับไปเน้นเรื่องดิน ป่าไม้ น้ำ เป็นหลัก
- พื้นที่ทำงานเน้นการกระจายทำงานในอีสานตอนกลาง แต่่างานของ RDI ก็ไปปรากฏในทุกที่ของประเทศไทย
- งบประมาณในงานดำเนินงาน อยู่อย่างกระสือกระสน ต้องหาแหล่งทุนภายนอก ทำให้การทำงานไม่สามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่าแหล่งทุนเองก็มีวัตถุประสงค์ขององค์กรเช่นกัน
- บุคลากรน้อยมีคนที่งานด้านการเกษตร 3 คน ด้านสิ่งแวดล้อมและประเมินผล 1 คน ในขณะที่ช่วงปีแรกๆ มีคนเกี่ยวข้องเป็น 100 คน
- ลักษณะการทำงานเน้นการบูรณาการสังคมและเครือข่าย และกระบวนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในช่วงกลางก่อนเกิดวิกฤติมีการบูรณาการงานทางสังคม เชิญนักวิทยาศาสตร์และนักสังคมมาร่วม ทำให้เกิดความตระหนักในภาคอีสานมากขึ้น ทำให้คนเริ่มรู้จักป่าบุงป่าทาม และสะท้อนให้ภาครัฐเห็นว่าชุมชนสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง แต่ว่าไปไม่สุด ถ้าต่อไปอีก 5 ปีจะทำให้เห็นชัดเจนมากขึ้น
- โครงการทั้ง 55 โครงการ ทำให้เกิดนวัตกรรม โดยเฉพาะ PAR/Empowerment
- RDI ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง ทำให้การทำงานของ RDI ขาดความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. “ได้มีการพูดคุยกันไหมว่าสิ่งแวดล้อมคืออะไร” วางเป้าหมายอย่างไร
2. เป้าหมายการจัดการทรัพยากรคืออะไร
3. ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ กำหนดมาเพื่ออะไร รากเหง้าปรัชญาความคิดเป็นอย่างไร เรื่องเหล่านี้มาอธิบายทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างไร
4. การวางกรอบการทำงานให้ชัดเจน
5. ประเด็นงานวิจัยต้องทบทวน

- ควรเป็นงานวิจัยที่เชิงข้อเสนอแนะต่อนโยบายของรัฐ
- โครงการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อชุมชนรากหญ้า เช่น โครงการชดเชยการดูแลต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม (PES) หรือ การลดการทำลายป่าเพื่อสร้างคาร์บอนเครดิต (REDD)
- ทำอย่างไรให้คนรากหญ้า คนอีสานเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

6. มข.ต้องมองให้เป็น RDI เป็นศูนย์ทางวิชาการ ถ้าปล่อยให้ไปแบบนี้จะไปไม่ถึงวิสัยทัศน์ที่ว่าไว้ เราต้องมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหว จะตั้งโจทย์อะไร ตอบอะไร ต้องพัฒนาบุคลากร ทำอย่างไรให้ RDI ประสานให้บุคลากรมาร่วมทำงานร่วมกันที่หลากหลายสาขามากขึ้น

- 4 -

การนำเสนอผลงานและความเห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.1 คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์

ประธานดำเนินการ ผศ.ดร.นลินี ทวีสิน

สองเรื่องแรกเป็นบทความวิชาการจากผลงานวิจัยของที่ฉายภาพสถานการณ์การละเมิดสิทธิของสตรีและเด็ก ส่วนอีกสองเรื่องเป็นบทความเชิงพัฒนาเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานเด็กและแรงงานนอกระบบ (ส่วนใหญ่เป็นสตรี)

เรื่องที่ 1 : “สถานการณ์การละเมิดสิทธิสตรีไทย”

โดย ศ.ดร.ศิริพร จิรวัดกุล

การศึกษาสถานการณ์การละเมิดสิทธิสตรีไทยของ ศ.ดร.ศิริพร จิรวัดกุล พบว่าแม้เวลาเปลี่ยนไป ความสามารถและบทบาทของผู้หญิงในเรื่องเศรษฐกิจมีมากขึ้น มีกฎหมายรับรองสิทธิความเสมอภาคของหญิงชาย แต่แนวคิด “ผู้ชายเป็นใหญ่” ยังคงอยู่ นอกจากนี้จารีตก็มีพลังและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตปฏิบัติของหญิงชายในสังคมอยู่มาก อีกทั้งยังพบว่าการละเมิดสิทธินั้นเกิดขึ้นได้ทั้งจากการยินยอมของผู้หญิงเอง(ที่จะไม่ใช้สิทธิตามกฎหมายเพื่อรักษาค่านิยมที่สังคมและตนเองยึดถือโดยไม่คิดว่าถูกละเมิดสิทธิ) หรือจากการจำยอมเพื่อแลกกับความสงบสุขในบางเรื่อง หรือจากการจำต้องทนต่อความรุนแรงภายในครอบครัว ตลอดจนจากความไม่รู้ในเรื่องเศรษฐกิจและกฎหมายบางแง่มุม ทั้งหมดทั้งปวงจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งยังคงถูกละเมิดสิทธิอยู่ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

เรื่องที่ 2 : “สถานการณ์ของการทารุณกรรมละเลยทอดทิ้งเด็กในประเทศไทย”

โดย รศ. พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

ส่วนการศึกษาสถานการณ์ของการทารุณกรรมละเลยทอดทิ้งเด็กในประเทศไทย ของ รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล นั้นมีความยากในเรื่องการค้นหาและเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะยังไม่มีข้อมูลสถิติเรื่องนี้ในประเทศ จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลจากการรวบรวมรายงานอุบัติการณ์การทารุณกรรมละเลยทอดทิ้งเด็กของศูนย์พึ่งได้ทุกแห่งในขอนแก่น กับข้อมูลอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการศึกษาในชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นถึงขนาดของปัญหาว่า ในแต่ละปีอนุมาณว่ามีเด็กถึง 2.7 ล้านคนที่ถูกทารุณกรรมและละเลยทอดทิ้ง การศึกษานี้ยังฉายให้เห็นถึงชนิดของการทารุณกรรมฯ สาเหตุ ปัจจัยเสี่ยง ที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันบ้างจากการศึกษาของแต่ละโครงการย่อยในชุดโครงการ

เรื่องที่ 3 : “การแก้ไขปัญหาและเฝ้าระวังการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย”

โดย จริญญา วงษ์พรหม

จริญญา วงษ์พรหม เสนอภาพรวมของปัญหา และสาเหตุของปัญหาแรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย และความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ทั้งในระดับนานาชาติและในประเทศไทยด้วยกลไกของอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ และกฎหมายภายในประเทศ (พรบ.คุ้มครองแรงงาน 2541) มาอย่างต่อเนื่อง และขณะนี้กำลังมีโครงการติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์การใช้แรงงานเด็กในพื้นที่ 6 จังหวัด แต่การดำเนินการเรื่องแรงงานเด็กให้ได้ผลนั้นต้องอาศัยความกล้าหาญของหน่วยงานภาครัฐในการทำให้เป็นนโยบายอย่างชัดเจนและดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดจริงจัง ตลอดจนวิธีคิดวิธีมองปัญหานี้ของคนในสังคมและคนที่ทำงานในประเด็นนี้ด้วย

เรื่องที่ 4 : “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการผลักดันนโยบายเพื่อคุ้มครองแรงงานนอกระบบ”

โดย สุนทรี หัตถ์ ช่างกึ่ง

สุนทรี หัตถ์ ช่างกึ่ง นำเสนอบทเรียนจากการทำงานเรื่องแรงงานนอกระบบมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจนิยามความหมาย สาเหตุที่ทำให้เกิด ปัญหาที่แรงงานนอกระบบต้องเผชิญ ตลอดจนนโยบายที่จำเป็นที่แรงงานนอกระบบต้องการเพื่อให้มีความมั่นคงและเท่าเทียม และยอมรับว่าตลอดเวลาที่ทำงานมานานหลายปีจนถึงปัจจุบัน การเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อคุ้มครองแรงงานนอกระบบก็ยังไม่สำเร็จ แต่ก็ถือว่ามีความก้าวหน้า ข้อมูลความรู้ทางวิชาการ (จาก RDI) เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในเรื่องนี้

หลังการนำเสนอ ได้มีการแลกเปลี่ยนในห้องสัมมนาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเรื่องเด็ก มีข้อเสนอแนะให้รัฐต้องให้ความสำคัญกับเด็กให้มากขึ้นอย่างจริงจัง และควรมีนโยบายการป้องกันอย่างเป็นรูปธรรมดีกว่าการแก้เมื่อเกิดปัญหาแล้ว หน่วยงานองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชนต้องทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

อย่างไรก็ตาม เรื่องการคุ้มครองสิทธิของทั้งเด็กและสตรีนั้น ยังมีประเด็นที่ต้องทำงานทางความคิดปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด ของผู้คนในสังคมให้มากและกว้างขวางขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจให้กระจ่างกับผู้คนในสังคมเพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองดูแลเด็กและสตรีไม่ให้ต้องประสบกับความรุนแรง ความไม่เท่าเทียมในรูปแบบต่างๆ เพราะลำพังมาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถปกป้องและให้ความคุ้มครองเด็กและสตรีได้ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลความคิดความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติของคนในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรื่องการดูแลและคุ้มครองเด็กและสตรียังถูกละเลยหรือเห็นว่าไม่เป็นปัญหา

4.2 มานุษยวิทยาวัฒนธรรม

ประธานดำเนินรายการ ผศ. ดร.จวีวรรณ ประจวบเหมาะ

เรื่องที่ 1 : “นโยบายของรัฐกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ในประวัติศาสตร์สังคมสยาม”

โดย รศ.ดร. ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์

เป็นงานศึกษาจากการสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่ฉายให้เห็นประวัติและพัฒนาการของรัฐที่ค่อยๆ รุกคืบเข้าไปควบคุมและจัดการความสัมพันธ์ระหว่างหญิงไทยกับชาวต่างชาติตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ทำให้เข้าใจชุดความคิดเบื้องหลังในการควบคุมและจัดการเรื่องดังกล่าวของผู้ครองรัฐ ซึ่งคลเคล้าด้วยความคิดเชิงอำนาจทางด้านการเมือง ความมั่นคงของชาติ ฯลฯ ตลอดจนระดับการควบคุมจัดการที่เพิ่มมากขึ้นไปตามกาลและสภาวะที่รัฐเผชิญอยู่ ตลอดจนพิธีกรรม พิธีการต่างๆ ทางสังคมและทางกฎหมายที่ทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ในการรับรองการแต่งงาน

เรื่องที่ 2 : “การสร้างแนวร่วมในงานวัฒนธรรมกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”

โดย ชิวสิทธิ์ บุญยเกียรติ

ชิวสิทธิ์ บุญยเกียรติ ได้ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และเสนอผลงานจากประสบการณ์การส่งเสริมและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใน 2 พื้นที่ พร้อมทั้งชี้ประเด็นให้เห็นว่าแนวคิด กระบวนการจัดตั้งและกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดสภาพของพิพิธภัณฑ์ ปฏิบัติการการดำเนินการเรื่องพิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินและพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน ฉายให้เห็นกิจกรรมอันหลากหลายที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อปลูกสำนึกคนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อนำไปสู่เป้าหมายให้พิพิธภัณฑ์เป็นที่ ๆ มีเรื่องราวที่ไม่สิ้นสุด ต้องหาความรู้เพิ่มอยู่ตลอดเวลา และเป็นสถานที่ถ่ายทอดวิธีการหาความรู้ แทนการเป็นสถานที่ ๆ ถ่ายทอดความรู้ที่เบ็ดเสร็จ

เรื่องที่ 3 : “แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคมและชุมชน”

โดย อ.สันติภาพ ศิริวัฒนไพบูลย์

สันติภาพ ศิริวัฒนไพบูลย์ เสนอแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมในทัศนะของคนทำงานชุมชนว่าเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในมิติต่างๆ และหากใช้แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมศึกษาชุมชน จะทำให้สามารถศึกษาหรือทำความเข้าใจชุมชนได้ ละเอียด ลึกและรอบด้าน และเชื่อว่าจะทำให้สามารถสร้างสรรค์สังคมที่มีความสมดุลบนฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและฐานเศรษฐกิจชุมชน

เรื่องที่ 4 : “ลมหายใจสุดท้ายของเกลือบ้านอีสาน”

โดย จริญญา วงษ์พรหม

จริญญา วงษ์พรหม ฉายภาพให้เห็นความสัมพันธ์และความสำคัญของเกลือบ้านวิถีชีวิตคนอีสาน และความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่แปรเปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน เกลือบ้านกำลังเผชิญกับการถูกแทนที่ด้วยเกลือบ่ออุตสาหกรรมคุณค่าของเกลือบ้านจึงหลงเหลืออยู่ในกลุ่มคนจำนวนไม่มากนักด้วยปัจจัยและสาเหตุหลายประการ เกลือบ้านกำลังจะกลายเป็นตำนานไว้สำหรับเล่าขานให้คนรุ่นหลังเท่านั้น

เป็นที่น่าเสียดายว่าด้วยข้อจำกัดของเวลาทำให้ไม่มีการแลกเปลี่ยนหลังการนำเสนองาน

4.3 พลังชุมชนกับการขับเคลื่อนทางสังคม

ประธานดำเนินรายการ ดร.บัญชา แก้วส่อง

รูปธรรมของพลังเป็นอย่างไร พลังชุมชนใช้เครื่องมืออะไรไปสร้าง ใช้เครื่องมืออะไรไปทำให้เกิดพลังมาก พลังมีอยู่โดยธรรมชาติ พลังมีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีงานนำเสนอในประเด็นนี้ 4 เรื่อง

เรื่องที่ 1 : “การสร้างความรู้และตระหนักในตัวตนของท้องถิ่น (Self Actualization) ด้วยกระบวนการทำแผนที่แบบมีส่วนร่วม กรณีการศึกษาผลกระทบทางสังคมโครงการเขื่อนราษีไศล”

โดย แมน บุโรทกานนท์

โครงการนี้เน้นเครื่องมือในการทำงานสร้างการตระหนักรู้ในตัวตนของท้องถิ่น โดยการสะท้อนเรื่องนำเอาเครื่องมือสมัยใหม่และความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างพลังชุมชน คือ เครื่องมือ GIS และเครื่องมือ RRA และ PAR เช่น การเดินสำรวจ การสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินสถานการณ์ในชุมชนทำให้ชาวบ้านเห็นข้อมูลและลุกขึ้นมาจัดการพื้นที่ของตนเอง สร้างให้เกิดการคุยกันข้ามกลุ่ม ข้ามอาชีพ ขยายถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า

- กระบวนการสร้างความตระหนักรู้และตัวตนของท้องถิ่นด้วยการทำแผนที่แบบมีส่วนร่วมเป็นทางเลือกหนึ่งของการดำเนินการเพื่อให้เห็นตัวตนของท้องถิ่นโดยผ่านการสร้างทางพหุภาพของท้องถิ่นร่วมกัน เช่นด้วยการผังวาดและนำผังวาดที่ชาวบ้านทำไปลงในแผนที่

- เกิดการสร้างองค์ความรู้เชิงพื้นที่ท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบการรับรู้และทำให้มองเห็นในลักษณะทางกายภาพ ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เกิดการปรึกษาหารือ การเจรจา เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทั้งสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นด้วยกันเองและระหว่างชุมชนกับองค์กร

- การกระตุ้นสำนึกท้องถิ่นด้วยการย้อนอดีต หรือการใช้มิติทางประวัติศาสตร์สามารถพลังของการสำนึกร่วม รวมทั้งเป็นการนำเอาความรู้เดิมมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันด้วย

- การวิเคราะห์ระบบทรัพยากรด้วยเครื่องมือทั้งที่เป็นแผนภูมิ แผนที่ หรือแม้แต่เครื่องมือสมัยใหม่อย่าง GIS ทำให้ชุมชนเห็นภาพเดียวกัน และนำไปสู่การสร้างความร่วมมือทั้งองค์กรชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามาร่วมกันในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็น เช่น กรณีกุดขาคิม ที่มีการนำเอาเรื่องราวที่ผ่านการบอกเล่าของชาวบ้านแล้วนำมาทบทวนกันและนำไปลงในแผนที่และทำให้เห็นว่าชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์อะไรบ้าง เช่น การทำนา การเลี้ยงสัตว์ หรือน้ำท่วมพื้นที่ไหน ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้นี้ รวมทั้งเครื่องมือนี้ไปสร้างความตระหนักรู้ ทำให้อาการความขัดแย้งที่ราษีไศลที่มีการแบ่งเป็น 9 กลุ่มแล้วเพิ่มเป็น 12 ลดลงได้

อ.บุญธร แก้วส่อง สรุปว่าเริ่มเห็นการใช้ความรู้สมัยใหม่กับความรู้ดั้งเดิม ถ้ามาใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสมมันจะสร้างพลัง 2 เท่า 3 เท่าตัวที่ทำให้เกิดได้คือกระบวนการทำงาน ที่มีพลังเกาะเกี่ยวมากขึ้น

เรื่องที่ 2 : “กระบวนการสร้างพลังชุมชนในการทวงกรรมสิทธิ์ที่ดิน กรณีการต่อสู้ของชุมชนบะขาม”

โดย ธารจักร เย็นบำรุง

พลังชุมชนเป็นทุนเดิมของชุมชน คนนอกเป็นคนเข้าไปหนุนเสริมจุดแข็งบางเรื่อง กรณีของชุมชนบะขามเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งเดิมอยู่แล้ว แต่บทบาทของนักวิจัยกับนักเคลื่อนไหวที่เข้าไปทำงานในพื้นที่และทำความเข้าใจชุมชนในทุกเรื่อง เข้าไปเสริมเป็นจุดจุดอ่อนในบางเรื่อง ทำให้ชุมชนมีพลังที่จะลุกขึ้นมาเพื่อต่อสู้และหาข้อมูลเรื่องที่ดินเพื่อจะบอกว่า “ชาวบ้านไม่ได้บุกรุก” พื้นที่สาธารณะของรัฐ โครงการนี้แบ่งกระบวนการต่อสู้ของชาวบะขามออกเป็น 4 ยุค ดังนี้ 1) 2525-2535 ต่อสู้เชิงกฎหมาย และให้ชาวบ้านไปเซ็นรับว่าเป็นการบุกรุก ปรากฏว่าชาวบ้านตั้งทนายต่อสู้แต่หาหลักฐานยืนยันไม่ได้ 2) 2536 -2540 ต่อสู้ประท้วงและการเมือง 3) 2541-2545 ต่อสู้ด้วยข้อมูลและหลักฐานทางวิชาการ 4) 2546-2551 การเคลื่อนด้วยการสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนของภาคีรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรชุมชน และทำให้ค้นพบกระบวนการสร้างพลังชุมชนดังนี้

- กระบวนการสร้างพลังของชุมชนเน้นไปที่การค้นหาพลังเดิมของชุมชนที่มีอยู่แล้วคือการค้นหารากเหง้าประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเอง
- การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่องหลากหลายทั้งเศรษฐกิจ วิถีชีวิต และความเชื่อ สวัสดิการชุมชน
- การจัดรูปขบวนการต่อสู้ ตั้งกลไกการต่อสู้ เป็นการปรับขบวนการในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ มีการประชุมแบ่งปันข้อมูลและร่วมกันวางแผนเป็นประจำ รวมทั้งการไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการต่อสู้เรื่องที่ดินที่มีปัญหากับรัฐเพื่อนำมาเป็นบทเรียนและปรับใช้ในพื้นที่
- ให้ข้อมูลเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเปลี่ยนรหัสหมายจาก “ชุมชนบุกรุก” เป็น “ชุมชนท้าทายอำนาจรัฐ” มาสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง”
- ติดตามความก้าวหน้าของการเรียกร้องอย่างต่อเนื่อง และรอคอยด้วยความอดทน

อ.บุญธร สรุปว่า ชุมชนมีพลังเดิมอยู่แล้วแต่พลังไม่ถูกร้อยให้กระตุ้น เมื่อได้รับความรู้ ชาวบ้านรวมตัวกันสร้างพื้นที่และขยายพื้นที่ เห็นรูปแบบการสร้างพลังการต่อสู้มากขึ้น

เรื่องที่ 3 : “สิทธิชุมชนอีสาน ยุคแห่งชิงทรัพย์ากร”

โดย สนั่น ชูสกุล

“สิทธิชุมชน” สิทธิในฐานะที่เป็นชุมชน การอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ระบบสิทธิชุมชนแม้ว่าจะเป็นคำที่สร้างขึ้นใหม่ เมื่อคนอยู่ร่วมกันก็เกิดสิทธิชุมชน มีฐานทรัพยากรมีฐานการผลิต คนอยู่ร่วมกันมีหลักคิดหลักความเชื่อ เรียงรู้ต่องรอง มีแบบแผนที่จัดการ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ แต่อีกทางหนึ่งเป็นการชุมชนที่อยู่

ร่วมกัน มีวิธีการที่ขัดเกลาควบคุมดูแลเป็นลักษณะภายใน ชุมชนต้องอยู่ร่วมกับภาคอื่นในรัฐ ระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอก เกิดการต่อรองและชุมชนภายนอกให้มีความยุติธรรมและอยู่อย่างสันติและมีศักดิ์ศรี

กระบวนการวิจัยเป็นความร่วมมือของ NGO กับชาวบ้าน มุ่งแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้สิทธิชุมชนโดยดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ที่เกิดความขัดแย้งเรื่องการจัดหาน้ำในโครงการโขง ชี มูล โดยเฉพาะที่เขื่อนราษีไศล เขื่อนห้วยนาและพื้นที่ลุ่มน้ำชี และพื้นที่โนนปากก่อ จ.มุกดาหาร โดยมีการรวบรวมข้อมูล โดยการตั้งกลุ่มวิจัยชาวบ้านกับ อพช. การเรียนรู้ การตั้งโจทย์ วางแผนการวิจัย การรวบรวมข้อมูลประวัติชุมชน ข้อมูลทรัพยากร ชุมชนกลุ่ม/เศรษฐกิจ สรุปประสบการณ์ และการลงมือปฏิบัติการสิทธิที่ดำเนินการอยู่ มีการสรุปบทเรียน การศึกษาทำให้พบว่า

- ระบบของชุมชนอีสานเป็นระบบที่แข็งแรงตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรม ระบบสิทธิชุมชน องค์ความรู้ เครื่องมือรักษาระบบให้เคลื่อนไหว บทลงโทษ หลักคุณค่า ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักความยั่งยืน

- กฎระเบียบสร้างขึ้นมีระบบการลงโทษ กรณีเกิดการละเมิดสิทธิชุมชน มีระบบการจัดตั้งดำรงระบบของสิทธิชุมชน

- คุณสมบัติของสิทธิชุมชนอีสาน ก่อให้เกิดบรรทัดฐานของวัฒนธรรมชุมชน มุ่งเน้นสอนเรื่องหน้าที่ มีพลังแฝงของการพึ่งตนเองและการปกครองตนเอง สิทธิชุมชนดำรงอยู่ในทุกส่วนของชีวิตชุมชน และสิทธิชุมชนเคลื่อนไหว ปรับตัวตลอดเวลา

- มีการละเมิดสิทธิด้านการใช้ประโยชน์สิทธิการดูแลทรัพยากร การรับรู้ข่าวสารตรวจสอบมีการละเมิดสิทธิได้ ต้องอาศัยพลังของพันธมิตร การถกเถียงเป็นเครื่องมือ แต่ไม่เบียดเบียนไม่มุ่งร้าย

- เงื่อนไขทำให้เกิดสำนึกแบบสยบยอมกลัวเจ้ากลัวนาย ทำให้มีความกล้าหาญมากขึ้นในการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิชุมชนของคนอีสาน การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างของช่องทางทางการเมืองใหม่ การสร้างพื้นที่ข่าวสาร การชุมนุมประท้วง การเดินรณรงค์เดินขบวน เดินทางไกล การดื้อแพ่ง การเริ่มกฎหมาย การใช้วัฒนธรรมประเพณีในการเคลื่อนไหว

- การสร้างพลังภายใน โดยการสร้างความเข้มแข็งภายใน แต่ต้องคิด ตัดสินใจด้วยกัน อันนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด และเป็นการเรียนรู้จากปฏิบัติจริง เช่น กรณีมี NGO ให้การสนับสนุน การจัดตั้งกลุ่มองค์กรของเครือข่ายและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้นพลังอยู่ที่การเรียนรู้ พลังการสำนึก เลิกกลัว โดยผ่านการปฏิบัติจริงและสร้างพลังเครือข่ายให้เกิดขึ้น

กลุ่มหรือเครือข่ายนั้นฐานข้อมูลที่มาจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกให้เป็นพลังไม่ได้ เพราะว่ามันไม่สามารถแทงทะลุได้ ระหว่างข้อมูลเดิม มันเหมือนกับความคิดดั้งเดิมเป็นฐานเป็นเครื่องมือหนึ่ง เป็นอีกตัวหนึ่ง ทำให้เห็นสิทธิของปัจเจก เอาพลังการขับเคลื่อนให้สำเร็จได้อย่างไร เห็นการยกระดับ เช่น การใช้กฎหมายเป็นตัวขับเคลื่อนแล้วทำให้เกิดพลัง

เรื่องที่ 4 : “โครงการสภาองค์กรชุมชนกับทางเลือกในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชน”

โดย วิเชียร แสงโชติ

สภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีบทบาทของสภา ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มองค์กรในชุมชน อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การนำเสนอปัญหาที่จะไปโครงการใดๆ ก็ตาม หรือการให้การสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็ง ให้ทำรายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้น อันเนื่องจากการพัฒนาคุณภาพสภาองค์กรชุมชน และสร้างกระบวนการระบบข้อมูล พัฒนาคน และกลไกการทำงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการไปเป็นเครื่องมือ ทำให้เป็นเครื่องมือในการจัด

ทำปฏิบัติการนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเปลี่ยนให้ชุมชนรู้ว่าจะแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างไร เพื่อ
นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยผ่านการรู้ตัวตน เข้าใจวิเคราะห์ตัวเอง ว่ามีศักยภาพอะไร มีความ
พร้อมในเรื่องอะไร ผ่านการวิเคราะห์สิ่งที่มีชุมชนมีอยู่ รวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การปรับทัศนคติ และวิธี
คิดความเชื่อ เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมความเชี่ยวชาญในการทำงานและมีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ประเด็นในการแลกเปลี่ยน : คำถาม ความเห็น จากที่ประชุม

วิชณี อัครราช การมีพลังของชุมชนไม่ว่ากรณี บะขาม หรือว่าราชสีไศลเป็นพลังของการเรียกร้องสิทธิที่
พึงมีพึงได้ แต่ยังไม่มีการพูดถึง “พลังของการให้” ชุมชนเข้มแข็งต้องมีผู้ให้ ให้คืนกับสังคม คืนธรรมชาติ
สิ่งเหล่านี้มีคนทำวิจัยไหม

มนตรี จันทวงศ์ มีข้อเสนอทิศทางการวิจัยในทศวรรษหน้าของ RDI ควรให้ความสนใจความสัมพันธ์
ระหว่างเรากับภูมิภาคด้วยเพราะว่า ภาคอีสานขณะนี้ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว เราต้องมองผลกระทบหลายเรื่องที่มาจาก
นโยบายต่างประเทศด้วย ซึ่งอาจต้องมองไปข้ามสังคมอีสานไปฝั่งแม่น้ำโขง ว่าเราทำอะไรเพื่อให้สังคมระหว่าง
เราและภูมิภาค มีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้นไหม หรือว่าเราไปแย่งชิงทรัพยากรเอาความมั่งคั่งเพื่อนบ้านมาใช้
ถือได้ว่าพลังชุมชนในการสร้างพลังระดับภูมิภาคได้ การศึกษาสองฝั่งทำให้เกิดพลังมาก

อุไรวรรณ ทองอู่ เราจะสร้างชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร และความเข้มแข็งมีที่มาจากไหน มีปัจจัยในการสร้าง
ระยะเวลาของเราแค่ไหน แล้วเราหารูปธรรมของความเข้มแข็งมันต้องผ่านพลังของการให้เมื่อมีการให้ มันต้องมี
อะไรอยู่ในตัว การมีต้องมีการสะสม การบ่มเพาะ มันคือพลังของปัญญา พลังอยู่ที่ใจ เราจะเตรียมบ่มเพาะ
ภูมิคุ้มกันเราหรือจะเตรียมคนอย่างไร

สมโภชน์ หมื่นศรี เมื่อเราจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งเราต้องมีจุดเริ่มต้นนับหนึ่ง กรณีบะขาม และราชสีไศล
เมื่อมีการก่อตัวแล้วทำอย่างไรจึงจะหล่อหลอมหรือพัฒนาให้กลายเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนได้

เสริม อุดมณา เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนเกิดได้เพราะว่าเราต้อง ประชุมเป็นเนืองนิต ปรับแนวคิด
ให้ถูกทาง ถ้าเราไปด้วยกัน เราไม่ต้องขัดแย้งกัน รู้ว่าดีแล้วก็ทำ ถ้ารู้ว่าเป็นคนดีต้องให้การสนับสนุน รู้ว่าใคร
โกงกินในหมู่คณะต้องผลักออก

ประสิทธิ์ มากวงษ์ อยากเห็นเรื่องการสร้างผู้คนให้เป็นนักจัดการความรู้ ถอดบทเรียนความรู้ตัว
อย่างความสำเร็จของชุมชนต่างๆ แล้วเอาความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ มาผลิตเป็นสื่อ ทำให้เห็นชุมชนยังมีของดีมี
ความหมาย มีคุณค่าทางคุณธรรม ศาสนธรรมอยู่ ชุมชนข้างล่างก็จะแข็งแรง

พลายชุมพล... มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีการทำวิจัยถึงความสำเร็จของการสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชนเพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน

อ.บัญญัติ แก้วส่อง สรุปว่างานวิจัยที่สะท้อนถึงพลังชุมชนมีอยู่กว่า 200 โครงการ แต่เหมือนกับเรา
ยังไม่มีข้อมูลพอ บางเรื่องไม่ต้องไปทำงานวิจัยใหม่ออกมา ถอดเรื่องพลัง คุณค่าที่เกิดจากพลังคืออะไร ถ้าถอด
ไม่ออกก็จะเป็นพลังที่ผิวเผิน และไม่สามารถนำมาใช้ในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมต่อไป...

ผู้นำเสนออภิปรายเพิ่มเติมและตอบคำถาม

ธนะจักร เย็นบำรุง มองว่าถ้าเราดึงพลังชุมชนจริงๆ แล้วส่วนใหญ่เรามองพลังในเชิงอำนาจ พลังชุมชน
ในการขับเคลื่อนในอนาคตยังมี “พลังความรู้” เช่น การทำข้อมูลมีหลักฐานไปต่อสู้กับรัฐ “พลังอำนาจ” มักพูดถึง
การต่อรองเท่านั้น แต่พลังความดี จะเป็นพลังหลักของการขับเคลื่อนสังคมได้ นอกจากนั้นประเด็นบทบาท
นักวิจัยที่ทำงานกับชาวบ้าน พวกเราอาจจะมีทัศนะการมองชุมชนที่ละเอียดอ่อน สถานภาพของนักวิชาการใน
มหาวิทยาลัยเป็นพลังในการหนุนเสริมเครือข่ายภาคีให้มีพลังและลุกขึ้นมาพึ่งพาตนเองมากขึ้น

แมน ปุโรทกานนท์ มองว่าการที่ศึกษาวิจัยมองเฉพาะด้านชุมชนท้องถิ่นไม่ได้ เพราะว่าการเปลี่ยนโครงสร้างภายนอกก็มีส่วน และการทำงานไม่ใช่ชุมชนได้กับรัฐ แต่ว่าน่าจะเป็นการทำงานร่วมกัน และสร้างพื้นที่ร่วมในการทำงาน องค์กรต่างๆที่เข้ามาเสริมสร้างให้ชุมชนชนบทได้มากขึ้น เราจะอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในวันข้างหน้ามากขึ้น

วิเชียร แสงโชติ มองว่าประเทศไทยไม่ขาดเงินในเรื่องการพัฒนา แต่ว่าที่สำคัญคือใครเป็นเจ้าของการพัฒนา ทำอย่างไรให้ชุมชนเป็นเจ้าของงานพัฒนา เช่นปัญหาความยากจนเป็นเพราะขาดการพัฒนา หรือว่ายากจนเกิดจากการพัฒนา

สนั่น ชูสกุล มองว่าเราต้องไปให้สำนักที่เรารู้ว่าเราเป็นผู้เสียภาษีแล้วมันไปอยู่ที่ไหน แล้วก็สิทธิชุมชนด้วยว่าเราเสียภาษีเท่าไร ต้องทำให้สังคมได้คิด และกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านของภาคชุมชน มองว่าการเคลื่อนไหวไปสู่สำนักที่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันของชุมชน ในการปฏิบัติการของพวกเราที่หลากหลาย เราเลือกไม่ได้ เพราะว่าขึ้นอยู่กับบริบท เช่น กรณีการแก้ปัญหาของซีมูลทำให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ ความเก่ง ของผู้นำ ที่สามารถทำทั้งงานร้อนและงานเย็นได้ เพราะว่าวิธีคิดเขาก็จะไปได้ทะลุปรุโปร่ง ในที่สุดการเรียกร้องสิทธิคุณก็คือสิ่งที่หายไปให้ได้ก่อนโดยเฉพาะฐานของชุมชน เพราะว่าไม่ได้สร้างฐานชุมชนอยู่ไม่ได้ เช่น ฐานฟื้นฟูจารีตประเพณี ฐานทรัพยากร

ดร.บัญญัติ แก้วส่อง สรุปท้ายว่า พลังมีอยู่แล้วแต่เราไม่เห็น จะเห็นก็ต่อเมื่อมีการรวมกลุ่ม และบางทีพลังกลุ่มก็อาจจะไม่มีการรวมตัวพอ ดังนั้นการจะเกิดสำนักที่รู้ต้องผ่านกระบวนการค้นหาตัวตน สร้างพลังปัญญาให้ได้ อาศัยพลังหนุนข้างนอก เข้าไปกระตุ้น ค้นหาภูมิปัญญาที่เป็นของตัวตน ขณะเดียวกันก็เคลื่อนไปกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป สร้างพลังการจัดการขึ้นมา เอาความรู้ที่นั่นมาวางแผน พลังภาคีไม่ว่าจะเป็นประชาสังคมอาจจะเชื่อมร้อยต่อไป แล้วใช้พลังความเคลื่อนไหว ทำให้เกิดผลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่ต้องเดินหน้าต่อไปคือการข้ามไปอีกฝั่งหนึ่งเพื่อไปเรียนรู้อยู่กับภูมิภาคอื่นและประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งต้องคิดถึงพลังของการให้ด้วยไม่คิดถึงเฉพาะพลังของการรับอย่างเดียว

4.4 นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะ

ประธานดำเนินรายการ รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์

เรื่องที่ 1: “การกำหนดนโยบายสุขภาพการวางแผนยุทธศาสตร์และ เศรษฐศาสตร์สุขภาพมีผลต่อการพัฒนาระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในประเทศไทย”

โดย ผศ.วราภรณ์ พรหมสัจด์พรต

งานวิจัยนี้เป็นการพูดถึงการพัฒนาระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย รวมทั้งเป็นการประเมินผลประสิทธิภาพในการจัดทำระบบประกันสุขภาพภายใต้ความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพ เป็นโครงการที่ศึกษาเอกสารเรื่องระบบประกันสุขภาพในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2538-2550 ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับการกระจายอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่การกำหนดนโยบายด้านสุขภาพ การวางยุทธศาสตร์ทางด้านสุขภาพ และการบริหารจัดการงบประมาณในการจัดการระบบประกันสุขภาพ จากการศึกษาพบว่า

1. ระบบการประกันสุขภาพเป็นกลไกที่สำคัญและทำหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ 1) ทำให้เกิดการเข้าถึงระบบการบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้รับการบริการทางสุขภาพอย่างเสมอภาคกัน 2) ป้องกัน

ความเสี่ยงทางการเงินในการรับภาระค่ารักษาพยาบาลที่แพงเกินไป เพราะวาระบบสุขภาพมองถึงเรื่องความเท่าเทียมกัน และรัฐต้องแบกภาระแทนประชาชน รูปแบบการประกันสุขภาพในประเทศไทยมีอยู่ 4 แบบ ได้แก่

- ก) ระบบสวัสดิการการรักษายาบาลสำหรับคนผู้มีรายได้น้อย
- ข) ระบบสวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการ ลูกจ้าง หรือพนักงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจ
- ค) ระบบการประกันสังคมแบบบังคับ เป็นระบบสวัสดิการที่ให้นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐจะสมทบให้มีกองทุน ที่มีกฎหมายบังคับ และมีกองทุนเงินทดแทนและการคุ้มครองผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจร
- ง) ระบบประกันสุขภาพแบบสมัครใจซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ 1) การประกันสุขภาพเอกชน ซึ่งจะมีการประกันชีวิตและประกันสุขภาพ และ 2) ระบบกองทุนบัตรสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ไม่เคยได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันใดๆ เลย เช่น คนทำงานในชนบท คนรับจ้าง หรือการประกอบอาชีพอิสระ

2. ปัญหาของระบบประกันสุขภาพ คือ ระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย มีลักษณะที่แยกออกเป็นส่วนๆ ข้ำซ้อนและยังไม่สามารถบรรลุถึงประสิทธิภาพและความเสมอภาคของการให้บริการ เนื่องจากระบบที่ไม่เอื้ออำนวย

เรื่องที่ 2 : “โครงการแผนที่พื้นที่แห่งความสุข กรณีศึกษาของ “มข.” ชุมชนแห่งสุขภาวะ”

โดย ประเสริฐ วงศ์ภูธร

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมหาวิทยาลัย ในการเรียนรู้ร่วมกันและกำหนดทิศทางมหาวิทยาลัยที่มีสุขภาวะ และเป็นค้นหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการสร้างมหาวิทยาลัยสุขภาวะ

จากการทำการศึกษาพบว่า ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีการพัฒนาทั้งโครงสร้างและวิชาการ ทำให้มีจำนวนนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ผู้ให้บริการต่างๆ เข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มประชากรที่มากที่สุดคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อผู้คนมาอยู่กันมากๆ และทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น พื้นที่สีเขียวลดลง ความปลอดภัยลดลง เนื่องจากมีอาชญากรรม มีอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนน ความสัมพันธ์ของคนที่มาอาศัยอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยมีน้อยลง ความรับผิดชอบต่อสังคมน้อยลง

ดังนั้นการจะพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีสุขภาวะอย่างแท้จริง คือ ความสุขของผู้ที่อยู่อาศัยทั้งทางกายใจ ปัญญา สังคมและจิตวิญญาณ ที่เป็นฐานในการพัฒนาคนและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยจะต้องการจัดกิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ร่วม สร้างภารกิจร่วม และเน้นการทำงานเชิงรุก ทั้งในการทำการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อวิทยุ เพื่อให้ประชากรในมหาวิทยาลัยมีความตื่นตัว ซึ่งกิจกรรมที่สามารถจัดได้ในรั้วมหาวิทยาลัย เช่น มหกรรมแห่งความสุข ถนนแห่งความสุข การจัดค่ายภาวะผู้นำเพื่อสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นที่นักศึกษาเป็นหลัก สร้างกลไกในการเฝ้าระวังให้มีประสิทธิภาพ และในแต่ละกิจกรรมจะต้องมีการทำซ้ำหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และต้องมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วย เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการขับเคลื่อนการสร้างสุขภาวะที่ในมหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 3 : “พัฒนาการ การพัฒนาอีสานและลุ่มแม่น้ำโขง”

โดย เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์

พัฒนาการการพัฒนาอีสานและลุ่มน้ำโขง นับจากที่เราใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นการมองย้อนหลังกลับไป 50 ปี พบว่าอีสานได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน ประวัติศาสตร์ การพัฒนา การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรม ป่าไม้และน้ำ แร่ธาตุ รวมทั้งด้านการเมือง และ ด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งพัฒนาการอีสานนับตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ที่มี คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำโขง องค์การ สนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทฤษฎีโดมิโนเกิดขึ้น และหลังสงครามเย็นได้มีโครงการอีสานเขียว โครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าเกิดขึ้น ซึ่งล้วนเป็นการทำให้เกิด ผลต่อโครงการพัฒนาโขง ชี มูล และนำไปสู่โครงการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงสายหลักหลายโครงการ เช่น โครงการ เขื่อนบ้านกุ่ม ปากชม ผามอง เขียงคาน และยังมีเรื่องการพัฒนา “เหลื่อมเศรษฐกิจ” ซึ่งจะทำให้โฉมหน้าของ อีสานเปลี่ยนแปลงจากที่อีสานไม่มีทางออกทะเล (Land locked Country) กลายเป็น Land linked Country คือ ทำให้อีสานมีเส้นทางเชื่อมต่อเข้าไปในแม่น้ำโขงถึงเวียดนามที่เมืองชายฝั่งทะเลดานัง และมหาสมุทรอินเดียที่ เมาะละแหม่ง ประเทศพม่า

ดังนั้นหากมองไป 50 ปีข้างหน้าและลุ่มน้ำโขงจะมีหน้าตาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ปัจจุบันการ พัฒนาเชิงพื้นที่อีสานรัฐวางกรอบการพัฒนาอีสานไว้ทำให้อีสานเป็นฐานการผลิตอาหารและพืชทดแทน และการ พัฒนาอุตสาหกรรม ประตุการค้า ดังนั้นการพัฒนาเชิงพื้นที่ของอีสานจะมีผลเป็นอย่างไรในอนาคต สิ่งที่ต้องให้ ความสำคัญก็คือความเท่าเทียมกันในการพัฒนาภูมิภาคนั้นเราต้องไม่ร่ำรวยจากการทำร้ายประชาชนของบ้าน เมืองอื่น ด้วยการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและกดขี่แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างไม่เป็นธรรม

เรื่องที่ 4 : “โครงการผันน้ำข้ามพรมแดนในภาคอีสานฤจะเติมน้ำในบ่อทราย ไม่สิ้นสุด?”

โดย มนตรี จันทวงศ์

อีสานเป็นภาคที่โยห่าน้ำมากจึงตรวจสอบว่าหลายโครงการที่ทำมาแล้วทำให้อีสานเขียวได้จริงหรือไม่ ความจริงแล้วประชากรอีสานเมื่อเปรียบเทียบกับคนจนทั้งประเทศคนอีสานยังไม่จนที่สุดจนที่สุดคือกรุงเทพฯ เพราะ มีหนี้สิน รวมถึงเหตุผลทางการเมืองก็ทำให้มีโครงการไปสู่ภาคอีสาน เช่น โครงการน้ำโขง ชี ได้สร้างให้เกิด ปัญหาต่อระบบนิเวศน์ ผลกระทบต่อระบบของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งน้ำของภาคอีสานได้ถูกทำลาย ลงโดยมีอาจทดแทนได้ อดีตนายภย เป็นคนเดียวที่พูดแล้วกินรวบได้หมดว่า ทำระบบชลประทานแล้วชาวบ้านมี งานทำ และมีรายได้มากขึ้นได้มีการริเริ่มโครงการ “ระบบโครงข่ายน้ำแห่งชาติ” หรือ โครงการ water Grid System โครงการผันน้ำระบบท่อและได้บอกว่าจะผลักดันให้เป็นรูปธรรม และพร้อมลงทุน เป็นหนึ่งในโครงการที่ใช้เงินมาก ครอบคลุมพื้นที่ 3.2 ล้านไร่ ไขษณาว่าอีสานจะมีน้ำทำนา แต่ความจริงแล้วพื้นที่นั้นมีแค่แสนไร่

จากการศึกษาโครงการพัฒนาของระบบชลประทานขนาดใหญ่ของรัฐได้สะท้อนให้เห็นบทเรียนและ ข้อบกพร่อง เหล่านี้คือ

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาโครงการชลประทานหรือการผันน้ำ ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน

2) มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ความโปร่งใส ถูกลดทอนลงไป รวมทั้งทำให้ระบบการตรวจสอบก็ถูก ลดทอนไปด้วย

3) บทเรียนความล้มเหลวของโครงการโขง ชี มูล ที่ผ่านมา ยังไม่มีผู้รับผิดชอบและปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขและยังสร้างบาดแผลให้แก่ชุมชนและระบบนิเวศอยู่ถึงทุกวันนี้

4) การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของโครงการเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่สามารถตรวจสอบได้และไม่สามารถให้หลักประกันของความสำเร็จ เช่น กรณี Water Grid System คือตั้งเป้าหมายจะพัฒนาพื้นที่ 103 ล้านไร่ และรัฐบาลพร้อมลงทุนสองแสนล้าน แต่การพัฒนาจริงแล้วด้านทรัพยากรน้ำได้ลดพื้นที่ลงเหลือ 7.1 ล้านไร่ ในขณะที่ลงทุนเท่าเดิม และสุดท้ายก็ไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่ 7.1 ล้านไร่จริงหรือไม่

ประเด็นในการแลกเปลี่ยน : คำถาม ความเห็น จากที่ประชุม

1. อยากฝากไว้ว่า ต้นไม้ อาหารป่าได้กลายเป็นของบริษัทใหญ่ๆ แต่ชาวบ้านยังเสี่ยงต่อการขาดทุนอยู่ทั้งดิน ฟ้า อากาศ พอได้ข้าวมาก็ยังเอาไปให้นายทุนอีก เกษตรกรได้อะไร

2. พื้นที่อีสานมักจะเป็นพื้นที่ให้นายทุน นักการเมืองมาหลอก ตลอด 50 ปีที่ผ่านมาหลายโครงการเข้ามาแต่มันเป็นทางเลือกจริงๆของคนอีสานจริงหรือเปล่า เนื่องจากไม่มีการมีส่วนร่วมจากประชาชน และภูมิปัญญาอีสาน

3. เรื่องนโยบายระบบประกันสุขภาพ จากประสบการณ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อยมาก การทำงานเหมือนเป็นการสร้างภาพ และชาวบ้านมักจะรอการขอจากรัฐ เราสร้างอะไรให้เค้าผิดไปหรือเปล่า เช่น จ่าย 30 บาท ต้องได้อะไรบ้าง เป็นต้น ขณะนี้การทำงานของเรายังไม่ทราบว่าจะไปทางใดกันแน่ สภาวะเหมือนน้ำท่วมปาก วิจารณ์อะไรก็ได้ อบต. ไม่พร้อมที่จะรับให้เข้าไปอยู่ตามกระบวนการกระจายอำนาจ แต่เราก็อยากจะไปอยู่กับ อบต. เพื่อจะได้ร่วมกันทำงานและพัฒนาพื้นที่ต่อไป

4. กรณีโครงการพัฒนาระบบชลประทานขนาดใหญ่จำนวนมากในพื้นที่อีสานเป็นการลงทุน และที่ผ่านมามีบทเรียนว่าการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กคือการขุดสระในพื้นที่ไร่นา เป็นโครงการที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จแล้วทำไมรัฐจึงไม่ดำเนินการต่อ

ผู้นำเสนออภิปรายเพิ่มเติมและตอบคำถาม

รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ การขุดสระในไร่นา รัฐยังส่งเสริมอยู่ แต่พอลงมือทำก็ยังไม่ทัวอยู่ สระยังมีสระอากาศ กับสระน้ำท่วม คือสระที่ขุดมาไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามความต้องการของชาวบ้านจริงๆ วิศวกรกลัวว่าจะผิดแบบ เป็นต้น

ผศ.วรพจน์ พรหมสัตยาพรต ในฐานะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มองว่าระบบสุขภาพใช้คนที่ขาดการอบรมมาดำเนินการ แม้จะมีผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์เช่น หมอ พยาบาล แต่สุดท้ายทุกอย่างต้องกลับไปชุมชน จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง ระบบประกันสุขภาพ จึงต้องมีการปรับให้คนไทยเข้าถึง และการจัดการค่าใช้จ่ายด้วย เจ้าภาพร่วมในการดูแลระบบประกันสุขภาพควรเป็น อบต. และต่อไปจะบริหารจัดการและพัฒนาร่วมกันอย่างไร คนในชุมชนต้องดูแลสุขภาพร่วมกันอย่างไร เช่น โรงเรียน สถานเอนามัย น่าจะปรับและเข้ามาทำงานร่วมกันได้ยากเนื่องจากมีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน

คุณประเสริฐ วงศ์ภูธร ที่ถามว่าคนอีสานทำไมถึงจน แนะนำว่าลองทบทวนสิ่งที่ อ.อดิน พุดเมื่อเช้า และอยากจะกล่าวว่า คนอีสานอาจจะจนเงิน แต่ว่าคนอีสานไม่จนน้ำใจ แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาพื้นที่อีสานขาดกระบวนการมีส่วนร่วม และถ้าการทำงานของรัฐบาลต้องทำงานแบบ Empower และกระตุ้นระดับนโยบายให้เปิดทางให้กับท้องถิ่น ทำงาน และต้องมีการสร้างวิทยากรกระบวนการในพื้นที่เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อขับเคลื่อนงาน

บทสรุป โดย รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์

ความยากจน ต้องถามว่าเรามองความยากจนอย่างไร หากคิดเป็นเงินรายได้ต่ำใช่หรือไม่ มีมุมมองและสาเหตุปัจจัยเยอะแยะ คนที่คิดว่าจนควรถามตัวเองว่าจนอะไร จนจริงหรือไม่ การแก้ไขปัญหาความยากจนต้องแก้ที่คนที่คิดว่าตัวเองยากจน อีสานบ้านเรายังเป็นสวรรค์อยู่ หากไปเห็นทะเลทรายที่อื่นมา อย่าท้อถอยว่าเราจนแล้วเสียเปรียบ เราต้องแก้เป็นทีม เป็นหมู่ เป็นเครือข่าย ครอบครัวทุกวันนี้เราแตกแยกในเชิงวัฒนธรรม คือพ่อแม่ตายายเป็นหนึ่งวัฒนธรรม ลูกเกิดมาก็เป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เช่น พ่อแม่เข้ามาออกไปไรนา แต่ลูกตื่นมาเปิดทีวีดู สิ่งภายนอกและสื่อทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน ความอบอุ่นจะน้อยลงอย่างไรก็ตาม ครอบครัวอีสานยังถือว่าอบอุ่นที่สุดในบรรดาภาคอื่น แต่ควรหาช่องทางเสริมอย่างไรให้ครอบครัวคนอีสานมีความอบอุ่นมากขึ้น

4.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพึ่งตนเองของชุมชน

ประธานดำเนินการ: ดร.ปรีชา อุตระกุล

เรื่องที่ 1 : “ความเพียงพอที่เอื้อให้เป็นเศรษฐกิจพอเพียง”

โดย รศ. ดร.สุจินต์ สิมารักษ์

ปัญหาของเกษตรกรในภาคอีสานเหมือนนิทานเก่าๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกโดยเฉพาะราคาผลผลิตที่ผันผวนไม่แน่นอน เหมือนกับการพัฒนาของมนุษย์บนโลกใบนี้ เราทำลายธรรมชาติ เราบริโภคธรรมชาติจนเกิดภาวะโลกร้อน บางครั้งในระดับท้องถิ่นเองก็คิดว่าไม่ได้รับผลกระทบ แต่จริงๆ แล้วกระทบทั่วโลก ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิและสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลถึงปริมาณฝนการเกิดขึ้นของมรสุม แต่ตอนนี้เราไม่ได้แก้ไขอะไร เพราะเราถูกเปลี่ยนค่านิยมโดยการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อหวังผลทางการตลาดจนต้องพึ่งพาคนอื่น เกิดการแย่งชิงอำนาจกันเพื่อแย่งชิงและครอบครองทรัพยากร เกิดอาณานิคมแบบใหม่ เช่น กรณีการที่นายทุนจากตะวันออกกลางมากว้านซื้อที่นาแล้วจ้างคนไทยทำนา แล้วส่งข้าวไปขายตะวันออกกลาง ที่เป็นอย่างนี้เพราะเราหลงอยู่ในสนามการแข่งขัน หลงอยู่กับความโลภหรือ “รวยวิทยา” ทำให้จริยธรรมเสื่อม

ดังนั้นเราต้องเป็นกระบวนทัศน์ใหม่เปลี่ยนค่านิยม ต้องมีการกระจายอำนาจกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึง เพราะว่าทรัพยากรมีจำกัด ถ้าบริโภคทรัพยากรมากขึ้น ทรัพยากรก็จะลดลงอย่างรวดเร็ว

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางออก จะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ เราต้องเปลี่ยนวิธีคิด จากการแสวงหาเงินให้มากมาเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรกับจริยธรรม และธรรมชาติ นึกถึงคนรุ่นหลัง เราต้องหมั่นถามตัวเองว่าเราได้เตรียมตัวและดำเนินการพอเพียง ที่จะปรับตัวเพื่อปฏิบัติและอยู่บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงหรือยัง?

อ.ปรีชา สรุป ทิศทางในการพัฒนาที่ทำให้มีการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนค่านิยมและมุมมองของการพัฒนา เราต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ สิ่งที่เราต้องนำเอาไปคิด เช่น กรณีเรื่องของการศึกษาเรื่องที่เป็นอยู่ในชุมชนของเรา

เรื่องที่ 2 : “แผนพลังงานชุมชนปัจจัยช่วยลดต้นทุนเพื่อความพอเพียง”

โดย ดิรก สาระวดี นักวิจัย

เป็นเรื่องของชุมชนเล็กๆ ที่ลุกขึ้นมาดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการลุกขึ้นมากำหนดแผนพลังงานของชุมชนร่วมกัน ซึ่งโจทย์วิจัยมาจาก “วิกฤติพลังงาน สะท้อนประเทศ กระเทือนกระเป๋” และความไม่เข้าใจของชาวบ้านว่า “พลังงานคืออะไร” เพราะชาวบ้านรู้เพียงแต่ว่าพลังงานเป็นเรื่องของรัฐบาล เป็นเรื่องของ ปตท. แล้วชาวบ้านจะมีทางผลิตพลังงานได้หรือเปล่า? ถ้ามีจะมีช่องทางไหนบ้าง?

ทำไมต้องเป็นพลังงานทางเลือก ? เกิดจากความไม่สมดุลระหว่างรายจ่ายมากกว่ารายได้ ?

กระบวนการทำงานของโครงการฯ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

- ขั้นเตรียมความพร้อมของชุมชน
- ขั้นการศึกษาการใช้พลังงานของชุมชน
- ขั้นการวิเคราะห์ประเมินตนเองเพื่อสรุปบทเรียนนำมาปรับปรุงเพื่อดำเนินการโครงการนำร่องประหยัดพลังงานและพลังงานทางเลือก

โดยทั้งหมดนี้เน้นการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ในการดำเนินงานจัดทำแผนพลังงานชุมชน และที่สำคัญคือให้คนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของโครงการ และให้อปท. เป็นเจ้าภาพในการสนับสนุนงบประมาณ และทำงานแบบสหวิชาการ เช่น มีอาจารย์จากคณะเกษตรศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ รวมทั้งประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น กระทรวงพลังงาน กองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้า น้ำพอง จ.ขอนแก่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) เน้นการศึกษาเรียนรู้จากโครงการอื่นของเพื่อน เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมแล้วนำมาปรับใช้ โดยการนำมาทดลองปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของชุมชน โดยมี NGO ในพื้นที่เป็นพี่เลี้ยง เช่น เครือข่ายอินแปลงองค์กรประชาสังคมเพื่อพัฒนาเอกชนภาคอีสาน มูลนิธิริรักษ์ไทย มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย องค์กรประชาสังคมเพื่อการพัฒนาอำเภอโพนพิสัย และมูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน

พื้นที่เป้าหมาย

ทำงานในพื้นที่ 6 จังหวัด 7 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย, จ.ขอนแก่น 2 ชุมชน , ตำบลนาดี จ.อุดรธานี, หนองคาย, หนองบัวลำภู และสกลนคร ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 เพื่อดำเนินโครงการพัฒนาการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน

ผลการดำเนินงานของโครงการ

- มีข้อมูลในการใช้พลังงานของชุมชน
 - o พลังงานเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน เพราะว่าโดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวเกษตรกรมีรายจ่ายด้านพลังงานตกเดือนละ 2,700 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 30 ของค่าใช้จ่ายประจำ
 - o พลังงานทางเลือกในชุมชนนั้นยังมีอีกมากมาย เช่น พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ แต่พบว่ามีการนำมาใช้น้อยมาก เนื่องจากเทคโนโลยีที่ซับซ้อนและมีราคาสูง โดยเฉพาะพลังงานแสงอาทิตย์พบว่าในพื้นที่ภาคอีสานมีพลังงานแสงอาทิตย์สูง มากกว่าพลังงานลม และพลังงานน้ำ และเห็นว่าพลังงานแสงอาทิตย์จะเป็นพลังงานที่ยั่งยืนที่สุด
- เกิดการทดลองเกิดขึ้นและทำให้เกิดนวัตกรรมพลังงานทางเลือก
 - o การทำเครื่องทำน้ำอุ่น
 - o การพัฒนาเตาถ่านแบบหลุมดินเก็บน้ำสัปดาห์ไม่ได้สำเร็จ ซึ่งมีกำลังผลิตห้าเท่าของเตา 200 ลิตร โดยใช้บประมาณเพียงเตาละ 400 บาท
 - o การพัฒนาการปั้นเตาอิฐโดยไม่ต้องเผาแต่มีประสิทธิภาพสูง
 - o การทำจักรยานติดมอเตอร์ไฟฟ้าแทนการใช้มอเตอร์ไซด์
 - o การทำจักรยานประสิทธิภาพสูงในการสูบน้ำ
 - o การทำจักรยานนวดข้าวมาใช้ตัดดอกหญ้าแซมเพื่อทำไม้กวาดแทนการฟาดด้วยมือหรือนวดด้วยรถไถนา

- o การทดลองทำกังหันลมผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในไร่นา
- o การปรับปรุง Check dam
- เกิดครูพลังงานหรือนักประดิษฐ์ท้องถิ่น
 - o พ่อบุญธรรม ก่อศิลป์ ได้พัฒนาเตาถ่านแบบหลุมดิน,
 - o พ่อทองม้วน ภูเวียงแก้ว อยู่ที่ตำบลนาดี อ.หนองแสง จ.อุดรธานี ที่เป็นแกนนำในการแสวงหาทางลดการใช้พลังงานพร้อมประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือใหม่ๆ
 - o นายทวี พรหมมาวัน ที่ อ.ภูหลวง จ.เลย ได้นำแนวคิดจากการศึกษาดูงานจากเครือข่ายอินแปงมาปรับปรุงใช้กับการผลิตไร่นาของตนเอง จนเกิดกระบวนการผลิตเกษตรผสมผสานที่นำน้ำประปาจากภูเขามาใช้

อ.ปรีชา ปัญหาพลังงานเป็นประเด็นแห่งอนาคต ค่าใช้จ่ายเรื่องพลังงานสูงมากกว่าการผลิตของเกษตรกร พลังงานทางเลือกเป็นเรื่องจำเป็น

เรื่องที่ 3 : “ตลาดชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”

โดย พชรินทร์ ฤชวรารักษ์

ตลาดชุมชน หมายถึง “สถานที่สำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าโดยให้ความสำคัญกับการผลิตและขายโดยคนในชุมชนเป็นกลไกช่วยให้เกิดการปรับปรุงและขยายการผลิต โดยเฉพาะอาหารปลอดภัยจากสารพิษ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะทางการตลาดและการบริหารจัดการมีคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนภาคีในชุมชน และการสะสมทุนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความเข้มแข็งทางสังคม และการพัฒนาด้านอื่นๆ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับการพึ่งตนเองโดยชุมชน”

เมื่อปี 2544 ได้มีการดำเนินโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดินด้วยการพัฒนาการเกษตรผสมผสาน (คฟป.) โดยใช้แนวคิดการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเองเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ซึ่งมีโครงการนำร่องใน 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น สกลนคร มุกดาหาร และมหาสารคาม โดยมีหมู่บ้านนำร่อง 8 หมู่บ้าน

กระบวนการทำงานเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ โดยมีกิจกรรมสำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขุดสระน้ำในไร่นา งานพัฒนาเกษตรผสมผสาน งานฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และงานพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่าย

โจทย์สำคัญที่ต้อง “ทำไมต้องเป็นตลาดชุมชน” เนื่องจากในช่วงปี 2544-2546 เมื่อหลายครอบครัวมีผลผลิตที่เหลือเกินการบริโภคในครัวเรือน ทำให้เกิดปัญหาคือตลาดจะขายที่ไหน เพราะว่าตลาดเดิมของชุมชนคือ การซื้อสินค้าจะซื้อรถมอเตอร์ไซด์หรือรถพ่วงพวงที่เอาของจากนอกหมู่บ้านมาขาย รวมทั้งร้านขายของชำในพื้นที่ พบว่าสินค้าที่นำมาขายไม่ได้เป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน แต่เป็นสินค้าจากเมือง ทำให้เงินไหลออกไปจากชุมชน และเงินไม่หมุนในชุมชน ดังนั้นช่องทางตลาดชุมชนจึงเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาผลผลิตและแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการให้ชุมชนมีตลาดเป็นของตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถยกระดับการพึ่งตนเองด้านการผลิต และการจัดการตลาดด้วยตนเอง ส่งเสริมการซื้อขายแลกเปลี่ยนในชุมชนกับชุมชนใกล้เคียง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น

กระบวนการ

เน้นการมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อความยั่งยืนของการดำเนินงาน โดยมีการดำเนินงานดังนี้

- การศึกษาข้อมูลชุมชน และวิเคราะห์ร่วมกับชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รู้จักตนเอง คือ “รู้เรา ว่ามีอะไร”
- ศึกษาดูงานเรื่องตลาดชุมชน เพื่อให้ “รู้เขา” ว่าเขาทำอะไรอยู่
- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อร่วมกันสรุปบทเรียนการดำเนินงานของตลาดชุมชน

ผลการดำเนิน

- ลดการพึ่งพาสินค้าภายนอกที่ดึงเงินให้ออกนอกชุมชนน้อยลง
- เกิดการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนที่หลากหลายทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ลดรายจ่าย เกิดการสะสมทุน มีเงินทุนหมุนเวียน
- เกิดการตื่นตัวขยายพื้นที่เกษตรผสมผสานในท้องถิ่นมากขึ้น พื้นที่อาหารท้องถิ่น ผักท้องถิ่น อาหารปลอดภัย คิดค้นอาหารเพื่อสุขภาพ
- เกิดการเปลี่ยนแปลงของตลาดชุมชนนาร่อง จาก 8 เหลือ 7 ชุมชน มันมีตลาดอื่นๆ เกิดขึ้นระหว่างที่ทำงานมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เขาได้แนวคิดและจัดตั้งตลาดในชุมชน ตลาดน้ำเกลี้ยง มหาสารคาม, ตลาดสีเขียว จ.สกลนคร บ้านคำข่า เอาไปขายที่พินสนิม
- เกิดการย้ายผลผลิตชุมชนไปขายภายนอกชุมชนมากขึ้น
- เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ อยู่ระหว่างการทดลองจำหน่าย
- เกิดการพัฒนาต่อ ที่มาจากกระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ศูนย์อินแปง หน่วยงานด้านสาธารณสุข มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมของกันและกัน มีผลงานเกิดขึ้นในทุกๆ โครงการ

ข้อเสนอแนะ

- ข้อจำกัดตลาดชุมชน ไม่ใช่แบบพิมพ์เขียว ต้องดูความพร้อมของชุมชน ถ้าริมนนจะพัฒนาไปได้ไกล ต้องมองเรื่องของคู่แข่ง เช่น ตลาดนัด รถเร่ ฟุ่มพวง เรื่องการจัดการและวางแผนการผลิตที่เหมาะสม มีของซ้ำๆ จะทำให้ตลาดชุมชนไปไม่ได้ เราต้องคำนึงถึงเรื่องการยกระดับไปสู่ตลาดอื่นๆ
- การพัฒนาตลาดชุมชนเป็นเครื่องมือและเป็นกลไกในการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- การปลูกฝังแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการนี้
- ตลาดชุมชนทำได้แต่ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพ วิถีชีวิตวัฒนธรรม สถานที่ ทำเล ที่ตั้ง การจัดการ และวางแผนการผลิตที่เหมาะสม

อ.ปรีชา สรุป ตลาดชุมชนไม่ใช่แค่แลกเปลี่ยนสินค้าแต่มีเรื่องสุขภาพ การวางแผน การเรียนรู้ การพัฒนาผลผลิตอยู่ในกระบวนการตลาดชุมชน

เรื่องที่ 4 : “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่ากับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน”

โดย ดร.วิเชียร วรพุทธพร

งานวิจัยเกี่ยวกับการผลิตข้าวเม่าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเม่า ที่ได้ทำนั้นเพราะว่าเป็นการกระตุ้นจากอาจารย์ชัยชาญ จากการศึกษพบว่าข้าวเม่าสามารถทำได้หลากหลาย แม้กระทั่งข้าวเม่าอาหารเช้า ตอนนี้อยู่ทางร้อยเอ็ดกำลังขอ อย.อยู่

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้คือ การสร้างอาชีพทางเลือกให้กับชุมชน และเพื่อพัฒนาพื้นที่ในชุมชน ให้มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้และส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันบนฐานความรู้และการตัดสินใจของชุมชน

วิธีการดำเนินการ

- สำรวจพื้นที่ผลิตข้าวเม่าและผลิตภัณฑ์ชุมชน ว่ามีอยู่ที่ไหนบ้าง ชาวบ้านมีองค์ความรู้อะไรบ้าง และองค์ความรู้ที่อยู่ที่ไหน โดยสำรวจใน 6 จังหวัด (ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี สกลนคร นครพนม อุดรธานีและหนองคาย) เป็นพื้นที่ที่ปลูกข้าวเหนียวใช้ทำข้าวเม่าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากการศึกษพื้นที่ข้าวเหนียวพบว่าพันธุ์ข้าวเหนียวที่สามารถผลิตเป็นข้าวเม่าได้ดี คือ พันธุ์ กข. 2 พันธุ์สันป่าตอง ดอ และพันธุ์หางฮี และพบว่าที่บ้านตัว ต.เมืองพาน อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี เป็นแหล่งผลิตข้าวเม่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด สินค้าขึ้นชื่อคือ บ้าปิ่น

- วิจัยในห้องปฏิบัติการและการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ
- ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน กำหนดพื้นที่ทำงานเพื่อทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีไว้ 2 พื้นที่ คือ บ้านโพธิ์ศรี ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี และ บ้านน้ำอ้อม ต.น้ำอ้อม อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด โดยมีความตั้งใจทำ สินค้าข้าวเม่า ข้าวเม่าอาหารเช้า ส่งออกได้

- มีการสำรวจวิถีแบบชีวิตดั้งเดิม แล้วก็ทบทวน 5 นาที ดังนั้นจึงนำไปสู่การพัฒนาสู่ลักษณะพัฒนาการสร้างเครื่องมือ ที่เหมาะสม เช่น ที่จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

- ทำให้สามารถใช้ความรู้ในชุมชนบวกกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทำให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นต้นทุนในการลงทุนต่ำ และเป็นทางเลือกของชาวบ้านดีที่สุด

- เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่หลากหลาย เช่น มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าเพื่อการค้า เช่น ข้าวเม่ารับประทานเป็นอาหารเช้า ซึ่งทำให้เป็นมาตรฐานสากลส่งออกได้ มีคุณสมบัติอยู่ได้นานถึง 8 เดือน และเกิดผลิตภัณฑ์อื่นๆ ด้วย เช่น กระจ่างสารท บ้าปิ่นข้าวเม่า ข้าวตูข้าวเม่า

- เกิดกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน ทำให้เกิดการส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

- เกิดการบริหารจัดการและวางบทบาทที่เหมาะสมกับความถนัดของแต่ละคน เช่น ชอบพูดชอบเล่า ให้ไปเป็นฝ่ายการตลาด คนที่แม่นยำในการปรุงให้ทำผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

- ได้รับความช่วยเหลือจาก อบต. เพราะว่า อบต. มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณ “ร่วมลงทุน”

อ.ปรีชา สรุป ข้าวเม่าไม่ใช่แค่ข้าวเม่า กระบวนการแปรรูป นักวิชาการต้องทำแต่ต้นทาง พันธุ์ข้าว เรื่องของกระบวนการผลผลิตการแปรรูปที่ให้อยู่ในเกณฑ์ที่ขายได้

เรื่องที่ 5 : “ปาล์มน้ำมัน: บทเรียนของพืชเศรษฐกิจในระบบนิเวศอีสาน”

โดย อุดล อยู่หัว

ด้วยสถานการณ์วิกฤติพลังงานที่เกิดขึ้น และสถานการณ์พืชน้ำมันในภาคอีสานเกิดจากการที่ราคาน้ำมันพุ่งขึ้นสูง ประกอบกับการมีนโยบายของนักการเมืองระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ระบุว่าจะให้ภาคอีสานเป็นแหล่งผลิตพืชพลังงานทดแทน เพื่อเป็นโอเปกของประเทศไทย ประกอบกับราคาพืชไร่และผลไม้ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรหันมาให้ความสนใจการปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น ราชการได้เปลี่ยนศูนย์วิจัยพืชสวนหนองคายเป็นศูนย์การวิจัยปาล์มน้ำมันเมื่อปี 2548 มีการทดลองปลูกปาล์มน้ำมันลูกผสมในแปลงทดลองของศูนย์วิจัยและแปลงของเกษตรกรใน 8 จังหวัด และกระจายพันธุ์ปาล์มไปแล้วจากเดือนมิถุนายน 2549-ตุลาคม 2551 ถึง 253,330 ต้น คิดเป็นประมาณ 30,000 ไร่ และในอนาคตคาดว่าจะมีถึง 100,000 ไร่

เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรที่ลงทุนปลูกปาล์มน้ำมันหลายส่วนได้เคยมีประสบการณ์กับปาล์มมาก่อน หลังจากให้ผลผลิตมีการขายได้ไม่เท่าที่เกษตรกรคาดหวัง และมีผลกระทบจากปลูกปาล์มหลายอย่าง เช่น

- ปาล์มน้ำมันเป็นพืชต่างถิ่น เกษตรกรไม่คุ้นเคย ไม่มีความรู้และทักษะในการปลูก
- คุณภาพสายพันธุ์มีการโฆษณาจากเอกชนที่ขายพันธุ์ปาล์ม แก่ประชาชนไม่แน่ใจว่าจะได้รับพันธุ์

ปาล์มที่มีคุณภาพเหมาะสมกับราคาหรือไม่

- ความไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ต้องการน้ำสูงมาก มีพื้นที่ในภาคอีสานไม่กี่แห่งที่มีความเหมาะสม เช่น หนองคาย นครพนม อุบลราชธานีและอำนาจเจริญ

- การตลาดและการจัดการผลผลิตเนื่องจากยังไม่มีตลาดปาล์มน้ำมันในภาคอีสาน เพราะยังไม่มีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม อาจทำให้เกษตรกรมีปัญหาเรื่องการตลาดและราคาที่ไม่แน่นอน

- ปัญหาการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดวัชพืช จะมีผลต่อการทำลายระบบนิเวศน์ แหล่งอาหาร และแหล่งน้ำของท้องถิ่น

- การแย่งชิงพื้นที่ในการผลิตอาหาร ปาล์มน้ำมันได้รุกเข้าไปในพื้นที่ที่เคยปลูกพืชอาหาร เช่น มะขามหวาน นาข้าว ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังการสูญเสียพื้นที่อันเป็นแหล่งอาหารด้วย

ข้อเสนอแนะ

- เกษตรกรจำเป็นต้องมีข้อมูล มีการศึกษาอย่างละเอียดทั้งความเหมาะสมของดิน น้ำ ตลาด และการลงทุน ใครควรไปถึงแหล่งอาหาร และควรประสานให้เกิดการพัฒนาการสกัดปาล์มน้ำมันในระดับชุมชนด้วย

- ควรหาข้อสรุปทางวิชาการในการปลูกปาล์มน้ำมันที่เหมาะสมกับพื้นที่อีสาน ควรมีการศึกษารวบรวมข้อมูลจริงจรรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล เพื่อให้เกษตรกรมีข้อมูลในการตัดสินใจได้ครบถ้วนมากขึ้น

อ.ปรีชาสุรป เกษตรกรคือคนที่จะต้องก้าวไปข้างหน้า ต้องเสี่ยงอยู่เสมอ คงต้องตั้งสติและตั้งคำถาม เป็นเรื่องที่คนทำวิจัย มีรายงานจาก National geographic ในบราซิลมีการทำลายป่าอย่างกว้างขวางเพื่อปลูกพืชพลังงาน ซึ่งมีผลต่อภาวะโลกร้อนด้วย

เรื่องที่ 6 : “การพัฒนาชุมชนจากฐานรากสู่ความเพียงพอที่ยั่งยืน:กรณีองค์กรวิสาหกิจชุมชนอินแปง”

โดย ธวัชชัย กุณวงศ์

40 ปีของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมาย แต่ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้ความสามารถของเกษตรกรลดลง ทำได้แค่เป็นผู้ผลิต และ

กลายมาเป็นผู้รับจ้างผลิตในภาคเกษตร ซึ่งจากประสบการณ์ทำให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดทักษะเรื่องการแปรรูปและการตลาด และยังพบเห็นเป็นประจำในเรื่องการเรียกร้องต่อรอง เรื่องราวของราคาผลผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ กับรัฐบาล ทั้งเรื่องข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย และอื่นๆ เช่นกรณีตัวอย่างที่ได้มีโอกาสไปประชุมที่ภาคเหนือและได้ไปเยี่ยมผู้นำชุมชนที่เคยมาเยี่ยมเครือข่ายอินแปงเมื่อหลายปีก่อน และในวันนั้นมีการรวมกลุ่มมีข้าวโพดปัดถนน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลรับจำนำข้าวโพดในราคา 8 บาท เมื่อเขากลับมา เขากลับถืออาหารสัตว์ติดมือมาด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ชัดมากขึ้นว่าเป็นความล้มเหลวของการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว และทำให้เห็นว่าเกษตรกรจำนวนมากรวมตัวกันไปปิดถนนแต่เมื่ออีกข้างหนึ่งก็ล้วงเงินจากกระเป๋าตัวเองไปซื้ออาหารสัตว์ที่ทำจากข้าวโพดมาให้สัตว์เลี้ยงตัวเองที่บ้าน

จากบทเรียนต่างๆ ที่พบเห็นในหลายวาระที่ต่างกัน ทำให้เกิดข้อคิดว่า แม้ว่าเกษตรกรจะมีองค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็งแต่ยังไม่สามารถต่อสู้ในระบบเศรษฐกิจได้ ชีวิตชาวบ้านก็เหมือนทางตัน เขาบอกให้ตรงไปก็ไป เขาบอกให้เลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา ก็ต้องไปตามเส้นทางที่เขากำหนด เกษตรกรสู้เขาไม่ได้ ทั้งประสบการณ์ ความรู้ เงินทุน ความเชื่อมั่น และความคุ้นเคย ฯลฯ

หลักคิดของอินแปง

จากประสบการณ์ที่ได้พบเจอทำให้ได้เรียนรู้อะไรมากมาย เมื่อพูดถึงอินแปงต้องพูดถึงภูพานที่มีความสำคัญกับชาวบ้านมาก เพราะว่าคนภูพานไม่ได้โตมาจากผักกะหล่ำ คะน้า แต่ว่าโตมาจากผักพื้นบ้านที่อยู่ตามป่าตามดง เช่น ผักหวาน ผักติ้ว ผักเม็กและอื่นๆ ดังนั้นภูพานเต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้นกำเนิดของสายน้ำสำคัญ มีชนเผ่า เป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรม เป็นแหล่งคอมมิวนิสต์ และเป็นแหล่งของวีระบุรุษ อย่างเดียว ศิริจันทร์ ดังนั้นหลักคิดของอินแปงมีดังนี้

- เริ่มต้นค้นหาของดีในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง เพราะว่ามีเชื่อว่าการถ้าหมู่บ้านไม่มีของดีคงไม่สามารถอยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้
- แนวคิดยกป่าภูพานมาไว้เป็นสวน สร้างเป็นป่าในครัวเรือนเป็นการนำเมล็ดพันธุ์ที่อยู่ในภูพานที่ชาวบ้านนิยมกินมาเพาะแล้วปลูกไว้ตามไร่นาของตนเองปลูกให้เหมือนป่ามีไม้เล็กไม้ใหญ่ ชาวบ้านเรียกว่า “ป่าแบบสามะปี”
- แนวคิดการสร้างระบบนิเวศน์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและทรัพยากรชีวภาพของระบบนิเวศน์ของภูพาน

ภารกิจที่สำคัญ

- ป่าเป็นต้นทุนที่สำคัญดังนั้นจะต้องรักษาป่าภูพานไว้ให้ได้
- พัฒนาระบบการจัดการผลผลิตที่เป็นการต่อยอดจากฐานทรัพยากรที่เริ่มฟื้นตัว และภูมิปัญญาในการจัดการของชุมชน บวกกับความรู้ใหม่และการสนับสนุนจากภาคีต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มูลนิธิหมู่บ้านเทคโนโลยีราชมงคล ฯลฯ
- พัฒนากองทุนวิสาหกิจชุมชน (ธนาคารอินแปง) เป็นทุนที่มาจากภายใน และภายนอก โดยมุ่งสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ อนุรักษ์พืชผลท้องถิ่น สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน จัดระบบสวัสดิการชุมชน พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ และการจัดการกลุ่มแบบครบวงจร

กิจกรรมของเครือข่ายอินแปง

- มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นในพื้นที่ 58 กลุ่ม สมาชิกเครือข่ายอินแปงทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ตามฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ตัวอย่าง เช่น

- การเพาะกล้าไม้พื้นบ้านเขตภูพาน เช่น หวาย หมากร่อม มะขามป้อม ผักติ้ว ส้มโอง ฯลฯ
 - โรงงานน้ำผลไม้พื้นบ้าน โดยทำการผลิตน้ำหมากเฒ่า
 - โรงงานสมุนไพร
 - โรงงานผงนัว
 - โรงงานปุ๋ยชีวภาพ
 - การผลิตข้าวฮาง และข้าวพื้นเมือง
 - ผ้าย้อมครามและผ้าย้อมสีธรรมชาติ
 - ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่
 - การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น แปรรูปพริก เนื้อ และอื่นๆ
- พัฒนาเงินกองทุนสวัสดิการผู้นำชุมชน (ผู้นำชุมชนมีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการหากเกิดการเจ็บป่วย หรือตาย ไม่เกิน 40,000 บาท
- การสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อให้อยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี
- สรุป การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากฐานทรัพยากรเป็นคุณค่าของการพัฒนาชุมชนที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง

ช่วงแลกเปลี่ยน

สมโภชน์ หมื่นศรี “การทำเศรษฐกิจในชุมชนเรื่องการผลิตเป็นเรื่องที่ง่าย แต่ว่าเรื่องของการทำการตลาดที่ยังไม่ชัดเจนมากนัก ดังนั้นเราจะเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายตลาดชุมชนได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบล ทำอย่างไรให้เกิดการพึ่งตนเองในชุมชนให้ได้มากที่สุด แล้วปัญหาอุปสรรคมีอะไรบ้างในเรื่องการจัดการตลาด”

จรัลชัญญ์ นิสิตกุลนิมิตย เมืองพล “ขณะนี้กำลังทำเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเรื่องพลังงานทดแทน ทำอย่างไรที่จะลดต้นทุนการผลิตได้ และทำอย่างไรให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน มีที่ไหนที่จะเป็นพื้นที่ศึกษาหรือเป็นตัวอย่างให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไม่ไกลจากอำเภอเมืองพล”

อ.ชัยชาญ วงศ์สามัญ ถามคุณธวัชชัย เพราะมีความสนใจเรื่องการพัฒนาเยาวชน เรื่องการปลูกฝังค่านิยม “มีแนวคิดวิธีการอย่างไรให้เยาวชนสนใจอาชีพเกษตรและอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน”

ช่วงตอบคำถามและอภิปรายเพิ่มเติม

ธวัชชัย กุณวงศ์ ถ้าพูดถึงองค์กรชาวบ้านในขณะนี้ ถ้าตอบ ก็คือก็พอไปได้แล้ว แต่ว่ายั่งยืนหรือยังนั้น ถ้าไม่มีลูกหลานมาสืบสานก็เป็นไปได้ยากที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน

กรณีการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่อินแปง เช่น กรณีประธานกลุ่มเยาวชน ปกติเขาไม่ค่อยขยัน พอมาเข้ากลุ่มกับคนอื่นเขาก็มีวิธีคิดที่เปลี่ยนไป และกลายเป็นคนที่ขยันทำงาน ปลูกผัก และทำงานหนักและเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ผู้นำอินแปงที่เอาลูกหลานตนเองมาร่วมกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เท่าที่ได้ผลก็ประมาณ 120 คนเท่านั้น จาก 200 กว่าคน แต่ว่าการทำงานของเครือข่ายอินแปงเวลาทำงานกับเยาวชนไม่สนใจว่าเยาวชนคนนี้เป็นใคร จะเรียนจบหรือไม่จบก็ได้ แต่ข้อสำคัญก็คือเยาวชนคนนั้นต้องอยู่ในหมู่บ้าน แล้วยกระดับขึ้นมา และเรียนรู้จากสิ่งที่พ่อแม่เขาทำด้วย

ขณะเดียวกันทางเครือข่ายอินแปงก็ทำวิจัยควบคู่ไปด้วย โดยร่วมกับอาจารย์ราชภัฏสกลนครศึกษาว่า “ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เยาวชนอยู่ในหมู่บ้านได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเอง หมู่บ้านและโลกเดียวกันถึงกันหมด เช่น คนที่อยากกินผงั่ว เป็นเรื่องสุขภาพ การสร้างงานขึ้นมาเพื่อให้มีรายได้ เช่น กรณีน้ำหมากเม่าประมาณของกลุ่มอินแปงปีหนึ่งขายได้ประมาณ 10 ล้าน แต่ว่าเงินที่ขายได้ส่วนใหญ่มาจากข้างนอก ถ้าจะมาจากชุมชนเองก็อยู่ที่ประมาณ 2 ล้านบาท ที่เหลือเป็นเงินที่มาจากข้างนอก

ดิเรก สารสวัสดิ์ เรื่องพื้นที่ในการไปศึกษาดูงานเรื่องการพัฒนาพลังงานทดแทน นี่ก็จะมีที่ ที่ทำพระจ.ขอนแก่น ซึ่งจะมีที่ทำงานเรื่องแผนพลังงานอยู่ที่สำนักงาน สวพ. 6 หรือที่ อาศรมพลังงาน ทีม ATA ที่เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา และอีกที่หนึ่งก็คือศูนย์พลังงานทดแทน จ.มหาสารคาม อยู่ที่สถานีวิทยุพีชไร่ จ.มหาสารคาม มีพลังงานครบทุกสาขา โรงไฟฟ้าจากแสงแดด มีการทำเรื่องนี้โดยเฉพาะ หรือกรณีของอินแปง เปลี่ยนจากที่โล่งมาเป็นป่า

รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ แนวคิดเรื่องตลาดเราคิดอย่างไร ปลูกเองกินเองเราก็เป็นตลาด แต่เราไปคิดเรื่องการขาย มันก็จะไปอีกทิศทางหนึ่งเลย ต้องเอาความติดเรื่องตลาดมาคุยกันลึกๆ หน่อย ตลาดไม่ใช่แบบมีของมาขาย ควรมิตลาดความรู้ควบคู่กันไป แนวคิดต้องมองให้ชัดเจน เราต้องเริ่มทำจึงจะเกิดตรงนี้ขึ้น และระบบการศึกษา เราต้องให้แนวคิดนักศึกษาแบบใด จึงจะทำให้เขารู้จักเตรียมความพร้อมพึ่งตนเองได้ การเตรียมความพร้อมไม่ได้อยู่ที่สถานศึกษาเท่านั้น แต่รวมถึงในครอบครัว ชุมชน ด้วย เช่น พ่อเด็กจบมาแล้วจะให้ทำอะไรที่บ้าน ต้องเลี้ยงดูใคร อาศัยอยู่กับใคร ถ้าเขาจบมาแล้วไม่มีงานครอบครัวพร้อมที่จะให้เขาได้เรียนรู้ใหม่ และเรียนรู้ในเรื่องอะไร ที่จะทำให้เขาอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ผศ.ดร.วิเชียร วรพุทธพร เศรษฐกิจพอเพียง ที่มีส่วนเกินเข้ามาสร้างให้เกิดรายได้ เราต้องมีเงินเข้ามาเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการตลาดที่แท้จริง เราต้องมีความรู้เรื่องผู้ประกอบการ ความรู้เรื่องแผนธุรกิจ ความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความรู้เรื่องการลดต้นทุน เลือกวิธีการที่เหมาะสม และให้มีการใช้พลังงานให้น้อยที่สุด เช่น กรณีการนำพลังงานชีวมวลมาใช้นั้นในชุมชนมีความรู้ที่หลากหลาย และต้องทำการผลิตให้ได้มาตรฐาน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องหลากหลาย สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ตลอดเวลา

อุบล อยู่หว่า พูดถึงตัวอย่างตลาดเกษตรอินทรีย์ที่ ต.แม่ทา อ.แม่ทา จ.เชียงใหม่ และตลาดนัดสีเขียวอีก 15 แห่งในเชียงใหม่ ที่มีกลุ่มเกษตรกรพาลูกหลานที่กลับไปยังพื้นที่มาร่วมกันคิดและร่วมกันทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งปัจจัยในเรื่องนี้ก็คือการมีกลุ่มผู้นำที่มีประสบการณ์งานพัฒนามายาวนาน สร้างฐานชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมจะโอบอุ้มและรองรับลูกหลานที่จบการศึกษาและกลับมาที่บ้านนั่นเอง

พัชรินทร์ ฤชวรารักษ์ อยากให้มองว่า “ตลาดชุมชน” เหมือนเป็นห้องเรียน เพราะคนไทยไม่ได้ถนัดค้าขายเหมือนคนจีน ดังนั้นการเริ่มต้นทำเรื่องตลาดต้องเรียนรู้และสร้างทักษะไปพร้อมๆ กัน ส่วนเรื่องการพึ่งตนเองสิ่งที่คนไทยทำได้คือการผลิตอาหารอย่างเพียงพอ เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและเป็นผู้ผลิต แต่จะอย่างไรให้เกิดการพึ่งตนเองในชุมชนให้มากขึ้น อาหารหรือว่าผักผลไม้ที่นำมาขายควรเป็นของจากชุมชน แต่จากประสบการณ์ทำเรื่องตลาดชุมชนพบว่ามีปัญหาดังนี้

- แก่นนำชาวบ้านสนใจเรื่องรายได้มากกว่าการพึ่งตนเอง จึงมองตลาดว่าเป็นที่ที่มีของมาขายเยอะๆ ทำให้น้ำของข้างนอกมาขาย แทนที่จะเป็นผลิตภัณฑ์จากชุมชน
- ภาวะตลาดมีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล บางช่วงอาจมีสินค้าเยอะ แต่บางช่วงมีสินค้าหรือคนมาขายน้อย เพราะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต
- บางพื้นที่คนมีวิถีชีวิตอยู่กับป่า ชาวบ้านไม่สนใจเรื่องตลาดชุมชน ดังนั้นเมื่อศึกษาเบื้องต้นแล้วชาวบ้านไม่สนใจก็ไม่จำเป็นต้องทำ

รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์ เมื่อเราพูดเศรษฐกิจพอเพียงเรายังไม่ได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์เลย เพราะว่าเรามักจะพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียงของคนฐานล่าง แต่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้พูดถึงคนฐานราก ต้องรวมถึงคน

ระดับกลางด้วย และคนกลุ่มอื่นด้วย เมื่อคนชั้นกลางมีความพอเพียงก็จะทำให้มีการกระจายเงินลงไปสู่ฐานล่าง และไม่ให้เงินไปกระจุกอยู่ที่ใดที่หนึ่ง

ดร.ปรีชา อุตระกุล สนับสนุนว่า เศรษฐกิจชุมชนไม่ได้จำกัดเฉพาะด้านการเกษตรหรือระดับฐานรากเท่านั้น แต่รวมถึงราชการหรือข้างบนด้วย เป็นวิธีคิดตามหลักเหตุผล ความพอเพียง พอประมาณ

ความท้าทายคือทำอย่างไรให้หน่วยงานหรือบุคลากรที่มีบทบาทหรือมีส่วนในการตัดสินใจคำนึงถึงเรื่องนี้มากขึ้น หากมองไปข้างหน้ายังมีประเด็นที่ขับเคลื่อนและทำวิจัยได้อีกเยอะ

4.6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยท้องถิ่น

ประธานดำเนินรายการ ดร.อุษา กลิ่นหอม

เรื่องที่ 1 : “การเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชน : การปะทะ ประสานการจัดการพื้นที่นิเวศ 3 น้ำ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์”

โดย มานะ นาคำ

การวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นงานวิจัยวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก (ขณะนั้นงานวิจัยยังดำเนินการอยู่) จากการนำเสนอสรุปของ อ.มานะ พอจะสรุปได้ว่าการเลือกหัวข้อและพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้เพราะความน่าสนใจหลายประการด้วยกัน ได้แก่

- เพราะความน่าสนใจทางด้านกายภาพ / ภูมิศาสตร์-จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย ที่ตั้งอยู่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำแม่กลอง และอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร
- เพราะความน่าสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อม-เป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศแบบ 3 น้ำ คือน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม มีสภาพน้ำขึ้น น้ำลงวันละ 2 รอบ
- เพราะความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์-เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ไทย จีนและมอญ)
- เพราะวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นชาวสวน-คนแม่กลองมีบุคลิกที่อยู่กับความจริงในปัจจุบัน คาดหวังการตอบแทนทางเศรษฐกิจเชิงรูปธรรม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความหยิ่งทะนงศักดิ์ในศรีการเป็นชาวสวน (ต้องรักษาที่ดินทำกินไว้ให้ได้) มีความสัมพันธ์แบบการพึ่งพาอาศัยกันและต่อรองกัน มากกว่าการครอบงำเบียดเบียน
- เพราะคุณค่าที่คนแม่กลองยึดถือ ทำงานหนัก รักสันโดษ รักและปกป้องสายน้ำ พร้อมเอะอะโววายอย่างสันติ พลเมืองต้องล้อมรัฐและมีการสื่อสารกันทั้งภายในและภายนอก (กับรัฐและอปท.)
- เพราะเป็นพื้นที่กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
 - ✓ มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต จากแบบผสมผสาน มาเป็นระบบการผลิตเชิงเดี่ยวแบบเข้มข้นขึ้น (น้ำตาลมะพร้าว) และกลับมาเป็นแบบผสมผสานอีกครั้ง
 - ✓ การดำเนินนโยบายเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ ทำให้มีการสร้างเขื่อน ถนน ส่งผลต่อวิถีชีวิตอาชีพ และวิถีผลิตของชาวบ้าน จากชุมชนสวนยก่องเป็นคนทำตาล และกลายเป็นชุมชนชายขอบของการพัฒนา
 - ✓ คนแม่กลองมีวิถีชีวิตแบบคนเมือง ทันสมัย ช่างโม่งทำงานยาวนานขึ้น พักผ่อนน้อยลง เวลาให้ครอบครัวน้อยลง มีความเครียด เผชิญกับมลพิษ ฯลฯ

- ✓ มีขบวนการเคลื่อนไหวและการรวมตัวของภาคประชาชนเพื่อเป็นธุระ (ทำงาน) เรื่องสาธารณะร่วมกัน (ตัวอย่าง การคัดค้านโครงการใหญ่เช่น ทางลัดสู่ภาคใต้ระยะทาง 47 กม. และโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากถ่านหิน เป็นต้น)

คำถามการวิจัยคือ

- คนแม่กลองเคลื่อนไหวอย่างไร? มีการสื่อสารกับชาวสวนอย่างไร สื่อสารกับเครือข่ายอย่างไร?
- ภาคส่วนต่าง ๆ เช่นรัฐ ธุรกิจ มีพื้นที่ความคิด การให้ความหมาย การตีความและความผูกพันต่อพื้นที่ต่างกันอย่างไร?

ข้อคิดและข้อเสนอจากเวทีดังนี้ คือ

- ชื่นชมว่างานวิจัยนี้จะทำให้คนที่ไม่เคยไปสมุทรสงครามเห็นภาพชัดเจนขึ้นว่ามีความเข้มแข็งทางด้านประวัติศาสตร์ มีเศรษฐกิจดี โครงสร้างของพื้นที่แข็งแรง มีการสื่อสารข้อมูลภายในดี เพราะแม่แต่มอเตอร์ไซค์รับจ้างก็ยังรับรู้ความเคลื่อนไหวในพื้นที่
- ฝากข้อคิดว่าภูมิหลังของพื้นที่มีหลายระดับ ทำไมสมุทรสงครามจึงมีการรวมตัวกันต่อต้านได้ดี มันอาจจะเป็นเพราะว่าเป็นจังหวัดขนาดเล็ก แต่มันคงต้องมีเรื่องจิตสำนึกของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เล่นด้วย เอาด้วย และอยากให้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา และอาจจะต้องดูว่าอุตสาหกรรมในสมุทรสงครามมีน้อยกว่าสมุทรสาครมาก พื้นฐานของอัมพวามีการศึกษาอยู่มากและควรดูปัจจัยบวกและลบด้วยเป็นการถ่วงดุลข้อมูล
- อยากให้มีการศึกษาเปรียบเทียบใน 4 ภาคด้วย
- ผลการสร้างเขื่อน การเปลี่ยนแปลงจากนาข้าว เป็นมะพร้าว เป็นส้มโอ นั้นเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- การเกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายนั้นมีความยากง่ายอย่างไร(อาจจะเพราะมีเครือข่ายมากหรือไม่?)

เรื่องที่ 2 : “ภูมิปัญญาการจัดการน้ำตามระบบนิเวศชุมชนอีสาน”

โดย ไพรินทร์ เสาะสาย

งานวิจัยเรื่องนี้เกิดขึ้นด้วยความเชื่อว่า อีสานไม่ได้ขาดน้ำ แต่ขาดการจัดการที่เหมาะสมและที่สำคัญคือชุมชนอีสานมีความรู้และวิธีการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับระบบนิเวศมาอย่างยาวนานพอๆ กับอายุของการตั้งถิ่นฐานชุมชน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสำรวจ รวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนอีสานบนฐานระบบนิเวศของอีสาน
2. รวบรวมและจัดทำข้อเสนอทางด้านการจัดการน้ำที่เหมาะสมในพื้นที่ภาคอีสานในระดับนโยบายสาธารณะ

เนื้อหาการศึกษาวิจัย และข้อค้นพบ ของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการยืนยันว่าความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดการน้ำมีอยู่จริงและยังคงดำรงอยู่ในหลายพื้นที่เพราะ “น้ำ” เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อชุมชนทำให้ชุมชนมีความรู้ในการจัดการน้ำที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพของระบบนิเวศที่มีความหลากหลายเนื่องจากอีสานมีลำน้ำหลัก ลำน้ำย่อยมากมาย มีระบบนิเวศย่อยลำน้ำมูลตอนกลางถึง 19 ระบบ ลำน้ำมูลตอนปลาย 23 ระบบ ลุ่มน้ำสงคราม 28 ระบบ ลุ่มน้ำก่ำ 18 ระบบ เป็นต้น

การศึกษาได้จำแนกระบบนิเวศของภาคอีสานออกเป็น 6 ระบบ และจากการศึกษารวบรวมข้อมูล พบรูปแบบ กระบวนการจัดการน้ำในภูมิภาคต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบนิเวศภู มีรูปแบบการจัดการแบบเหมืองฝายของชุมชนแสวงหา การจัดการไร่นาป่าต้นน้ำของกลุ่มอินแปง และลุ่มน้ำห้วยสายหนึ่ง กาจัดทำฝายชะลอน้ำป่าภูถ้ำภูกระแต
2. ระบบนิเวศโนนหรือเชิงเขา พบรูปแบบการจัดการน้ำที่น่าสนใจคือ ระหัดวิดน้ำใน 4 พื้นที่ และฝายหินทิ้ง
3. ระบบนิเวศดอนหรือโคก (ลอนคลื่น) พบรูปแบบฝายดินและฝายหินทิ้ง
4. ระบบนิเวศพื้นที่ทุ่งราบ (ทุ่งนา) พบรูปแบบฝายดินและเหมืองนา การขุดบ่อน้ำตื้น ทำนบดิน การขุดสระน้ำขนาดเล็ก และล่าสุดเป็นทำนบแม่ลิง ลูกลิง
5. ระบบนิเวศพื้นที่ทาม (ที่ราบลุ่ม) พบระบบชลประทานราษฎร์ชุมชนหนองแคสวนสวรรค์ การจัดการน้ำระบบย่อยกุดชาติม
6. ระบบนิเวศแม่น้ำ ลำห้วย ร่องน้ำ พบรูปแบบการทำเขื่อนรักษวังปลาบ้านฮ้องฮ้อ การจัดการเขื่อนรักษวังปลาน้ำลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง การจัดทำเขื่อนรักษวังปลาในลุ่มน้ำมูล จ.สุรินทร์ 19 แห่ง การจัดทำเขื่อนรักษวังปลาในแม่น้ำมูล - แม่น้ำชี จ.อุบลราชธานี 37 แห่ง

สรุปและวิเคราะห์ รูปแบบการจัดการน้ำ

- ก. มีระบบความรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ ความรู้ด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสม ความรู้ด้านการผลิตที่หลากหลาย ความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมประเพณี เรื่องการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กร เรื่องการประสานงานภาครัฐและชุมชน เรื่องการสื่อสารกับภายนอก เป็นต้น
- ข. มีรูปแบบขนาดเล็กและลงทุนต่ำ เหมาะกับสภาพแวดล้อมและไม่ทำลายระบบนิเวศ เน้นการลงทุนต่ำและลงแรง (คน) สูงเน้นใช้วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่น มีพื้นที่รับประโยชน์ชัดเจน และรักษาดูแลซ่อมแซมง่าย
- ค. มีการบริหารจัดการทั้งระดับครัวเรือนและลักษณะกลุ่มองค์กรและเครือข่าย และเป็นระบบ “แบ่งปัน”
- ง. มีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนอกชุมชน
- จ. มีความยั่งยืนและคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

- รัฐควรส่งเสริมการจัดการน้ำแบบท้องถิ่นเน้นรูปแบบที่หลากหลายไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงรูปแบบเดียว
- ต้องมีการทบทวนและประเมินผลประสิทธิภาพโครงการชลประทานเดิมในพื้นที่อีสานเพื่อการปรับปรุง
- ให้อำนาจการบริหารจัดการน้ำแก่ชุมชนในท้องถิ่น

ความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ดำเนินรายการ

- เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการจัดการน้ำได้คือ “คน” และความคิดที่แตกต่างคือ “ความคิดพึ่งตนเอง”
- นักศึกษาน่าจะได้ความรู้เรื่องการจัดการน้ำไปเชื่อมกับผาแดงนางไอ่ นำไปเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน

- หากจะทำวิจัยต่อ น่าจะทำวิจัยเชิงลึกถึงระบบนิเวศย่อยเพื่อตอบคำถามว่า ระบบนิเวศมีหน้าที่อะไร และมีคุณค่าอย่างไร และระบบนิเวศและภูมิปัญญาในการจัดการน้ำมีผลกระทบจากภาวะโลกร้อนหรือไม่? อย่างไร? และอะไรที่เปลี่ยนแปลงไป?

เรื่องที่ 3 : “การอนุรักษ์พันธุกรรมตามธรรมชาติของพันธุ์ไม้ป่าทาม”

โดย วิสูตร อยู่คง

ความรู้จากงานวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่เรื่องพื้นที่ เรื่องภูมินิเวศและสายน้ำ เรื่องสัตว์ เรื่องพืชพรรณ เรื่องวิถีชีวิตของผู้นอนในป่าทามเขบาย ตลอดจนตัวอย่างผลของการศึกษาวิจัยที่ทำให้ชุมชนสร้างกติกาใหม่เรื่องการดักจับปลาร่วมกันได้ (รายละเอียดของผลการศึกษาดังกล่าวให้อ่านในเอกสารประกอบการสัมมนา)

ประเด็นใหญ่ที่ต้องการสื่อสารในวันนี้คือ ความภาคภูมิใจและความอึ้งอัมมกจากที่ได้ทำวิจัยในเรื่องนี้ เป็นการบรรยายให้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาวิจัย (ที่ได้แรงจูงใจจากคุณสนั่น) ว่าเมื่อได้ทำวิจัยแล้วทำให้ตนเองมีความเข้าใจ และความรู้เรื่องระบบนิเวศของป่าทามเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย และการได้ทำงานศึกษาวิจัยร่วมกับชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ ทำให้ตนเองตระหนักและให้คุณค่ากับความรู้ดั้งเดิมและภูมิปัญญาของชาวบ้านอย่างไม่เคยคิดไม่เคยรู้สึกมาก่อน เพราะการศึกษาเพียงป่าทามลำเขบายก็พบว่ามีความรู้มากมายเกินคาด

“ถ้าไม่ทำวิจัยจะไม่รู้เลยว่าองค์ความรู้ในตัวพ่อใหญ่ทั้งหลายมีมหาศาล แต่ขาดการเชื่อมกับโรงเรียนเด็ก ๆ จึงไม่มีความรู้เลย คำถามคือเราจะเชื่อมโรงเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างไร?”

ข้อเสนอจากงานวิจัย

จากการทำกิจกรรมในพื้นที่วิจัย นักวิจัยเสนอว่าต้องสร้างกลไกเชื่อมโรงเรียนกับภูมิปัญญาในการสร้างฐานความรู้ให้กับเด็ก ๆ โดยการพาเด็กลงทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอเพียงให้ครูมีการเตรียมการที่ดี ก็จะสามารถเชื่อมเด็ก ๆ ได้ไม่ยาก เพราะจากการทำกิจกรรมกับเด็ก ๆ ในโครงการวิจัยพบว่า “เด็กทำได้” ทั้งนี้ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของชาวบ้านต่อไป

เรื่องที่ 4 : “รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนสีเขียวสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาเทศบาลเมือง สุพรรณบุรี เทศบาลกระดังงา และเทศบาลตำบลพังโคน”

โดย ประยุทธ์ ชูสอน

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการชุมชนสีเขียว (Eco Village) ของกรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม และเป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยในปีก่อนหน้านี (2550) ที่ได้ศึกษาตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนนำร่องในพื้นที่เทศบาลสุพรรณบุรีและเทศบาลกระดังงา ที่มี 4 มิติ 54 ตัวชี้วัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อประเมินผลสำเร็จและความพร้อมในการนำตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนไปใช้ในพื้นที่ชุมชนสีเขียว
2. เสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการชุมชนสีเขียวสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

กระบวนการและวิธีวิจัย

ใช้กระบวนการวิจัยแบบ PAR โดยการประชุมกลุ่มใหญ่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ฯลฯ

พื้นที่ศึกษาวิจัย 3 พื้นที่ คือ

1. เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี
2. เทศบาลตำบลกระดังงา (อำเภอบางคนที จ.สมุทรสงคราม)
3. เทศบาลตำบลพังโคน (อำเภอพังโคน จ.สกลนคร)

ผลการศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนสีเขียวสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ของแต่ละเทศบาลมีองค์ประกอบหลัก 4 มิติเหมือนกัน แต่จำนวนตัวชี้วัดในแต่ละมิตินั้นมีจำนวนต่างกัน และเงื่อนไขสู่ความสำเร็จการบริหารจัดการมีลำดับความสำคัญต่างกันดังสรุป

เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี		เทศบาลตำบลกระดังงา		เทศบาลตำบลพังโคน	
เงื่อนไขความสำเร็จ/ ลำดับความสำคัญ	จำนวน ตัวชี้วัด	เงื่อนไขความสำเร็จ/ ลำดับความสำคัญ	จำนวน ตัวชี้วัด	เงื่อนไขความสำเร็จ/ ลำดับความสำคัญ	จำนวน ตัวชี้วัด
1.มิตีสั่งแวดล้อม	8	1.มิติกฎระเบียบชุมชน	7	1.มิตีสั่งแวดล้อม	5
2.มิติกฎระเบียบชุมชน	6	2.มิตีสั่งแวดล้อม	5	2.มิติเศรษฐกิจชุมชน	4
3.มิติเศรษฐกิจชุมชน	7	3.มิติสังคมและชุมชน	5	3.มิติกฎระเบียบชุมชน	3
4.มิติสังคมและชุมชน	3	4.มิติเศรษฐกิจชุมชน	6	4.มิติสังคมและชุมชน	8
รวมตัวชี้วัด	24	รวมตัวชี้วัด	23	รวมตัวชี้วัด	20

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

แบบ/ตัวชี้วัดแต่ละตัวไม่สามารถนำไปใช้ได้หมดกับทุกพื้นที่

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ดำเนินรายการ

การทำงานเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นเรื่องตัวชี้วัดมีความสำคัญมากในต่างประเทศมีการศึกษาและทำกันมาก แต่ของเรายังมีน้อย เป็นเรื่องที่ทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่นควรต้องพัฒนางานเรื่องนี้ต่อไป

เรื่องที่ 5 : “ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อวิถีชุมชนอีสาน”

โดย วิเชียร เกิดสุข

เวลาพูดถึงเรื่องโลกร้อน ไม่ได้ความหมายว่าร้อนตลอด ร้อนทุกวัน แต่อากาศจะแปรปรวนคือบางปีก็หนาวมาก บางปีก็ร้อนมาก และภาวะโลกร้อนเกิดจากทั้งธรรมชาติและมนุษย์ทำ

การศึกษาระดับโลกรายงานว่า

- อุณหภูมิของทุกประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่ไม่เท่ากันแล้วแต่ภูมิภาค
- ตัวก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) เป็นตัวเอกของการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ
- ปริมาณน้ำฝนบางส่วนของโลกจะเพิ่ม บางส่วนจะลดลง
- เกิดความเสี่ยงเรื่องน้ำเพื่อการบริโภค(เมืองไทยยังโชคดี ไม่รุนแรง)

- เกิดความแห้งแล้ง
- มีการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล

ภาพรวมของประเทศไทย

- จากสถิติของกรมอุตุนิยมวิทยา ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิต่ำสุดและสูงสุดเพิ่มขึ้น
- ปริมาณน้ำฝนตกแต่ละครั้งมากขึ้น แต่จำนวนวันฝนตกน้อยลง
- โอกาสเกิดพายุโซนร้อนมากขึ้น

ภาพรวมภาคอีสานปัจจุบันและอนาคต

- อุณหภูมิรายวันเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในทศวรรษที่ 2583 อุณหภูมิสูงสุดรายวันจะสูงกว่า 33 องศาเซลเซียส อีสานตอนล่างได้รับผลกระทบมากกว่าตอนบนและตอนกลาง
- ในทศวรรษที่ 2583 อุณหภูมิต่ำสุดรายวันเฉลี่ยจะสูงกว่า 25 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดรายวันเฉลี่ยอีสานตอนล่างจะสูงกว่าตอนกลางและตอนบน
- จำนวนวันที่มีอากาศร้อนจะเพิ่มมากขึ้น จำนวนวันที่มีอากาศเย็นจะลดน้อยลง
- ฤดูฝนคงระยะเดิม แต่ปริมาณน้ำฝนรายปีเพิ่ม

ผลกระทบต่ออีสาน

- มีน้ำท่วมมากขึ้น รัฐต้องจ่ายค่าชดเชย ค่าช่วยเหลือน้ำท่วมมากขึ้น
- ภัยแล้งจะรุนแรงมากขึ้นในบางพื้นที่ ความต้องการน้ำบริโภคจะมีมากขึ้น
- พายุฤดูร้อนเพิ่มขึ้นและรุนแรงขึ้น มีพายุลูกเห็บมากขึ้น สถิติคนอีสานถูกฟ้าผ่าตายจะมีมากขึ้น
- เศรษฐกิจของเกษตรกรจะแย่ลง รายได้ของเกษตรกรจากผลผลิตการเกษตรจะลดลง
- เกษตรกรอพยพแรงงานออกไปนอกพื้นที่มากขึ้น ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
- วิถีชีวิตชาวนาเปลี่ยนไปเหมือนภาคกลางมากขึ้น จะกลายเป็นผู้จัดการนา อยู่ทำงานในนาไม่กี่วัน
- การทำนาใช้เครื่องจักรมากขึ้น เพราะส่วนหนึ่งค่าแรงแพงขึ้น แต่ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่รวดเร็ว ถ้าหากทำงานช้า จะไม่ทันเวลา และไม่ได้ผล
- จะมีการระบาดของโรคมมากขึ้น ส่งผลต้องใช้สารเคมีมากขึ้น ระบบนิเวศแปรปรวน ส่งผลลูกโซ่ทำให้มีอาหารลดลง
- สุขภาพของคนจะแย่ลง เป็นผลจากอากาศแปรปรวนทำให้รายได้ลด มีความกังวลใจ ปีน้ำท่วมจะมีโรคระบาดอันตรายต่อชีวิตอย่างไรโรคนี้นั้น และใช้เลือดออกที่ระบาดตลอดปี
- ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง มีกิจกรรมทางสังคมลดลง เพราะคนน้อยลง การพึ่งพิงน้อยลง หากมีเรื่องอะไรเล็กน้อยอาจทำให้ขัดแย้งกันได้ง่าย

ผลกระทบต่อข้าว มัน อ้อย

- ข้าวหน้าน้ำฝนจะไม่ลดลงหรือลดลงเล็กน้อย จ.สกลนคร และ จ.มุกดาหารจะลดลงมากกว่า 10% แต่ จ.เลย จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย
- ข้าวนาชลประทาน จ.สกลนคร ลดลงมากกว่า 10% แต่ จ.ชัยภูมิ เพิ่มขึ้น
- อ้อยส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้น
- มันสำปะหลังส่วนใหญ่ลดลง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเนื่องจากเป็นพืชพลังงานด้วย

ข้อเสนอทางออกทางรอด

เราหนีไม่ได้ ทำได้คือการปรับตัวและอาจต้องใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีช่วย

ดร.อุษา สรุปว่า จากการนำเสนอของนักวิจัยทั้ง 5 ท่านนั้น ทำให้เห็นว่าองค์ความรู้ต่างๆ ในอดีตมีอยู่มาก แต่ขาดการถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ดังนั้นมีข้อสังเกตว่าการศึกษาศึกษาของประเทศเราอาจจะไปถูกทางหรือไม่? เพราะไม่มีการสอนความรู้ในอดีตเลยไม่ว่าในระดับใด กระทรวงศึกษาธิการอาจจะต้องมีการทบทวนการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย และฝากให้ RDI ประเมินหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ

- การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องใช้นักวิจัยจากหลายส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชนที่รู้มากกว่านักวิชาการมาก นักวิชาการต้องเป็นตัวกลางเอาความรู้จากข้างนอกให้ชุมชนและเอาความรู้จากชุมชนออกข้างนอก ไม่ให้ลูกหลานหนีออกจากชุมชนไปหมด

- คนในชุมชนก็อาจจะต้องคิดถึงคุยกันใหม่ว่าจะยังคง “ขายนาขายควายส่งลูกเรียน” เพื่อลูกจะได้ไม่ต้องกลับมาเป็นชาวนาหรือไม่?

- การนำเสนอของ ดร.วิเชียรนั้น เป็นองค์ความรู้ใหม่ของสังคม น่าจะต้องหันมาดูว่าคนปรับตัวอย่างไร เพราะในสมัยโบราณนั้น มีผู้รู้เขาจะบอกและคาดการณ์ได้ข้ามปีว่าปีไหนจะแล้ง หรือจะท่วม หรือวันไหนจะฝนตก ทำให้มีการเตรียมการรับมือได้ถูก แต่วันนี้ความรู้เหล่านั้นหายไปหมด หายไปพร้อมคนที่ตายไป

- หรือในอดีตนั้น ชาวนาจะพยายามคัดเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะกับสภาพภูมิอากาศในแต่ละปี จึงได้มีพันธุ์ข้าวนับร้อยนับพันชนิด

- เหล่านี้ เป็นเรื่องท้าทาย RDI ว่า จะเชื่อม จะถ่ายทอดอย่างไร ต้องทำวิจัยเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของอีสานให้มีความยั่งยืนต่อไป

- 5 -

สรรค์เสวนา

“ทศวรรษใหม่ ...วิจัยเพื่อสังคม : ข้อเสนอเชิงประเด็น และเชิงนโยบาย”

ผู้ร่วมสรรค์เสวนา

ดร.สุริชัย หวันแก้ว	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย	รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
รศ.ดร.กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มข.

ดำเนินรายการ

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มข.

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ กล่าวนำว่าวิทยากรทุกท่านที่ให้เกียรติมาร่วมการเสวนาในวันนี้จะมากอยู่ในประเด็นเรื่องว่าเราจะต้องทำวิจัยอะไรบ้าง และจะมีการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานวิจัยอย่างไร มีข้อเสนอแนะเชิงประเด็นและเชิงนโยบายอะไรบ้าง เพื่องานวิจัยจะได้นำไปสู่การพัฒนาให้มีสังคมที่ดี และผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข

ดร.สุริชัย หวันแก้ว ให้น้ำหนักของงานวิจัยสังคมว่าเป็นงานวิจัยแห่งอนาคต โดยเฉพาะในห้วงเวลาที่สังคมไทยกำลังเผชิญสภาวะความเสี่ยงในทุก ๆ ด้าน ผลของโลกาภิวัตน์จากเบื้องบนที่ทุกอย่างขับเคลื่อนด้วยกลไกตลาด ต่างยึดถือผลประโยชน์ของกลุ่มพรรคพวกมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม ขาดสำนึกร่วมของคนในชาติ จนแทบจะไม่มีสังคมไทย มีแต่ “พวกใคร” เท่านั้น มีความขัดแย้งทางความคิด แตกกันเป็นเสี่ยง ๆ แยกเป็นกลุ่มเป็นพวก มีความอยุติธรรมในสังคมมาก สื่อสารมวลชนที่สนใจแต่ “ข่าว” การช่วงชิงอำนาจทางการเมือง การปกครองมากกว่าสนใจปัญหาความเป็นอยู่ ความเดือดร้อนของชุมชน สังคมวัดความเจริญเฉพาะสิ่งจับต้องได้ มีความสับสนเรื่องคุณค่า คุณธรรม และไม่ยึดถือเรื่องคุณค่าอีกต่อไป “โกงได้ขอให้มีผลงาน” วัฒนธรรมการเมืองแบบไม่สำนึกผิดหรือต้องการแก้ไขสิ่งผิด มีการยกเว้นการลงโทษ แบ่งขั้วกันตลอดเวลา ทำให้เกิดความรุนแรงในการแก้ปัญหา แทนการใช้สติ

ภาวะความเสี่ยงนั้นไม่ได้มีแต่ในสังคมไทย ในสังคมโลกก็เช่นเดียวกันที่มีสภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอนสูงมาก ดังนั้นเราต้องสร้างความตระหนักร่วมกันว่าเรามีความเสี่ยงร่วม ความเสี่ยงที่เกิดจากความรู้ที่แยกส่วนและความรู้ที่จำกัด ต้องร่วมกันสร้างงานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจสังคมไทยในมิติที่หลากหลาย การสร้างสำนึกร่วม การตระหนักเรื่องคุณค่า คุณธรรม ความซับซ้อนต่าง ๆ ของสังคม ทำการวิจัยให้เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการวิจัยที่ไม่แยกนักวิจัยออกจากผู้คนหรือชุมชนและไม่เพียงแต่จะวิจัยแก้ปัญหาอย่างเดียวต้องไม่ละทิ้งวิจัยพื้นฐานด้วย

RDI อยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น อยู่ในอีสาน อยู่ในลุ่มน้ำโขง จึงน่าจะมียุทธศาสตร์ช่วยให้เราเผชิญโจทย์ของสังคมที่มาจากส่วนต่าง ๆ ได้ และสร้างภาคีการวิจัยร่วม

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย เพิ่มเติมเรื่องงานวิจัยเพื่อสังคม ว่าต้องมีงานวิจัยทางสังคมด้วย และเปรียบเทียบว่างานวิจัยต้องพา “กบออกจากกะลา” และเมื่อออกจากกะลาแล้ว ก็ต้องไม่ตกลงไปในอ่างและวนอยู่แต่ในอ่าง การที่จะไม่ให้งานวิจัยวนอยู่ในอ่างนั้น ก็ต้องตั้งคำถาม 2 ข้อคือ หนึ่ง อะไรเป็นกลไกพัฒนาประเทศ? และสอง อะไรเป็นโจทย์การพัฒนา และมองจากมุมไหน ?

เราต้องเล็งก่อนว่างานวิจัยจะให้ใครเป็นคนใช้ หรือกลไกไหนที่ต้องการใช้ความรู้ เช่นกลไกการเมือง ซึ่งประเมินแล้วเป็นกลไกที่ใช้ความรู้น้อยที่สุดเพราะต้องมัวแต่ประสานผลประโยชน์อื่นๆหรือกลไกราชการส่วนกลาง ต้องการใช้ความรู้ แต่ถ้าต้องลงทุนสูง หรือต้องก้าวข้ามกฎระเบียบก็ไม่น่าเอา ส่วนกลไกท้องถิ่น เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ก็จะคล้ายๆกับการเมือง ต้องการเสียงแต่ก็ต้องการความสำเร็จที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ต้องการความรู้มาก แต่ปัญหาคือไม่รู้ว่าการความรู้จะอะไรบ้าง สำหรับกลไกเอกชน จะเป็นกลไกที่ใช้ความรู้มากที่สุด เพราะถ้าไม่ใช้ความรู้ ธุรกิจอาจไปไม่รอด

ส่วนโจทย์พัฒนานั้น โดยปกติก็จะมองจากปัญหา แต่อาจจะเลือกมองหลาย ๆ มุม และต้องมองไปถึงแนวโน้มข้างหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น เช่น เมื่อประเทศไทยลงนามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มันหมายถึงว่าอีก 6 ปีข้างหน้า พรหมแดนระหว่างประเทศจะลดความสำคัญลง ประเทศไทยก็จะเผชิญกับการไหลเข้ามาของประชากรจากประเทศเพื่อนบ้าน นั่นหมายความว่าเราจะต้องดูแลประชากรเพิ่ม ต้องใช้งบประมาณเพิ่ม การเคลื่อนย้ายแรงงานแบบนี้ก็จะเป็โจทย์ใหม่ของสังคมไทยในอนาคต

RDI และมหาวิทยาลัยขอนแก่นสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาได้เยอะ เพราะมีความรู้หลายด้านและหลายมิติอยู่ในมหาวิทยาลัย สกว. เองก็ส่งเสริมงานวิจัยเชิงพื้นที่ ที่เรียกว่า Area Based Collaborative Research(ABC) ที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ให้แก้ปัญหา หรือหา Solution ในพื้นที่ได้ ขอบเขตคือจังหวัด เป้าหมายคือให้กลไกในท้องถิ่นมีข้อมูลและความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างกลไกความร่วมมือภายในจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่การทำวิจัยพื้นที่แบบนี้ สกว.ก็ต้องลงลึกไปถึงกลไกอย่างน้อย 2 ระดับ คือระดับชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล ที่เมื่อชุมชนมีข้อมูลรายรับรายจ่าย หนี้สิน เป็นข้อมูลที่ช่วยได้อย่างมากในการทำให้ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาแก้ปัญหาในส่วนของเขาได้เลย นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคต่างๆ ซึ่งก็จะสุดทางเพียงแค่นั้น แต่ถ้าเป็นปัญหาอีกระดับหนึ่งเช่นเรื่องแหล่งน้ำ ก็จะเป็นเรื่องของกลไกระดับบนของจังหวัด ซึ่งต้องอาศัยการเชื่อมประสานหน่วยงานต่างๆ ให้ทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของพื้นที่ เพราะระดับชุมชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือได้โดยลำพัง

จึงเป็นความจำเป็นต้องเป็นงานที่มหาวิทยาลัยหรือ RDI ต้องมีบทบาทในการประสานเชื่อมโยงได้ หากสนใจอยากทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ในลักษณะนี้ก็เชิญร่วมมือกันได้ด้วย สกว.

รศ.ดร.กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย ฉายปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของสังคมไทยผ่านการพาดหัวข่าวของสื่อต่างๆ ได้แก่ปัญหา เยาวชนเร่ร่อน มั่วสุม ขายตัว มั่วเพศ ช่มชู้ การล่อลวงเด็กและเยาวชน ดิตเกมส์ เรื่องของคาร์บอน เรื่องคนไทยรับได้กับเรื่องคอร์รัปชันถ้ามีผลงาน เรื่องระบบดูแลสุขภาพ เรื่องคุณธรรมจริยธรรม เสื่อมทรามลงในทุวงการ แม้แต่วงการกฎหมาย เรื่องตกเขียวตกรก เรื่องปาหิ่น เรื่องจรรยาบรรณของสื่อมวลชน เรื่องยาเสพติด เรื่องแบ่งสีแบ่งพวก ทำให้เห็นว่าสังคมไทยเหมือนกำลังมืดแปดด้าน

ดังนั้น โจทย์วิจัยควรมาจากชุมชน เพราะแต่ละชุมชนมีบริบทและปัญหาต่างกัน และนักวิชาการต้องสนับสนุนคนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการวิจัย คนในพื้นที่จะต้องทำวิจัย ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้น แต่ก่อนให้คนเสนองานวิจัยตามความสนใจ แต่ขณะนี้ปรับแล้ว ต้องเป็นงานวิจัยที่บูรณาการวิชาการและหน่วยงานให้ทำวิจัยร่วมกัน โจทย์วิจัยมีได้หลากหลาย เป็นโจทย์วิจัยระดับโลกแต่ใช้ประเด็นท้องถิ่น อย่างเช่นเรื่องโรคภัยพยาธิใบไม้ตับ เรื่องอาหารสุขภาพ เรื่องพลังงานชีวภาพ เรื่องการจัดการลุ่มน้ำ ฯลฯ

- 6 -

ปัจฉิมนิเทศกถา “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”



ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี
ราษฎรอาวุโส

ขอแสดงความยินดีที่ RDI มีอายุครบ 30 ปี ถึงเวลาแล้วที่ต้องรวบรวมความรู้ที่สะสมมาเพื่อมาทำเรื่องที่ใหญ่กว่า คือ “ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม”

ปัจจุบันสังคมวิกฤติทุกด้านแล้ว ไม่มีทางออก และเป็นวิกฤติที่หนักมากขึ้น ทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างและที่สำคัญอำนาจไม่สามารถนำสังคมออกจากวิกฤติได้ ได้เคยพูดกับอดีตนายกฯทักษิณ ว่า อย่าใช้อำนาจในการแก้ปัญหา อำนาจใช้ในการแก้ปัญหาไม่ได้ ดูตัวอย่างเช่น กรณีคุณชวน หลีกภัย อยากแก้ปัญหาโสเภณีเด็กก็ยังไม่ได้ หรือกรณีของประธานาธิบดีคลินตันอยากปฏิรูประบบสุขภาพของสหรัฐอเมริกา แต่ก็ทำไม่ได้ หรือกรณีของ ประธานาธิบดีอาควิโนที่คนรักมากมาย เป็นขวัญใจของคนฟิลิปปินส์ ที่จะแก้ปัญหาพื้นฐาน ทั้งความยุติธรรมในสังคมก็ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นสิ่งที่จะเป็นทางออกจากวิกฤติคือ “การใช้ปัญญา”

ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยร่อยกว่าแห่ง ดังนั้นโจทย์ใหญ่ก็คือว่า “มหาวิทยาลัยจะเป็นหัวรถจักรทางปัญญาให้กับสังคมไทยได้ไหม? ถ้ามหาวิทยาลัยเป็นปัญญาของแผ่นดินจะต้องมองเห็นภาพใหญ่ของสังคม แต่ว่าสิ่งที่เป็นอยู่ขณะนี้มหาวิทยาลัยอยู่จิกซอกคนละส่วน มองเห็นเฉพาะส่วนย่อย เช่น คน ก็มีดับ ปอด มองเห็นเป็นส่วนๆ มองไม่เห็นภาพรวม ถ้ามหาวิทยาลัยมองไม่เห็นก็จะติดขัดและไม่เห็นทางออกของปัญหาต่างๆ

มหาวิทยาลัยกับการตั้งโจทย์ใหญ่ คือ สมมติฐาน ประเทศไทยมีทรัพยากรมหาศาล พอที่จะสร้างสุขภาพสำหรับคนไทยทั้งมวล ทูทางทรัพยากร สังคม มนุษย์ ศาสนธรรม เรามีทุนเยอะ แต่ปัญหาคือว่า “เราไปใส่แว่นทางตะวันตก” ที่มองว่าเราจน เราโง่ และทำให้เราไปเชื่อฝรั่งว่าคนไทยจน โง่ การศึกษาเราก็มาจากยุโรป เราไม่ได้ดูทุนของเราเลย ดังนั้นเราต้องเปลี่ยนมุมมอง เราจะนำทรัพยากรอย่างมหาศาลของประเทศมาสร้างความสุขให้กับคนไทยได้อย่างไร? จึงเป็นโจทย์ใหญ่ว่า เราจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่สร้างประเทศที่सानติสุขได้อย่างไร?

โครงสร้างและระบบอะไรที่สามารถทำให้สังคมเกิดसानติสุข โครงสร้างหรือระบบอะไรที่ทำให้เรามีसानติสุข ?

โครงสร้างและระบบแห่งसानติสุข พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ถ้าฐานแข็งแรง เจดีย์จึงจะอยู่ได้ แต่ว่าประเทศไทยเราพยายามสร้างจากยอดก็พังหมด เศรษฐกิจเราทำจากข้างบน แล้วคิดว่ามันจะกระเด็นมาให้ข้างล่าง (Trigger Down) ทรัพยากรถ้าอยู่อย่างเดิมก็จะเป็นทุนมหาศาล เช่น ศาสนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ทุนอยู่ในรูปเดิมไม่มีใครขโมยไปไหนได้ แต่ตอนหลังเราไปเปลี่ยนเป็นเงิน คนก็จะเอาไปได้ เราพัฒนาอย่างนี้มา 50 ปี พบว่ามีช่องว่างมากขึ้น ก่อปัญหาความไม่เป็นธรรม ทั้งการเมือง เราทำจากยอดทุกชนิด การศึกษาก็เช่น

เดียวกัน มหาวิทยาลัยก็มองมาจากข้างบน ไม่มองข้างล่างว่าชุมชนหรือ ฐานชุมชนนั้นเป็นอย่างไร ไม่มีเลยที่จะหันไปพูดเรื่องที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ประชาธิปไตยที่สำเร็จได้ต้องมีประชาธิปไตยท้องถิ่น เช่น กรณีสหรัฐอเมริกาเวลาที่มีการเลือกตั้งเขา มีการตีเบสกันนาน เพราะว่า Concept ของประชาธิปไตยอยู่ที่ท้องถิ่น ประเทศเขาเกิดจากการรวมตัวของท้องถิ่น แล้วเกิดเป็น United ขึ้นมา ฉะนั้นเขาจึงแข็งแรงอย่างรวดเร็ว เราทำจากข้างบน แล้วเราก็ก้มเหลวมานาน รัชกาลที่ 7 ท่านบันทึกไว้ว่าประเทศเราจะต้องเป็น Local democracy แต่เราไม่ได้สนใจและเราก็กังสร้างเจตียจากยอด ดังนั้นโครงสร้างและระบบแห่งศานติสุขเราต้องสร้างจากฐาน ฐานสังคมคือชุมชนท้องถิ่น พระเจดีย์ ทำให้เราเข้าใจแนวทางที่จะนำไปสู่ศานติสุขและความยั่งยืน

- ก. ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ทำจากฐานทำได้ง่าย ข้างบนทำยากมาก เป็นความจริงของชีวิต ข้างบนคืออำนาจเงิน รูปแบบ Formal เน้นรูปแบบมากกว่าสาระ นักการเมืองอยากทำสิ่งที่ต้องใช้เงินมาก ๆ แต่ว่าไม่ได้ผล ใช้เงินเยอะใช้ปัญญาน้อย **เรื่องชุมชนเป็นฐานที่สำคัญจะทำให้สังคมมีความมั่นคง**
- ข. ตัวเจดีย์เป็นระบบต่าง ๆ ที่เชื่อมระหว่างฐานและยอด ก็คือระบบเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ ความยุติธรรม ดังนั้นระบบเศรษฐกิจมหภาคต้องเชื่อมกับเศรษฐกิจชุมชน ระบบต่าง ๆ ต้องลงมาเชื่อมกับท้องถิ่น ระบบการศึกษาทำอย่างไรจะเชื่อมกับท้องถิ่นได้ ต้องมีการเชื่อมโยงกันอย่างเกื้อกูล และเกิดดุลยภาพ **“ทำอย่างไรชุมชนท้องถิ่นจะเข้มแข็ง”** เป็นงานที่ต้องทำวิจัย
- ค. ยอดคือความดีงาม จิตใจที่พัฒนา สุนทรียธรรม ความเป็นธรรม คือการมีหัวใจที่เป็นมนุษย์ จิตใจที่เป็นธรรม ที่ไหนขาดความเป็นธรรมก็ทำให้เกิดความขัดแย้ง ถ้าที่ไหนมีความเป็นธรรมต่อให้ต้องทำงานหนักแค่ไหน มนุษย์ก็ยอมได้ แม้แต่สัตว์ก็ต้องการความเป็นธรรม เราจะเห็นได้ว่าความเป็นธรรมประเทศไทยแสนที่จะไม่เป็นธรรมในทุกด้าน แม้แต่เรื่องสุขภาพ ถ้าไปดูลูกหลานคนจนตายมากกว่าลูกคนรวย 3 เท่า ไปดูเรื่องการตายเอาความเป็นธรรมไปจับ พบว่ามีการตายอย่างเป็นธรรมหรือเปล่า ความเป็นธรรมมันซับซ้อน **มหาวิทยาลัยต้องวิจัยเรื่องความเป็นธรรมในด้านต่าง ๆ** อยากเสนอว่าการวิจัยเรื่องความเป็นธรรมในระบบทุกระบบที่มันซับซ้อน **ทำอย่างไรจะคลี่ความซับซ้อนให้สาธารณะเห็น** อย่างเช่นกรณี ระบบยาที่มันซับซ้อนมาก เช่น มีการทำการศึกษาวิจัยที่อเมริกา พบว่าบริษัทมีการขายยาในราคาที่สูงมาก แต่ว่าการวิจัยการทำยาใช้ใหม่หาวิทยาเป็นห้องปฏิบัติการซึ่งก็คือการใช้เงินภาษีของประชาชนนั่นเอง แต่ว่าบริษัทก็กำไรมากเกินไป มีรายได้สูงเกินไป อันนี้เป็นเรื่องเลือดเนื้อของประชาชน ทำให้มีการลอบบี้ให้ขายยาในราคาแพง เราจะไม่รู้ถ้าเราไม่ทำเรื่องความซับซ้อนออกมาให้สังคมเห็น ตรงนี้คือเรื่องความเป็นธรรม
- ง. ระบบภูมิคุ้มกัน จากความขัดแย้งรุนแรง การเสียดุลต่างชาติ สังคมก็ต้องมีภูมิคุ้มกัน เราต้องทำวิจัยที่ดูว่า **“มีอะไรที่ขัดแย้ง การเสียดุลต่างชาติเรื่องอะไรบ้าง”** การเชื่อมต่อ ดร.สิลาภรณ์ บอกว่าต่างชาติเป็นเจ้าของที่ดินเท่าไร ถ้าเปิดพรมแดนคนเดินทางมาจากพม่า ตอนนี้เวียดนาม กำลังเรียนภาษาไทยอย่างหนัก ถ้าเราไม่รู้ตัวเราแล้วเราจะเหลืออะไร อันนี้คือการเสียดุลกับต่างชาติ ดังนั้นเราต้องรู้จักตัวเราเอง เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นก็ต้องทำวิจัยเกี่ยวกับขอนแก่น
- จ. ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการเรียนรู้เป็นเครื่องมือของการศึกษาและพัฒนาคน ไม่ใช่เรื่องของคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะครุศาสตร์ ที่จะต้องมาทำเรื่องการศึกษาให้คน แต่เป็นเรื่องของทุกคณะ ทุกสถาบัน คณบดีกับอธิการบดี ต้องเป็นหัวหอกนำเรื่องการเรียนรู้ เรื่องการทำงานของสมอมมาใช้ **ค้นคว้าว่าการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นอย่างไร** รวมทั้งการวิจัยสมอมด้วยว่าสมอมเรียนรู้อย่างไร เช่น

เรื่อง BBL มหาวิทยาลัยทุกแห่งจะต้องทำและทำให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยจะมีประโยชน์มาก

สรุป ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง เรื่องระบบต่างๆ ที่เชื่อมฐานกับยอด เรื่องความเป็นธรรม เรื่องภูมิคุ้มกัน ยุทธศาสตร์ชาติหรือโจทย์ใหญ่ของมหาวิทยาลัยคือการทำวิจัยเพื่อพัฒนาเรื่องการเรียนรู้ จากโครงสร้างสานติสุขก็จะมีอีกอันหนึ่งคือเรื่องการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยกับความเข้มแข็งของชุมชน

ก. ชุมชนเข้มแข็ง หนึ่งในมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ทุกมหาวิทยาลัยต้องเข้ามาตรงนี้และคิดขอบเขตให้มันชัดขึ้น เป็นการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ดึงเรื่องขึ้นมา เรามีรูปแบบแล้วในชุมชนท้องถิ่นที่ได้ร่วมทำกันมา ซึ่งคนไทยได้เรียนรู้และพยายามทำเรื่องนี้มานานแล้ว

- หมู่บ้าน รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านชุมชน มีคนทดลองมาแล้วว่าผู้นำชุมชนรวมตัวกันเป็นสภาชุมชน เป็นผู้นำกลุ่มรวมตัวกัน บางพื้นที่รวมตัวมากกว่า 59 คน เป็นผู้นำทางธรรมชาติ 3 คน เป็นผู้นำทางการ 50 คน สภาผู้นำอำเภอนิ่งคุยกันเฉยๆ ต้องไปสำรวจข้อมูลชุมชนว่า ปัญหาอะไรเสียดิต ความยากจน มีอะไรบ้าง แล้วมาทำแผนชุมชน แล้วเอาชุมชนมาให้ชาวบ้านดูแล้วเรียกประชุมสภาชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมแล้วก็ออกมาเป็นแผนชุมชนที่คนทั้งหมู่บ้านมีส่วนร่วม แล้วก็ขับเคลื่อน แผนชุมชนต้องเป็นการพัฒนาบูรณาการให้ได้ 8 เรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา ประชาธิปไตย เมื่อบูรณาการได้ความยากจนลดลง หนี้สินลด เงินออมมากขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เกิดประชาธิปไตยระดับชุมชน
- ขยับขึ้นมาระดับตำบล เทศบาล อบต. ต้องไปทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำสิ่งที่ชุมชนทำเองได้
- ระดับจังหวัดพัฒนาเบ็ดเสร็จทั้งจังหวัด (Total Provincial Development) เพราะว่าทรัพยากรในจังหวัดเยอะแยะต้องการมหาวิทยาลัยเข้าไปร่วม มหาวิทยาลัยมักจะบอกว่าเราเรื่องประเด็นเป็นที่ตั้ง แต่เราเอาเรื่องพื้นที่เป็นหลักก็จะมีแผนเยอะมาก มันมีตัวตนมากขึ้น ถ้าใช้เรื่องทางวิชาการเป็นตัวตั้งก็จะมีไม่มีแผน

ข. การทำงานแบบเชื่อมโยงกัน เป็นเครื่องมือที่เข้าไปร้อยการมาทำงานร่วมกัน คือการเรียนรู้ในการปฏิบัติโดยตรง (Direct Learning Through Action) มันมีโพรแกรมมาก ต้องการตัวที่จะช่วยตรงนี้มาก ตัวนี้คือ “เซลล์สมองของสังคม” ถ้าเข้าใจก็ทำได้เยอะ โดยเซลล์หน้าที่ 6 อย่างดังนี้

- ทำการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ ส่งเสริมการรวมตัวกัน
- ร่วมคิดร่วมทำ ดึงความรู้ที่อยู่ในตัวคนออกมาใช้ให้มากที่สุด
- การจัดการความรู้ (KM) ต้องการวิจัยที่มีการปฏิบัติการทำอย่างไร เช่น การวิจัยท้องถิ่น ศ.ดร.ปิยะวัติ (ผอ.สกว.) ทำมา 10 ปี แล้วมีประโยชน์มาก
- สังเคราะห์ประเด็นนโยบายที่เกิดจากการปฏิบัติคนที่ปฏิบัติจะรู้ดีจะต้องเป็นคนสังเคราะห์
- ทำงานการสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอก

ถ้าเซลล์ทำงานเชื่อมโยงทุกส่วนก็จะทำให้กิจกรรมที่กระจายกันมันก็จะเชื่อมกันได้ตั้งนั้นเซลล์จะทำหน้าที่ 6 ประการนี้ และเป็นเครื่องมือสำคัญ ดร.ปิยะวัติ ทำงานวิจัยท้องถิ่นให้เงินโครงการละ 5,000 หรือ 10,000 บาท ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถทำได้หลายขนาด มหาวิทยาลัยสามารถทำได้ทั้งขนาดใหญ่ หรือว่าไปซอยทำเล็กแตกต่างกันไป ถ้ามหาวิทยาลัยเริ่มจากตรงนี้ก็เข้าใจ วิธีทำวิจัย มหาวิทยาลัยอาจจะส่งอาจารย์ นักศึกษาไปร่วมทำแผน

ชุมชนก็จะทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้น นักศึกษามีอะไรที่ชาวบ้านไม่มี แล้วทำให้เกิดประเด็นในการทำการวิจัยขึ้นมาได้ และทำให้ชาวบ้านได้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วย เช่น กรณีที่เครือข่ายอินแปง ที่มีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สกลนครร่วมกับชาวบ้านทำงานร่วมกัน เรื่องการผลิตไวน์หมากเม่า ทำให้นักวิชาการได้ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น นั่นก็จุดสำคัญที่พยายามทำงานร่วมกัน

ต้องใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาของประเทศ ดังนั้นต้องขึ้นอยู่กับวิธีการ และการทำงานถ้าเอาสังคมเป็นตัวตั้งเราจะเห็นเรื่องราวน่าทำวิจัยอีกเยอะ เดียวนี้ไม่ได้เอาสังคมเป็นตัวตั้งจะให้เห็นความสนใจได้อย่างไร มหาวิทยาลัยก็อยู่นอกสังคม ไม่รู้ร้อนรู้หนาว ไม่รวมทุกข์ร่วมสุข ไม่รวมแก้ปัญหาสังคม ดังนั้นจุดปรับที่สำคัญคือ เราไม่ได้ทิ้งวิชาการแต่ให้เราทำงานโดยเอาสังคมเป็นตัวตั้ง ทำให้เราได้เห็นมุมมองของสังคม และเราต้องไปสัมผัสความเป็นจริง เหมือนกับเจ้าชายสิทธัตถะที่เรียนมาจนหมดแล้วและการรู้หมดก็อย่างนั้น พอไปได้สัมผัสคนจน ก็ต้องหาทางทำอย่างไรจะแก้ทุกข์ให้ได้....

ภาคผนวก

- 1 ทศวรรษใหม่ วิจัยเพื่อสังคม ...มุมมอง จากมุมมอง
- 2 การประเมินผลและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมสัมมนา
- 3 รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

รายการสนทนาพาแลง

“ปฏิรูปสังคมไทยในทศวรรษหน้า : มุ่งสู่ฝันหรือทางตันที่รออยู่”

ผู้ร่วมสนทนาพาแลง

นพ.วิชัย โชควิวัฒน์	รองประธานคนที่ 2 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
รศ. ดร.ชยันต์ วรรธนะภูติ	ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายจิระศักดิ์ สีหรัตน์	ผู้ช่วยนายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

ดำเนินรายการ

ศ. นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
-----------------------------	--------------------------------

ศ. นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ : กล่าวว่า ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศที่มีคุณภาพชีวิตดี แต่ในปัจจุบันได้เจอกับวิกฤตการณ์อันร้ายแรงในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง มีการแบ่งฝ่าย แบ่งสี ปัญหาไฟใต้ เกิดการปฏิวัติ ปัญหาเศรษฐกิจ รวมไปถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็น มหาวิกฤติ คือเป็นวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกัน จากมุมมองของวิทยาการทั้งสามท่านมีความเห็นเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ : สำหรับสังคมไทยนั้นมีปัญหามากมายแต่จะยกประเด็นที่เด่นๆ ที่เป็นปัญหาหนัก และยังหาทางออกไม่ได้ มีอยู่ 6 วิกฤตการณ์ใหญ่ ที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ ณ ปัจจุบัน

วิกฤติทางการเมือง ซึ่งเป็นวิกฤติร้ายแรงที่สุด และหาทางออกไม่ได้ ในอดีตเชื่อว่าประชาธิปไตยจะเป็นทางออก แต่แล้วก็ไม่ใช่ทางออก ยิ่งในปัจจุบันนิยามคำว่าประชาธิปไตยใช้ไม่ได้ อาจารย์อเนก เหล่าธรรมทัศน์ เคยตั้งทฤษฎีไว้ว่าเป็น สองนคราประชาธิปไตย คนต่างจังหวัดตั้งรัฐบาลคนในกรุงเทพฯ ล้มรัฐบาล คนในชนบทส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถจำกัดในการเลือกรัฐบาล ทำให้ได้ “นักเลือกตั้ง” เข้ามาปกครองประเทศในด้านคุณธรรมค่อนข้างน้อย “นักเลือกตั้งมาปกครองประเทศเรื่องคุณธรรมไม่ต้องพูดถึง” ทำให้บ้านเมืองเป็นเผด็จการ เกิดเป็นวงจรอุบาทว์และเกิดการแบ่งแยกชัดเจน กรณีภาคใต้ เสื้อเหลือง เสื้อแดง ดังนั้น การเมืองถือเป็นวิกฤตการณ์ร้ายแรงและเป็นวิกฤติที่ไม่มีทางออก

วิกฤติโลกร้อน โลกร้อนก็เป็นวิกฤตการณ์ที่หาทางออกไม่ได้เหมือนกัน สุดท้ายแล้วต้องปล่อยไปตาม “ยถากรรม” เพราะไม่ว่าอย่างไรสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนมีแต่จะเพิ่มความร้อนให้แก่โลกอยู่ดี ยิ่งอุณหภูมิของโลกที่สูงขึ้น ทำให้คนทะเลาะกันมากขึ้นตามมา และต่อจากนี้ไม่ถึง 10 ปีเราอาจจะประสบปัญหาที่รุนแรงมากขึ้นกว่าที่เราเป็นอยู่ นั่นคือวิกฤติของโลกร้อน

วิกฤติสังคม ขณะนี้ศาลมีคดีความที่ค้างอยู่ในศาลสูงถึง 2 แสนคดี เป็นวิกฤติที่เลวร้ายมาก อัยการแยกตัวออกเป็นอิสระ แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไร เพราะยังมีการประท้วง ตัวอย่างคดีความบ้านจัดสรรเกิดขึ้น 3 ปีแล้วแต่คดียังไม่มีความคืบหน้าอะไร ถ้าจะแก้ไขต้องทำให้มีการบริหารจัดการที่ดี และตำรวจต้องเป็นผู้ควบคุมกฎหมายและแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่จะหวังอะไรกับตำรวจมากไม่ได้ การคอร์รัปชันในตำรวจในไทยนั้นสูงถึง 90% ซึ่งต่างจากต่างประเทศที่มีการคอร์รัปชันเพียง 10% โดยสรุปตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และคนในวงการยุติธรรมมองไม่เห็นทางออกที่จะปฏิรูปสังคม ระบบการยุติธรรมมองไม่เห็นทางออกที่จะปฏิรูปสังคมไทยได้

วิกฤติทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจก็เป็นปัญหาใหญ่ ตอนนี้อาจจะดูเหมือนทุกอย่างจะดีขึ้น เพราะทางรัฐบาลได้อัดฉีดเงินทุนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอยู่ แต่นักเศรษฐศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่าอีก 10 ปี เศรษฐกิจจะทรุดตัวหนักระลอกที่ 2 และสาหัสมากกว่าที่ผ่านมา

วิกฤติการศึกษา คุณภาพของเด็กไทยต่ำลงมาก มาตรฐานก็ต่ำ มหาวิทยาลัยหลายแห่งค่าเทอมแพงมาก และไม่สนใจคุณภาพของเด็กแล้วเน้นที่การบริหารเงินอย่างเดียว จนกลายมาเป็นคำที่ว่า “จ่ายครบจบแน่” เป็นวิกฤติการณ์อีกอย่างหนึ่ง ที่ระบบสังคมไม่สามารถควบคุมได้ ส่วนหนึ่งมาจากการศึกษา เพราะเราปลูกฝังค่านิยมให้แข่งกันรวย แข่งกันโกง ทำผิดแล้วไม่เป็นไร ดังนั้นการศึกษาต้องปฏิรูปกันใหม่

วิกฤติระบบราชการ ซึ่งมีมาตั้งแต่รัชกาลที่ 7 ที่มี พ.ร.บ.ราชการพลเรือนฉบับแรก เป็นระบบอุปถัมภ์คือ ขุนนาง และ กษัตริย์ ฝากคนเข้าทำงานในราชการ เป็นสถาบันใหญ่แต่มีคนไร้คุณภาพ ระบบราชการอังกฤษมีมาก่อนเราแล้ว แต่ในการเข้ารับราชการนั้นต้องมีหลักเกณฑ์คือ

1. มีความเสมอภาค
2. มีความสามารถ
3. ความเป็นกลางทางการเมือง
4. มีความมั่นคง

แต่สิ่งเหล่านี้ในบ้านเราเชื่อถือไม่ได้ในประเทศสหรัฐอเมริกาคือ Spoilt System แต่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อประธานาธิบดี ทรูแมนสั่งทหาร เลยกทำการปฏิรูประบบราชการใหม่ ประเทศไทยก็ต้องปฏิรูประบบราชการใหม่เหมือนกัน

รศ.ดร. ชยันต์ วรรธนะภูติ กล่าวว่า จะเสนอมุมมองวิกฤติสังคมไทย ของคนชนบทและผู้เผชิญกับปัญหาเองโดยตรง คือ

วิกฤติทางสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของไทยขาดการจัดสรอย่างขาดความเป็นธรรม ขาดความเป็นธรรม เช่น ชาวบ้านในภาคเหนือ ภาคอีสาน และมีที่อื่นดูแลต้นไม้ อนุรักษ์ให้เป็นป่าชุมชน แต่ในขณะเดียวกันที่เรานั่งประชุมกันอยู่ ในห้องแอร์ของโรงแรม ซึ่งเป็นตัวการหนึ่งที่ทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้น แต่เมื่อเผชิญกับปัญหาโลกร้อน ทุกคนรับกับปัญหาเท่ากัน ทั้งๆ ที่ชาวบ้านไม่รู้เรื่องเลย นี่คือการไม่ยุติธรรม ดังนั้น รัฐบาลต้องออกกฎหมายและจัดสรอย่างเป็นธรรม และเข้าถึงประโยชน์ให้เท่าเทียมกัน

วิกฤติความยุติธรรมทางสังคม ในสังคมไทยยังไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมได้ เกิดความแตกต่างระหว่างชนบทและเมือง รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพยังไม่ทั่วถึง เพราะยังมีการอพยพ ย้ายถิ่นเพื่อขายแรงงานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาการแต่งงานข้ามชาติ สิ่งเหล่านี้เห็นกันจนเคยชิน ซึ่งแท้จริงแล้วมันคือความไม่ยุติธรรมทางสังคม

ศีลธรรมในการพัฒนา โดยมากแล้วสังคมมักจะมองว่าการพัฒนาคือการทำให้สังคมดีขึ้น แต่แท้จริงวงการพัฒนาเองก็ยังมีคอร์รัปชัน ทำกันมาตลอดจนกลายเป็นเรื่องปกติ จนไม่มีความรู้สึกถึงความถูกหรือผิด กำลังสับสนวุ่นวายอะไรคือความดี ความชั่ว ความซื่อสัตย์ เสื่อมไปถึงศาสนา มีธุรกิจแก่กรรมโดยมีพระเป็นผู้แก่กรรมให้ นี่คือการวิกฤติที่กำลังกัดกินไปถึงใจกลางของสังคมไทย

วิกฤติการเรียนรู้เพื่อสร้างอิสรภาพของตัวเอง ระบบการศึกษาไม่ได้ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ไม่เกิดกระบวนการคิดด้วยตนเอง ที่ผ่านมามีการอบรมวิชาการต่างๆ มีแต่ผู้เชี่ยวชาญป้อนข้อมูลอย่างเดียว ผู้เข้าอบรมรับรู้อย่างรวดเร็ว แต่ไม่มีโอกาสได้คิดวิเคราะห์เอง ทำให้ไม่มีโอกาสได้คิดค้นแนวคิดใหม่ถือเป็นวิกฤติในด้านการเรียนรู้

นายจิระศักดิ์ สิริพันธ์ : กล่าวว่า ในวิกฤตการณ์ของสังคมไทย ผมใคร่ขอเสนอมุมมองในวิกฤตการณ์ท้องถิ่น จากที่เคยมีประสบการณ์ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น

วิกฤติในปัจจุบันคือความแตกแยกของการเมืองท้องถิ่น ไม่ชัดเจนในเรื่องของอำนาจ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) กรณีศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ทับซ้อนกันไปหมด ดังนั้นจึงได้ดึงเอาภาคประชาชนที่มีประสบการณ์เข้ามาร่วมจัดเวทีให้เห็นนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วม จึงทำให้ได้นโยบายออกมาทำแผนในการพัฒนาระดับจังหวัดขึ้นมา

อีกอย่างคือการกำหนดอำนาจส่วนท้องถิ่นจากบน คือผู้ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ ไม่มีการกระจาย ถ่ายโอนภารกิจไปสู่ภาคประชาชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

การคอร์รัปชันในโครงการต่างๆ ในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นโครงการแนวไหนก็แล้วแต่ มีการกินกันเป็นทอดๆ ไม่เว้นแม้แต่โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนแต่ประชาชนแทบไม่รู้เรื่องและไม่ได้อะไรเลย

สรุปคือโครงสร้างในการพัฒนาท้องถิ่น ถูกออกแบบมาแล้วจากส่วนบนสำเร็จรูป และภัยของการปกครอง คือระบบราชการ ต้องปฏิรูประบบราชการ และการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณจากส่วนบนมาจนถึงส่วนล่าง 30% ต้องทอนกลับขึ้นไปส่วนบน นี่คือวิกฤต

ศ.นพ. สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ : จะเห็นว่าวิกฤติทางสังคมมีหลายด้านที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ต่อไปนี้จะขอให้วิทยากรพูดถึงแนวทางการแก้วิกฤติ หรือปฏิรูปหลายอย่างไปพร้อมๆ กัน

นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ : เราหวังว่าการมีประชาธิปไตยจะเป็นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศ โดยมีกลไกสำคัญที่ได้ออกแบบมาและน่าจะมีความเข้มแข็งคือศาลรัฐธรรมนูญ ให้เหมือนกับกฎหมายชุดชินคอร์ปของอเมริกา หมายความว่า คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเสมือนกฎหมายที่สามารถบังคับใช้กับหน่วยงานทุกหน่วยงานได้ทั้งหมดแต่ปรากฏว่าการตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญชุดแรกเป็นการตัดสินที่ผิดตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกรณีคดีชุกहु่น (อ้างถึงหนังสือ “หักดิบกฎหมาย” ของ ดร.คณิต ฒ นคร) ละทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คุณทักษิณ สามารถอยู่ในอำนาจและทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา จนเป็นวิกฤติความแตกแยกจนถึงทุกวันนี้ และเป็นการชี้ให้เห็นว่ากลไกการตรวจสอบทั้ง 7 ระบบนี้ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญได้เขียนให้มีการระบุถึง การรับรองสิทธิชุมชน ซึ่ง ศ.นพ.ประเวศ วะสี เสนอแนะว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ (ฉบับปี พ.ศ.2540) ต้องเขียนเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจนเพราะถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาของชาติ ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 51 ที่ระบุว่าต้องมืองค์กรอิสระผู้บริโศค ผ่านไป 10 ปีกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปี 50 ในมาตรา 57 ก็ยังปรากฏเรื่องการรับรองสิทธิชุมชน โดยได้มีการระบุให้มีการออก พ.ร.บ. ให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี แต่ก็ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้เหมือนเดิม เพราะไม่มีบทลงโทษ

สิ่งที่เป็นยุทธศาสตร์ใหม่ที่ สสส. ได้เสนอให้มีครบทุกระบบมี 10 ระบบ คือ การศึกษา การยุติธรรม การจัดสรรทรัพยากร สื่อ ระบบสุขภาพ การเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการความรู้ สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันได้มีการขับเคลื่อนให้มืองค์กรรับไปดำเนินการ และมีการนำเสนอในที่ประชุมทุก 2 สัปดาห์เพื่อเป็นการจุดประกายให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น ตัวอย่างที่ได้ดำเนินการคือการปฏิรูประบบสุขภาพ เดิมเรามีกระทรวงสาธารณสุขเพียงกระทรวงเดียว ซึ่งพอนานๆ ไปกระทรวงก็จะกลายเป็นสถาบัน ซึ่งก็จะมุ่งเน้นเพื่อการเลี้ยงดูตัวเองมากกว่าที่จะเลี้ยงดูประชาชนและต้องใช้เงินถึง 40% ทั้งๆ ที่ภารกิจที่เขียนไว้เพื่อประโยชน์ของประชาชน

กระทรวงสาธารณสุขจึงได้มีการผลักดันกฎหมาย เรื่องการจัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข โดยที่กฎหมายนี้มุ่งเน้นให้ทำภารกิจหลัก 2 เรื่องคือ การวิจัยระบบสาธารณสุข และกฎหมายนี้ให้สามารถที่จะขยาย

องค์กรเครือข่ายได้มากขึ้น จนทำให้เกิดองค์กรต่างๆ ขึ้นมากมาย เช่น สสส. มีงบประมาณปีละเกือบ 3,000 ล้านบาท สปสช. ปัจจุบันมีงบประมาณถึง 100,000 ล้านบาท HA (การพัฒนาโรงพยาบาล) ISPP (พัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ) HITAP (การประเมินเทคโนโลยีด้านสุขภาพ) และล่าสุดคือ สข. (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ) โดยกลไกดังกล่าวนี้ทำให้มีงบประมาณด้านสาธารณสุขของประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียง 4% เมื่อสองทศวรรษที่ผ่านมา ทศวรรษที่แล้วมีงบประมาณเพิ่มขึ้นเป็น 7% ปัจจุบันเพิ่มขึ้นถึง 11% ทำให้สามารถกระจายงบประมาณออกไปสู่ประชาชนได้อย่างมากมาย ตัวอย่างเช่น สสส. มีงบประมาณปีละ 2,600-2,700 ล้านบาท เคยมีรัฐบาลสมัยหนึ่งได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้ง สสส.ระดับจังหวัดขึ้น คิดเป็นเงินในการจัดตั้งและการบริหารองค์กรเฉลี่ยแล้วเป็นเงินจังหวัดละ 20 ล้านบาท เป็นค่าสถานที่ ค่ารถ ค่าบุคลากร เป็นต้น รวม 75 จังหวัด ต้องใช้งบประมาณถึง 1,500 ล้านบาท อาจทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงานของ สสส. ส่วนกลาง ที่จะต้องมารบกับ สสส.ในระดับจังหวัด ซึ่งไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาของประชาชน จากกลไกนี้ทำให้ สสส.สามารถกระจายเงินออกไปเป็นโครงการต่างๆ ได้อย่างมากมาย และถึงมือประชาชนได้อย่างแท้จริง และสามารถป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการคอร์รัปชันได้ด้วย

กรณีตัวอย่างที่ สสส.ได้ดำเนินการที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น โครงการขุดสระเพื่อฝึกให้เด็กว่ายน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กจมน้ำตาย ในสมัยหนึ่งได้มีการของบประมาณเพื่อจัดทำโครงการขุดสระ จำนวน 18 สระ ๆ ละประมาณ 30 ล้านบาท เป็นเงินรวมทั้งหมด 540 ล้านบาท จึงทำให้เราคิดจัดทำโครงการขึ้นมาใหม่เป็นโครงการสร้างสระเคลื่อนที่ โดยมีรูปแบบคือ การดำเนินงานขุดดินและใช้ฝ้ายางปู แล้วปล่อยน้ำลงไป มีการฝึกครูขึ้นมาและสอนให้เด็กว่ายน้ำ อีกรูปแบบหนึ่งคือ เอาเหล็กมาประกอบโครงและปูฝ้ายางพลาสติก ซึ่งแบบนี้สามารถเคลื่อนย้ายไปประกอบยังหมู่บ้านอื่นๆ ได้ แบบที่สามคือ ทำเป็นแบบกระชังในแม่น้ำลำคลอง บริเวณไหนที่มีน้ำสกปรกไม่ทำ ต้องทำให้น้ำสะอาดก่อน โดยให้ชาวบ้านต้องทำน้ำให้สะอาด และได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีปัญหาเด็กจมน้ำตายมากปีหนึ่งทำอยู่ 10 จังหวัด ปรากฏว่าสามารถสอนเด็กให้ว่ายน้ำได้ถึง 45,000 คน เท่ากับโครงการขุดสระ 30 ล้าน และใช้เงินงบประมาณเพียง 7,500,000 บาทเท่านั้น

ประเทศไทยมีระบบสวัสดิการอยู่ 3 ระบบคือ 1) ระบบสวัสดิการข้าราชการ ซึ่งเป็นระบบที่มีการทุจริตมากที่สุด ทำให้เราเป็นทาสบริษัทยาข้ามชาติ เป็นการใช้จ่ายที่มีราคาแพงเกินความจำเป็น มีการคอร์รัปชันกันอย่างมากมาย 2) ระบบประกันสังคม มีการทุจริตที่รองลงมา 3) ระบบของ สปสช. เป็นระบบที่ดีที่สุดและใช้เงินถูกที่สุดเพราะเป็นการบริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ เช่นกรณีโครงการต่อกระดูกโครงการผ่าตัดโรคหัวใจ ซึ่งจะต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเช่น Excellent Center ที่ขอนแก่น เป็นต้น ในอดีตมีงานวิจัยพบว่า คนที่ยากจน 1 ใน 3 เกิดเพราะการเจ็บป่วยต้องใช้เงินรักษาตัวที่แพงๆ จนทำให้สิ้นเนื้อประดาตัวไปกับการรักษาพยาบาลตัวเอง และนี่เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปฏิรูป และในอีก 9 ระบบคิดว่าเราสามารถปฏิรูปได้ทั้งหมด ถ้าเรามีความตั้งใจจริง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เมืองไทยไม่สิ้นหวัง จุดอ่อนเรามีมาก จุดแข็งเราก็มีมากเหมือนกัน

ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ : กล่าวว่า กระทรวงสาธารณสุขได้มีการพัฒนาระบบสาธารณสุขที่มีการจัดองค์กรตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงล่างสุดคือหมู่บ้าน เป็นช่วงก่อนที่จะมี สสส. สรรส. เมื่อปี พ.ศ.2526-2527 ซึ่งเป็นความคิดริเริ่มที่สามารถพลิกเรื่องการปฏิรูปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพได้อย่างชัดเจน ซึ่งผมก็ได้รับทราบและเรียนรู้จากนายแพทย์วิชัย โภชนาจินดา

สำหรับประเด็นวิกฤติโลกร้อน ประเทศไทยเราไม่ค่อยได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เช่นกรณีหนึ่งของอัลกอร์ เรื่อง “An Inconvenient Truth” ถ้าเราติดตามการเปลี่ยนแปลงและการแก้ไขปัญหาวิกฤติโลกร้อนหลังจากที่ได้มีข้อตกลงในพันธสัญญาเกียวโตเมื่อ 20 ปีที่แล้ว สิ่งที่เราเห็นปัญหาโลกร้อนกลายเป็นปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศด้อยกับประเทศพัฒนา คือจะกลับมาสู่ปัญหาเรื่องความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

ซึ่งมีบางประเทศไม่ยอมลงนามในข้อตกลง อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศจีน ซึ่งประเทศเหล่านั้นสามารถที่จะผลิตหรือมีอุตสาหกรรมที่ยังปล่อยคาร์บอนไดรอกไซด์ออกมามากมาย ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก แต่กับมาเรียกร้องให้ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาแบกภาระให้ เช่นกรณีปัญหาคาร์บอนเทรด เขาอาจจะสามารถปล่อยก๊าซคาร์บอนออกมา 1,000 ตัน โดยยอมจ่ายเงินให้ประเทศเวียดนาม ไทย แอฟริกา ปลุกป่าขึ้นมาให้ คาร์บอนเทรดกลายเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งในความพยายามแก้ไขปัญหาลองกร้อน หรือว่าความพยายามที่จะเก็บก๊าซคาร์บอนฝังลงไปใต้ดิน นี่เป็นเทคโนโลยีใหม่ของประเทศพัฒนาเอาไปขายให้กับประเทศที่กำลังพัฒนาดังนั้นปัญหาลองกร้อนก็เหมือนกับกรณีปัญหา CL ขณะที่หลายประเทศพยายามผลิตยาใช้เองรวมทั้งประเทศไทยเราด้วย แต่ประเทศพัฒนาแล้วก็ไม่ต้องการให้เราผลิตยาเพื่อรักษาโรคในราคาถูก

ในส่วนของการปฏิรูปทางการเมือง เมื่อปี 2540 เราก็ได้มีการประชุมกันที่เชียงใหม่ว่า การนำเอาความคิดรัฐธรรมนูญนิยม ของอาจารย์อมร จันทรมานพูนธ์ คือการให้ความสำคัญกับโครงสร้าง ถ้าระบบการเมืองเขียนไว้ดี อย่างละเอียด อย่างสมบูรณ์ อย่างที่รัฐธรรมนูญปี 2540 ได้เขียนไว้ทุกอย่างจะดีขึ้น ทำให้เราสามารถกำหนดและควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองที่เราไม่ปรารถนา แต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง การให้ความสำคัญกับโครงสร้าง โดยไม่ได้ให้ความสำคัญวัฒนธรรมทางการเมือง เราก็ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาก็จะมีวิธีการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนิติรัฐอีกด้านหนึ่ง เอาคนของตนเองเข้าไปในองค์กรอิสระเพื่อจะตีความให้ประโยชน์กับฝ่ายของตนเอง หรือกรณีของกฎหมาย พ.ร.บ.ในมาตราที่ว่าด้วยสิทธิชุมชน ก็ไม่ได้ออกกฎหมายลูกออกมา เพราะว่าวัฒนธรรมของผู้ออกกฎหมายทั้ง สส. และกรมป่าไม้ไม่อยากให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการจัดการเรื่องป่าไม้

ตอนที่เรามีความคิดเรื่องรัฐธรรมนูญ อเมริกาได้เขียนกฎหมายนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นแม่บทเพื่อให้สังคมเขาเจริญได้ เขาทำขึ้นมาตอนที่ระบบทุนนิยมยังไม่เติบโต พอเราเอามาใช้บริบทของเรายู่ภายใต้ประเทศที่กำลังพัฒนา และอยู่ภายใต้ทุนนิยมสามาลย์ ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ อาจารย์ประเวศ อาจารย์เอก อาจารย์นิธิ เชื่อว่าชนชั้นกลางจะมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ตอนหลังเองท่านเหล่านั้นก็ค่อนข้างผิดหวังกับชนชั้นกลางและคนชั้นกลางของเราที่เป็นชนชั้นกลางนายทุนน้อยที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เรามองข้ามชนชั้นล่าง ถ้าจะมีการปฏิรูปสังคมคงไม่สามารถแก้ไขได้ภายใน 5 ปี 10 ปี ถ้าจะคิดอย่างนั้นคงคิดที่จะแก้ไขโดยมองปัญหาที่อยู่ในระบบราชการ หรือ สสส. ที่มีงบประมาณประมาณ 3,000-4,000 ล้านบาท แต่ถ้าเรามองเรื่องของ การปฏิรูปการเรียนรู้โดยเริ่มจากข้างล่างจากครอบครัว ซึ่งผมก็ไม่ค่อยแน่ใจเหมือนกันหรือแม้แต่คนที่ RDI ก็คงมีความคิดที่โน้มเอียงเหมือนกับผมว่า ความหวังน่าจะอยู่ที่ชุมชน แต่ผมยังคิดลงลึกไปว่าความหวังอยู่ที่ครอบครัว การปฏิรูปการเรียนรู้ในระบบครอบครัว ผมได้บทเรียนจากชาวบ้านที่แม่ฮ่องสอน เขาได้เรียนรู้วิถีชีวิตเขาเปลี่ยนแปลงอย่างไร เมื่อเกิดวิกฤติในครอบครัวแล้วหันกลับมาฟื้นฟูวิถีชีวิตในครอบครัว โดยทำการวิจัยสำรวจว่าครัวเรือนของเขามีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง มีการทำบัญชีครัวเรือนว่ามีการใช้จ่ายอย่างไร เขามีรายได้อย่างไรด้วย เช่น สามีกินเหล้าเท่าไร ภรรยาเล่นหวยเท่าไร ลูกซื้อขนมกินเท่าไร สิ่งที่ชาวบ้านได้อธิบายมาพูดให้ซึ่งกันแล้วกันในครอบครัว ทำให้ความหมายของครอบครัวแบบเดิมกลับมา ตอนเช้ามาทานข้าวและพูดคุยกันว่า วันนี้พ่อไปทางไหนแม่ไปทางไหนลูกจะไปทางไหน ไปแล้วกลับมาเล่าให้กันฟังว่าวันนี้ค่าใช้จ่ายอะไร ทำให้ความเป็นปัจเจกซึ่งอยู่ในครอบครัวกลายเป็นชุมชนเป็นหน่วยเดียวกัน ทุกคนได้กลับมาพิจารณาว่าสิ่งที่เขาได้เผชิญกับการพัฒนา คือ การต้องปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพด ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเพื่อทำการผลิตเพื่อขาย มันมีปัญหาอะไรและหันกลับมาลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในการผลิต แทนที่จะซื้อปุ๋ยซื้อยาฆ่าแมลง ก็หันกลับมาสู่การใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ หันมาปลูกพืชเพื่อการแลกเปลี่ยนกันมากกว่าเพื่อขาย แต่ผมไม่ได้บอกว่าเศรษฐกิจที่ไม่ขาย ประเด็นอยู่ที่ว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าตัวเองเป็นเหยื่อของการพัฒนา เป็นเหยื่อของทุนนิยม เมื่อเรียนรู้แล้วก็นำเอาสิ่งที่ตัวเองเรียนรู้มาปรับและประกาศให้รู้ในครอบครัว แต่ละคนเลิกเหล้าจริงหรือเปล่า เลิกเล่นหวยจริงหรือเปล่า แล้วหันมาเริ่ม

มีรายได้ขึ้นมา มีการแบ่งงานกันทำให้เท่าเทียมกันระหว่างสามภรรยา ซึ่งปรากฏว่ามีหลายกรณีที่มีสามีเล็กเหล้าได้ ภรรยาเล็กเล่นห่วยได้ จากหน่วยครอบครัวแล้วขยายเป็นชุมชน ผมไม่ได้บอกว่าชุมชนทั้งหมด คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนซึ่งหันมาปรับวิถีชีวิตลดการพึ่งพาตลาด

ผมได้สังเกตเห็นว่า ชาวบ้านหลายคนเริ่มมองเห็นว่าล้าหลังการปรับฐานชีวิตปรับวิถีชีวิตในครอบครัวของชุมชน อาจจะไม่พอได้นำเอาความคิดที่จะต้องอยู่กับธรรมชาติอย่างไม่เบียดเบียนไปสู่การผลิตสินค้าให้ อบต. เข้ามาจับบทบาทเพื่อออกกฎหมายกฎระเบียบเรื่อง จัดการเรื่องขยะ ป่าชุมชน และอื่นๆ มีตัวอย่างทั้งในภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคเหนือ ชุมชนเริ่มเรียนรู้ที่จะเผชิญกับการพัฒนา เรียนรู้ที่จะเป็นไทของตนเอง มีสำนึกเกี่ยวกับกลับมาฟื้นฟูธรรมชาติฟื้นฟูป่า ก็เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นระดับหนึ่ง แต่ถ้าจะคิดให้เป็นระบบต้องมองไปถึงโรงเรียน ถ้าทราบได้ที่ชุมชนต้องแยกส่วนจากโรงเรียน ครูมาสอนให้แค่ครบ ครูไม่ได้สนใจเรื่องการพัฒนา ไม่ได้สนใจปัญหาชาวบ้าน การเรียนในห้องเรียนไม่ได้นำเอาหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามา ถ้าอย่างนั้นระบบการศึกษาที่แยกส่วนออกจากกระบวนการเรียนรู้ชุมชน มหาวิทยาลัยก็เหมือนกัน ทำไมเรามีบัณฑิตอาสาเพียงแค่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ ทำไมไม่มีที่เชียงใหม่ ขอนแก่น อุบลราชธานี สงขลา ทำไมกระบวนการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยถึงกลายเป็นการแยกส่วนออกจากชุมชน นี่ก็เป็นโจทย์ที่ทำนายว่าทำไมมหาวิทยาลัยต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปได้ด้วย นำมาสู่ความคิดร่วมกันว่าระบบราชการที่มีอยู่ ทำให้ RDI นอกจากจะเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้เป็นสถาบันที่จะสามารถเชื่อมโยงความคิดของคน RDI คนที่มีประสบการณ์การพัฒนา นักวิชาการ เพื่อให้ RDI เป็นจุดที่ดึงเอาประสบการณ์เหล่านั้นขึ้นมา ผลัดให้คนในมหาวิทยาลัย นักวิจัย คนวิทยาลัย

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ : สรุปว่า ครอบครัวก็เกิดวิกฤติ ครอบครัวแยกกันอยู่ หากเราจะปฏิรูปให้เข้มแข็งก็จะต้องปฏิรูปลงไปถึงระดับครอบครัวด้วย

นายจีระศักดิ์ สิริรัตน์ : ได้กล่าวถึงกรณีคุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ หลังจากที่ได้รับรางวัลเม็กไซไซจากฟิลิปปินส์ รัฐบาลได้สถาปนาให้ตั้งสภาที่ปรึกษาเรียกว่าสภาปราชญ์ชาวบ้าน ตั้งให้เป็นคณะกรรมการสภาผู้นำท้องถิ่นแห่งชาติเป็นสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ส่วนผมก็เป็นรองผู้อำนวยการสำนักงาน โดยบทบาทของสภาปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ 4 ภาค จำนวน 50 คน ทำหน้าที่สังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านในประเด็นต่างๆ สังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้ง 4 ภาค ว่ายุทธศาสตร์ไหนโดนใจคนจนในแต่ละทั้งภาค จากนั้นนำยุทธศาสตร์นั้นลงไปสู่เวทีในการทำกรณีศึกษาทุกเรื่องครอบคลุมทั้งกรณีศึกษาที่ไปถึงเอานักวิชาการท้องถิ่นมาช่วยกันสังเคราะห์ แล้วก็เอากรณีศึกษาเหล่านั้นนำเสนอในเวทีย่อยๆ และนำเอามาเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของสภาปราชญ์ ปรากฏว่าสิ่งที่พยายามทำในช่วง 2-3 ปีทำตามกำลัง กลไกของรัฐไม่ได้เอาไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง สภาปราชญ์จึงได้มาสรุปร่วมกันว่าสภาปราชญ์ก็เป็นเพียงสภาตรายาง สภาปราชญ์ก็เลยสลายตัว กลับไปทำศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น ไปขยายศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง เราได้ลงไปเยี่ยมคุณลุงประยงค์ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช คุรุชน ที่จังหวัดสงขลา บอกว่ามีความสุขดีกับการทำงานในพื้นที่มากกว่าไปเป็นสภาตรายาง

ที่จังหวัดนครราชสีมาประชาชนไม่สามารถซื้อขายได้ทั้งหมด มันมีพื้นที่ของเขายู่อาจจะเป็นเพียงจำนวนหนึ่ง การให้เขาได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ ได้นำเอาปัญหาความต้องการมาสู่กระบวนการสังเคราะห์ ทั้งเรื่องเครื่องมือ แผนชุมชน กระบวนการกลไกต่างๆ เราได้พยายามเปิดพื้นที่ให้เขาได้ทบทวนได้นำเสนอผ่านเวทีการสังเคราะห์ในเวทีนโยบายสาธารณะ บทบาทของสถาบันการศึกษาท้องถิ่น ดร.ปรีชา อุตระกุล ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น สถาบันราชภัฏ ลงมาทำงานกับชุมชนในประเด็นต่างๆ เรื่องของสวัสดิการชุมชนเป็นประเด็นหนึ่ง

ของยุทธศาสตร์ของการพัฒนา คนพิการรวมกลุ่มแล้วเขาสามารถทำสวัสดิการของเขาได้เอง เขาบริหารจัดการได้ ทำให้ยั่งยืนได้ มีแนวทางที่จะไปเสริมสนับสนุน ดร.บัญญัติ แก้วส่อง จาก สกว. ลงไปช่วยสังเคราะห์องค์ความรู้ ทำให้เกิดเวทีแล้วก็สังเคราะห์ออกมาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ว่าคนพิการพึ่งพาตัวเองได้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ ทำสวัสดิการที่ยั่งยืน ไม่ใช่เงินแค่ผ่านมือตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้เป็นรูปธรรมที่เป็นจริง เราก็ขยายบทเรียนนี้ออกไป อาจารย์แสวง รวยสูงเนิน ไปช่วยเรื่องการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบในพื้นที่นครราชสีมา ทำให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบภาคประชาชน สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้และเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งเราเชื่อว่าเราสามารถทำได้ ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการทำงาน โดยมีการสนับสนุนของหมอเหิงและคณะ (นายแพทย์สำเริง แหิงกระโทก นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา) เชื่อว่าเราสามารถเปิดพื้นที่ได้สิ่งเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะต้องต่อสู้กันอีกยาวไกล นี้ออกไป

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ : สรุปว่า มีวิกฤตการณ์ต่างๆ หลายวิกฤติ ในมุมมองหลายๆ ด้าน รูปแบบการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างของการแก้ไขปัญหาการปฏิรูประบบสุขภาพที่เป็นตัวอย่างที่ดี การปฏิรูปลงไปถึงระดับครอบครัว การหาคำตอบจากชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้าน การแก้ปัญหาของชุมชน และนำความรู้เหล่านั้นมาต่อยอด ยกกระต๊อบการแก้ไขปัญหาไปสู่ระดับชาติ

ประภัศร สมพงษ์

แก้ไขล่าสุดฉบับ 2 ส่วน

ภาคผนวก 2

การประเมินผลและข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสัมมนา

ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมเวทีสัมมนาวิชาการประจำสถาบัน

“ทศวรรษใหม่ ...วิจัยเพื่อสังคม”

ในวันที่ 24-26 สิงหาคม 2552

ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

จากผู้เข้าร่วมเสวนา จำนวนประมาณ 400 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ของผู้เข้าร่วมเสวนา ผลการสำรวจสรุปเป็นหัวข้อได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน เป็นเพศชาย จำนวน 19 คน (ร้อยละ 26.76) เพศหญิง จำนวน 46 คน (ร้อยละ 64.79) และไม่ระบุเพศ จำนวน 6 คน (ร้อยละ 8.45)

2. อายุ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน มีอายุอยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) อายุ 21-40 ปี จำนวน 31 คน (ร้อยละ 43.66) อายุ 41-60 ปี จำนวน 37 คน (ร้อยละ 52.11) อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41) ไม่ระบุอายุ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82)

3. วุฒิการศึกษา

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่ามัธยมปลาย จำนวน 8 คน (ร้อยละ 11.27) วุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น/มัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 4 คน (ร้อยละ 5.63) วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปริญญาตรี จำนวน 24 คน (ร้อยละ 33.80) วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปริญญาโท จำนวน 20 คน (ร้อยละ 28.17) วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย/สูงกว่าปริญญาโท จำนวน 11 คน (ร้อยละ 15.49) ไม่ระบุวุฒิการศึกษา จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82)

4. อาชีพ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน มีอาชีพราชการ/พนักงานรัฐ จำนวน 35 คน (ร้อยละ 49.30) อาชีพพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 10 คน (ร้อยละ 14.08) อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) อาชีพเกษตรกร จำนวน 11 คน (ร้อยละ 15.49) อาชีพรับจ้าง จำนวน 3 คน (ร้อยละ 4.23) อาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) อาชีพอื่นๆ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 9.86) ไม่ระบุอาชีพ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของการรับบริการวิชาการ

ในการสำรวจระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ ในแบบสำรวจได้แบ่งระดับความพึงพอใจออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด ความพึงพอใจระดับน้อย ความพึงพอใจระดับปานกลาง ความพึงพอใจระดับมาก และความพึงพอใจระดับมากที่สุด ผลการสำรวจระดับความพึงพอใจแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ

o การให้บริการมีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน/เหมาะสม

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องการให้บริการมีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน/เหมาะสม มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 22 คน (ร้อยละ 30.99) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 33 คน (ร้อยละ 46.48) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 15 คน (ร้อยละ 21.13) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41)

o ระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสม

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสม มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 17 คน (ร้อยละ 23.94) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 36 คน (ร้อยละ 50.70) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 12 คน (ร้อยละ 16.90) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 3 คน (ร้อยละ 4.23) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 4.23)

o มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 32 คน (ร้อยละ 45.07) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 31 คน (ร้อยละ 43.66) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 6 คน (ร้อยละ 8.45) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41)

2. ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

o ให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 35 คน (ร้อยละ 49.30) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 31 คน (ร้อยละ 43.66) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 5 คน (ร้อยละ 7.04) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

o ดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 35 คน (ร้อยละ 49.30) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 27 คน (ร้อยละ 38.03) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 9 คน (ร้อยละ 12.68) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

o ให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 26 คน (ร้อยละ 36.62) มีความพึงพอใจระดับมาก

จำนวน 31 คน (ร้อยละ 43.66) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 12 คน (ร้อยละ 16.90) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82)

3. ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

o สถานที่/พื้นที่และบรรยากาศเอื้ออำนวย

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องสถานที่/พื้นที่และบรรยากาศเอื้ออำนวย มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 41 คน (ร้อยละ 57.75) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 26 คน (ร้อยละ 36.62) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 4 คน (ร้อยละ 5.63) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

o การประสานงานและการประชาสัมพันธ์

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 32 คน (ร้อยละ 45.07) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 30 คน (ร้อยละ 42.25) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 7 คน (ร้อยละ 9.86) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

o มีเอกสาร/แผ่นพับ/ข้อมูลการให้บริการ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องมีเอกสาร/แผ่นพับ/ข้อมูลการให้บริการ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 41 คน (ร้อยละ 57.75) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 24 คน (ร้อยละ 33.80) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 5 คน (ร้อยละ 7.04) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

4. ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการวิชาการ

o ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 41 คน (ร้อยละ 57.75) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 23 คน (ร้อยละ 32.39) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 6 คน (ร้อยละ 8.45) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0)

o การจัดเตรียมเนื้อหา มีความเหมาะสม

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องการจัดเตรียมเนื้อหา มีความเหมาะสม มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 29 คน (ร้อยละ 40.85) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 30 คน (ร้อยละ 42.25) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 9 คน (ร้อยละ 12.68) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41)

o เอกสารประกอบการบรรยาย

จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 71 คน ในเรื่องเอกสารประกอบการบรรยาย มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 30 คน (ร้อยละ 42.25) มีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 29 คน (ร้อยละ 40.85) มีความพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 9 คน (ร้อยละ 12.68) มีความพึงพอใจระดับน้อย จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.82) มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 0 คน (ร้อยละ 0) ไม่ระบุความพึงพอใจ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.41)

และหากจะคำนวณให้เป็นร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ โดยกำหนดให้ ความพึงพอใจระดับน้อยที่สุดมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการเท่ากับ ร้อยละ 0 ความพึงพอใจระดับน้อยมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการเท่ากับ ร้อยละ 25 ความพึงพอใจระดับปานกลางมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการเท่ากับ ร้อยละ 50 ความพึงพอใจระดับมากมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการเท่ากับ ร้อยละ 75 และความพึงพอใจระดับมากที่สุดมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการเท่ากับ ร้อยละ 100 ก็สามารถแสดงค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการในภาพรวมของความพึงพอใจในแต่ละด้านโดยการหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักตามผู้ที่ตอบแบบสำรวจให้ระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆไว้ โดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ

ในเรื่องการให้บริการมีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน/เหมาะสม มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 77.50

ในเรื่องระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสมมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 74.63

ในเรื่องอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 83.57

2. ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

ในเรื่องให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 85.56

ในเรื่องการดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 84.15

ในเรื่องการให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 80.07

3. ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ในเรื่องสถานที่/พื้นที่และบรรยากาศเอื้ออำนวยมีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 88.03

ในเรื่องการประสานงานและการประชาสัมพันธ์มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 82.39

ในเรื่องการมีเอกสาร/แผ่นพับ/ข้อมูลการให้บริการ/แผนที่เส้นทาง มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 86.97

4. ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการวิชาการ

ในเรื่องความสามารถของวิทยาการในการถ่ายทอดความรู้ มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 86.62

ในเรื่องการจัดเตรียมเนื้อหาที่มีความเหมาะสม มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 80.71

ในเรื่องเอกสารประกอบการบรรยาย มีค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ เท่ากับร้อยละ 81.07

ทั้งนี้สามารถสรุปเป็นค่าเฉลี่ยของค่าร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการในทุกๆด้านในภาพรวมได้เท่ากับ ร้อยละ 82.61

ตารางที่ 2.1 ความพึงพอใจด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ

รายการ	ระดับความพึงพอใจ										ไม่ระบุ	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%
1 การให้บริการมีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน/เหมาะสม	22	30.99	33	46.48	15	21.13	0	0	0	0	1	1.41
2 ระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสม	17	23.94	36	50.70	12	16.90	3	4.23	0	0	3	4.23
3 มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ	32	45.07	31	43.66	6	8.45	1	1.41	0	0	1	1.41

ตารางที่ 2.2 ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

รายการ	ระดับความพึงพอใจ										ไม่ระบุ	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%
1 ให้บริการด้วย ความสุภาพ เป็นมิตร	35	49.30	31	43.66	5	7.04	0	0	0	0	0	0
2 ดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ	35	49.30	27	38.03	9	12.68	0	0	0	0	0	0
3 ให้บริการด้วย ความสะดวก รวดเร็ว	26	36.62	31	43.66	12	16.90	0	0	0	0	2	2.82

ตารางที่ 2.3 ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

รายการ	ระดับความพึงพอใจ										ไม่ระบุ	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%
1 สถานที่/พื้นที่และ บรรยากาศ เอื้ออำนวย	41	57.75	26	36.62	4	5.63	0	0	0	0	0	0
2 การประสานงาน และการ ประชาสัมพันธ์	32	45.07	30	42.25	7	9.86	2	2.82	0	0	0	0
3 มีเอกสาร/แผ่น พับ/ข้อมูลการ ให้บริการ/แผนที่ เส้นทาง	41	57.75	24	33.80	5	7.04	1	1.41	0	0	0	0

ตารางที่ 2.4 ความพึงพอใจคุณภาพการให้บริการวิชาการ

รายการ	ระดับความพึงพอใจ										ไม่มี/ไม่พบในการให้บริการ	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%	จำนวน (คน)	%
1 ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้	41	57.75	23	32.39	6	8.45	1	1.41	0	0	0	0
2 การจัดเตรียมเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	29	40.85	30	42.25	9	12.68	2	2.82	0	0	1	1.41
3 เอกสารประกอบการบรรยาย	30	42.25	29	40.85	9	12.68	2	2.82	0	0	1	1.41

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยแบ่งออกเป็นจุดเด่น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง (จำนวนผู้ให้ข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จุดเด่น

จุดเด่นในเรื่องการจัดการและการให้บริการ

- o การประสานงานที่ดีกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่งานของมหาวิทยาลัยขอนแก่น (1 คน)
- o คณะทำงานมีมาก มีจัดการที่ดี เป็นระบบ ให้บริการดีมาก ดูแลอย่างจริงใจ มีการกระจายกันให้บริการได้อย่างทั่วถึง มีการจัดการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เข้ารับการประชุมอบรม สัมมนาสบายใจในการเข้าร่วมสัมมนา (2 คน)
- o มีการประสานงานที่แม่นยำในการวางตัววิทยากรในทุกช่วง ทำให้สามารถจัดเตรียมเอกสารได้ตรงตามวิทยากรแต่ละท่าน ตลอดจนกำหนดการไม่เปลี่ยนแปลง (1 คน)
- o มีการแจกหน้ากากผ้า ซึ่งเป็นการให้ความใส่ใจต่อสุขภาวะในปัจจุบัน (1 คน)
- o มีการประชาสัมพันธ์งานในระดับดี มีป้ายบอก แจ้งเตือน (1 คน)
- o เป็นองค์กรที่เยี่ยม ทำงานสุดยอด ประทับใจมาก (2 คน)
- o เหมาะสมกับเป็นสถาบันวิจัยตัวอย่างของภูมิภาคอีสาน (1 คน)
- o เป็นการจัดงานและการจัดเตรียมสไลด์ที่ดี (1 คน)

จุดเด่นในเรื่องรูปแบบ บรรยากาศ และสถานที่

- o เปิดโอกาสให้ผู้เข้าสัมมนามีส่วนร่วม ชักถาม แลกเปลี่ยน (1 คน)
- o องค์กรร่วมจัดหลากหลายองค์กร ทำให้เห็นภาพพื้นที่การทำงาน แต่ละประเด็น แต่ละพื้นที่, ข้อมูลที่วิจัยเป็นความจริงของพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นจริง ได้นำมาสะท้อนให้สาธารณชนได้รับรู้ (1 คน)

- o ให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมเป็นกำลังขับเคลื่อนงานวิจัย ทำให้เกิดความต้องการ/ พลังอยากมีส่วนร่วมในการทำวิจัย (2 คน)
- o เป็นการประชุมวิชาการที่มีการผสมผสานกลุ่มคนที่หลากหลาย (ข้าราชการ เอกชน ภูมิปัญญา) ที่ให้โอกาสผู้เข้าร่วมประชุมได้พบปะ แลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ที่มีต่อกัน แสดงความชัดเจนในการเกิดเครือข่าย (4 คน)
- o ได้ถกอบคิด ทิศทาง เนื้อหา คุณภาพใหม่ในการขับเคลื่อนงานวิจัยอีสานเพื่อตอบโจทย์การรับใช้พี่น้องมวลชน ก็เป็นไปได้ ชักชวนการมีมหาวิทยาลัยท้องถิ่น/ ราชภัฏ เข้าร่วมให้มากกว่านี้เพื่อรับงานวิจัย วิจัยรับใช้มวลชนโลก อัตลักษณ์ วัฒนธรรม การละเล่น ช่วยสร้างสมดุลมองชีกซ้ายขวา (1 คน)
- o เนื้อหา เรื่องการวิจัยจากล่างสู่บน ตามวิถีชุมชน (1 คน)
- o ทุกภาคส่วนมาร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยน สัมพันธภาพ ต่องานใหม่ ผู้ให้นโยบาย/ นักวิจัย/ ความรู้/ นักพัฒนา/ ชุมชน ถ้าเอาคนเหล่านี้มาร่วมคิด เป็นรายจังหวัด ก็จะมีการทำงาน สร้างกิจกรรม แก้ปัญหาชุมชน ฯลฯ ต่อไปได้ดี (1 คน)
- o เป็นการสัมมนาที่ไม่เคร่งเครียด แต่ได้สาระทางวิชาการ และการนำไปประยุกต์ใช้ สามารถนำไปพัฒนาชุมชนและสังคมได้จริง (3 คน)
- o การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม/ การออกร้านที่ดีมาก (2 คน)
- o มีความหลากหลายในรูปแบบการนำเสนอ (ทำให้ทุกคนที่มาได้มีส่วนร่วมอย่างใดอย่างหนึ่ง) เนื้อหาในการจัดงานดีมาก ได้ความรู้มาก รูปแบบการจัดนำประทับใจ (6 คน)
- o สถานที่ที่จัดสัมมนามีความเหมาะสม สวยงาม ภูมิฐาน และสะดวก (4 คน)

จุดเด่นในเรื่องเนื้อหาและความสามารถของวิทยากร

- o วิทยากรเปิดงานช่วงแรกให้ความรู้แง่คิด ตลอดจนประเด็นวิจัยทางสังคมในปัจจุบัน 'ทศวรรษใหม่' ได้อย่างชัดเจน (1 คน)
- o จุดเด่นคือการบรรยายของบุคคลสำคัญ 3 ท่าน (1 คน)
- o วิทยากรระดับแนวคิดดีมากทุกท่าน เหมาะสมกับประเด็นสัมมนาที่โดดเด่นที่สุด คือ ดร.สุวิชัย ครอบพิจารณาเนื้อหาโดยละเอียดเพื่อนำไปพัฒนาโจทย์วิจัย ม.ข. จะได้ยับยั้งจากการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การค้นหาคำตอบระดับสูง ที่เป็นการวิจัยพื้นฐาน (ที่ถูกกละเลย) นพ.เกษม ถือเป็นตัวแทนแนวคิดในหลวง ควรแตกความคิดท่านไปสู่ภาคปฏิบัติ ฐานการคิดสำคัญมาจากพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพอเพียง เป็นตัวอย่างการนำแก่นทางศาสนาและความคิดไปสู่ภาคปฏิบัติ ม.ข. อยู่ท่ามกลางทรัพยากรทางภูมิปัญญาชั้นสูง แต่ยังไม่เห็นชุมชนทรัพยากรชนิดนี้ (1 คน)
- o การถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลดีมาก ๆ ทุกท่านถ่ายทอดที่ทำให้เข้าใจง่าย ไม่ได้ใช้ภาษาวิชาการ, ประเด็นในการนำเสนอน่าสนใจ เนื้อหาดี มีประโยชน์มากๆ (6 คน)
- o ผู้นำเสนอมีการสนทนาจริง คนที่ทำงานจริง (2 คน)
- o งานวิจัยที่น่าสนใจ น่าสนใจ ให้ความรู้ มีความหลากหลาย (2 คน)

จุดเด่นในเรื่องเอกสารประกอบการสัมมนา

- o มีเอกสารประกอบการสัมมนาเพียงพอ น่าสนใจ มีเอกสารจัดเตรียมไว้แจกตลอดเวลา ไม่ห่วงองค์ความรู้ น่าชื่นชม (3 คน)

2. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเรื่องการจัดการและการให้บริการ

- o พื้นที่ที่เป็นจุดลงทะเบียนและรับเอกสารแออัดมากเกินไป (1 คน)
- o เรื่องอาหาร/การดูแลด้านอาหาร โดยเฉพาะอาหารมังสวิรัต (ต้องรอนาน และ“ขาด” อาหารมีจำกัด) ทั้งนี้ควรให้มีการกรอกข้อมูลด้านอาหารในใบสมัครด้วย (2 คน)
- o วันที่ 25 สิงหาคม 2552 ห้องย่อยที่ 1 ไม่มีการให้เบรกในภาคบ่าย (1 คน)
- o สื่อในห้องประชุมใหญ่มีน้อย และไม่ชัดเจน (1 คน)
- o ควรมี website สำหรับการถาม-ตอบ (1 คน)
- o ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาปิดสัญญาณโทรศัพท์/ห้ามไม่ให้ใช้ในห้องสัมมนา เพื่อให้เกียรติผู้นำเสนอผลงานและไม่รบกวนผู้เข้าร่วมสัมมนา (1 คน)
- o ผู้เข้าร่วมสัมมนาไม่ให้ความสำคัญ/ใส่ใจในการใส่หน้ากากผ้า (ซึ่งตลอดการประชุม 3 วัน มีผู้ไอ จาม ตลอดเวลา) พิจารณามีการพูดกระตุ้นให้ผู้ใส่หน้ากาก ได้ตระหนัก เห็นความสำคัญของการใส่หน้ากาก ตลอดช่วงเวลากการประชุม (1 คน)
- o เพื่อความสะดวกในการติดต่อ ในโบรชัวร์ควรมีหมายเลขโทรศัพท์มือถือของผู้ประสานงานด้วย (เบอร์โทรศัพท์ของสถาบันฯติดต่อได้ยากมาก ไม่สะดวก ไม่มีคนรับสาย รวมทั้งโทรสารก็เข้ามาติดต่อไม่ได้/ต้องรอนาน) (1 คน)

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเรื่องรูปแบบ บรรยากาศ และสถานที่

- o ให้มีการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ครู นักเรียน ได้เข้าชมนิทรรศการ (แยกส่วนจากการประชุมวิชาการ) และเปิดโอกาสชมสินค้าอย่างเต็มที่ การจัดที่ศูนย์ประชุมกาญจนาภิเษก อาจจะทำให้เป็นการสัมมนาระดับชาติได้ (1 คน)
- o สถานที่จัดควรเป็นในมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้ (1 คน)
- o ควรจะลงจัดตามจังหวัดเป็นเวที่ย่อย แล้วจึงมาจัดรวมใหญ่ เพื่อจะได้ข้อมูลของการวิจัยมากกว่านี้ (2 คน)
- o ควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้คำแนะนำ (1 คน)
- o ควรมีจุดนิทรรศการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา (1 คน)
- o ควรพัฒนาประเด็นวิจัยทางสังคมในระดับนามธรรม (โดยเฉพาะระบบคุณค่าระดับต่างๆ พุทธศาสนา ดังที่ในหลวงทรงทำเป็นตัวอย่างแล้ว) โดยเริ่มจากการถอดความรู้ ถอดกระบวนการก่อนก็ได้ (อีสานมีครูบาอาจารย์ทางสงฆ์อยู่มากมาย และท่านเหล่านั้นก็ทำหน้าที่ “พัฒนาสังคม” อยู่ตลอดเวลา แต่ทำไม ม.ข. มองไม่เห็น) (1 คน)
- o ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ ให้ถึงมือชาวบ้านเพื่อจะได้ใช้ในการแก้ปัญหา (1 คน)
- o ให้ชาวบ้าน และองค์กรชาวบ้านได้มีโอกาสเข้าร่วมการสัมมนามากกว่านี้ โดยเฉพาะประเด็นที่ตอบโจทย์/แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้าน (2 คน)
- o ไม่ควรแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อให้ได้รับฟังเรื่องที่นำเสนอทุกเรื่อง เพราะทุกเรื่องเป็นเรื่องที่สำคัญ (1 คน)
- o สัมมนากลุ่มย่อย เวลารับรองผลงานวิจัยน้อยเกินไป เรื่องน่าสนใจมาก ไม่ควรจำกัดมากเกินไป ควรให้เวลามากกว่านี้ ควรให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอแนะ/แลกเปลี่ยนมากกว่านี้ (15 คน)
- o การรักษาเวลาในการบรรยาย/การนำเสนอ การควบคุมเวลาแต่ละช่วงให้ตรงตามกำหนดการ/ตามผังเวลาที่วางไว้ (8 คน)

- o ควรควบคุมเวลาในการเอนเตอร์เทน/จัดแสดง ให้อยู่ในเวลาที่เหมาะสมตามกำหนดการ หรือ ช่วงการจัดการแสดงควรอยู่คั่นระหว่างเบรก ไม่ใช่ช่วงเริ่มสัมมนาเพราะจะดึงความสนใจไป ถ้าอยู่คั่นช่วงเบรกก็จะลดความเบื่อได้ในจังหวะที่เหมาะสมมากกว่า (2 คน)
- o ระยะเวลาในการจัดสัมมนา ควรจะใช้เพียงแค่ 2 วัน น่าจะเพียงพอ (2 คน)

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเรื่องเนื้อหาและความสามารถของวิทยากร

- o หมอประเวศมีความตั้งใจจริง แต่ท่านก็เป็นเพียง “นำคิด” เท่านั้น! สังคม หรือ ม.ช. นำแนวคิดท่านมาใช้จริงหรือ นักปฏิบัติอย่างนักวิจัยต่างหากที่จะต้องตอบโจทย์ หรือสร้างโจทย์ และสังเคราะห์แนวคิดที่ทำด้วยตัวเอง (1 คน)
- o งานวิจัยน้อยไปนิด โดยเฉพาะคุณภาพของงานวิจัย (1 คน)
- o อยากฟังเสียงจากคนในพื้นที่ที่ RDI ทำงานด้วย (โดยเฉพาะชาวบ้าน) มากกว่าเสียงจากนักวิจัย เพราะนั่นคืองานวิจัยและพัฒนาที่สัมผัสได้จริงๆ (1 คน)

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเรื่องเอกสารประกอบการสัมมนา

- o ควรมีการสรุปการบรรยาย (ปาฐกถาของ ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี, รศ.ดร.ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ และ ศ.นพ.ประเวศ วะสี) ในแต่ละวันเป็นเอกสารแจกให้ผู้ร่วมสัมมนาในวันรุ่งขึ้น หรือ post ลงในเว็บไซต์เพื่อที่จะสามารถ download ได้ (1 คน)

แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับบริการวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนา

กิจกรรมที่ประเมิน : สัมมนาวิชาการประจำสถาบัน ทศวรรษใหม่...วิจัยเพื่อสังคม
วันที่ 24-26 สิงหาคม 2552 โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน ต่อไปนี้)

- 1 เพศ 1) ☐ ชาย 2) ☐ หญิง
- 2 อายุ 1) ☐ ≤ 20 ปี 2) ☐ 21-40 ปี 3) ☐ 41-60 ปี
- 4) ☐ ≥ 61 ปี
- 3 วุฒิการศึกษา 1) ☐ ต่ำกว่ามัธยมปลาย 2) ☐ มัธยมปลาย/ปวช. 3) ☐ อนุปริญญา/ปวส.
- 4) ☐ ปริญญาตรี 5) ☐ ปริญญาโท 6) ☐ สูงกว่าปริญญาโท
- 4 อาชีพ 1) ☐ ราชการ/พนักงานรัฐ 2) ☐ พนักงาน/ลูกจ้าง เอกชน
- 3) ☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 4) ☐ เกษตรกร
- 5) ☐ รับจ้าง 6) ☐ นักเรียน/นักศึกษา 7) ☐ อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของการรับบริการวิชาการ

(กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นด้านความพึงพอใจของการรับบริการวิชาการของท่านมากที่สุด)

ประเด็นวัดความพึงพอใจ	มากที่สุด (คะแนน 5)	มาก (คะแนน 4)	ปานกลาง (คะแนน 3)	น้อย (คะแนน 2)	น้อยที่สุด (คะแนน 1)	ไม่มี/ไม่พบ ในการ ให้บริการ
1 ความพึงพอใจด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ						
1.1 การให้บริการมีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน						
1.2 ระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสม						
1.3 มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการ						
2 ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ						
2.1 ให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร						
2.2 ดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ						
2.3 ให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว						
3 ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก						
3.1 สถานที่/พื้นที่และบรรยากาศเอื้ออำนวย						
3.2 การประสานงานและการประชาสัมพันธ์						
3.3 มีเอกสาร/แผ่นพับ/ข้อมูลการให้บริการ						
4 ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการวิชาการ						
4.1 ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้						
4.2 การจัดเตรียมเนื้อหาที่มีความเหมาะสม						
4.3 เอกสารประกอบการบรรยาย						

จุดเด่น

สิ่งที่ควรปรับปรุง

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือนำในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก 3

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนา

สรุปภาพรวมจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาแยกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

กลุ่มผู้เข้าร่วม	จำนวน (คน)
องค์กรร่วมจัด	18
แขกผู้มีคุณูปการและผู้บริหาร	16
วิทยากรและผู้นำเสนอผลงาน	22
ส่วนราชการภายใน มข.	52
ส่วนราชการภายนอก มข.	46
สถาบันการศึกษาอื่น มข.	27
ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์และไปสเตอร์	12
หน่วยงานองค์กร/เครือข่าย/องค์กรพัฒนาเอกชน/องค์กรภาครัฐ	152
ผู้เข้าร่วมทั่วไป/ธุรกิจเอกชน	22
สื่อมวลชน	28
ผู้สังเกตการณ์	6
คณะทำงาน	47
รวม	448

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
1	ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย	องคมนตรี
2	ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี	ราษฎรอาวุโส
3	รศ. ดร. ม.ร.ว.อดิเทพ รพีพัฒน์	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
4	ดร.ปรีชา อุตระกุล	มูลนิธิอาจารย์ปรีชา ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา ม.ราชภัฏนครราชสีมา
5	ดร.อุษา กลิ่นหอม	คณะวิทยาศาสตร์ มมส.
6	ผศ. ดร.นลินี ดันธุนิตย์	คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7	คุณบุญเลี้ยง สุตตะชา	ผู้นำชุมชนบ้านบะขาม จ.ขอนแก่น
8	รศ. ดร.ชัยนิตย์ วรรณะภูติ	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9	นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์	สนง.กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
10	นายจีระศักดิ์ สีหรัตน์	ผู้ช่วยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
11	รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มข.
12	รศ. ดร.สุริชัย หวันแก้ว	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ
13	ดร. สีลาภรณ์ บัวสาย	รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
14	รศ. ดร.สุจินต์ สิมารักษ์	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
15	ผศ. ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กรุงเทพฯ
16	ดร.บัญญัติ แก้วส่อง	นักวิชาการอิสระ จ.ขอนแก่น
17	ผศ. ดร.วิเชียร วรพุทธพร	คณะเทคโนโลยี มข.
18	คุณอุบล อยู่หว่า	เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.มหาสารคาม
19	คุณรัชชัย กุณวงศ์	เครือข่ายอินแปง อ.กุตุบกา จ.สกลนคร
20	อาจารย์มานะ นาคำ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
21	ดร.ประยุทธ์ ชูสอน	คณะศึกษาศาสตร์ มข.
22	คุณวิสูตร อยู่คง	สนง.พื้นที่อนุรักษ์ 9 จ.อุบลราชธานี
23	คุณไพรินทร์ เสาะสาย	โครงการทามมูล จ.สุรินทร์
24	ผศ. วรพจน์ พรหมสัตยพรต	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มมส.
25	คุณประเสริฐ วงศ์ภูธร	โครงการ พสส. จ.ขอนแก่น
26	คุณมนตรี จันทวงศ์	มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ กรุงเทพฯ
27	คุณเลิศศักดิ์ ดำคงศักดิ์	นักวิชาการอิสระ จ.ปทุมธานี
28	รศ.ดร.ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
29	คุณชีวสิทธิ์ บุญเกียรติ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กรุงเทพฯ
30	อาจารย์สันติภาพ ศิริวัฒน์ไพบูลย์	ม.ราชภัฏอุดรธานี
31	คุณแมน ปุโรทกานนท์	มูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จ.ร้อยเอ็ด
32	คุณสนั่น ชูสกุล	โครงการทามมูล จ.สุรินทร์
33	คุณสุนทรี แซ่กิ่ง	เครือข่ายผู้หญิงอีสาน จ.ขอนแก่น
34	ศ.ดร.ศิริพร จิรวรรณกุล	คณะพยาบาลศาสตร์ มข.
35	รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล	คณะแพทยศาสตร์ มข.
36	คุณแม่ราตรี ศรีวิไล	ศิลปินหมอลำพื้นบ้านขอนแก่น
37	ศาสตราจารย์จรัญ จันทลักษณ์	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
38	รศ. ดร.ชัยชาญ วงศ์สามัญ	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
39	รองศาสตราจารย์เอื้อมพร ทองกระจาย	คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มข.
40	รศ. ดร.อเนก โตภาคงาม	ข้าราชการบำนาญ อาจารย์พิเศษ มข.
41	รศ.สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์	ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยท้องถิ่น มข.
42	รศ. ดร.มันทนา สามารถ	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
43	รศ. ดร.ยุพา หาญบุญทรง	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
44	รศ. พญ.จิราภรณ์ ศรีนครินทร์	คณะแพทยศาสตร์ มข.
45	ดร.โกมล แพรกทอง	ข้าราชการบำนาญ กรุงเทพฯ
46	คุณนิศากร รพีพัฒน์	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
47	นายสมโภชน์ หม่อมมีศรี	คณะกรรมการจังหวัดชัยภูมิ
48	นายปราโมทย์ ขวัญชัยรัตนภูมิ	คณะกรรมการจังหวัดชัยภูมิ
49	อ. ดร.มณีมีชัย ทองอยู่	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
50	นายจักรภาพ จิตพิมลมาศ	นักศึกษา คณะแพทยศาสตร์ มข.
51	นางสาวสิริยา จิตพิมลมาศ	นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มข.
52	คุณจิรุตต์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
53	คุณพันธุทธิ์ เลหาทรานนท์	สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ
54	คุณสกรณ โกวิทวานิช	สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ
55	คุณศิวัชร ปิยะพรพันธ์	สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ
56	คุณศิริพร อัสเวศน์	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
57	คุณอรรธิกา วรรณศิลป์	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
58	คุณทอภัก คมขำ	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
59	คุณธนากร มั่งสุวรรณ	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)
60	นายสำเริง เสกขุนทด	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
61	นายวิเชียร พลสมม	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
62	นายเจน อมรพงษ์พันธ์	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
63	นางสาวปริญญา พรหมดวง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
64	นายอภิรักษ์ จันทะโยธา	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
65	นายอดิสร ส่งเสริม	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
66	นางสาววารินัญ ดวงจินดา	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
67	นายคำจันทร์ จันทรจำปา	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
68	นายเมธาวี พิทักษ์	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
69	ดร.มงคล ต๊ะอุ้น	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
70	คุณณลินี กังศิริกุล	ม.ราชภัฏนครราชสีมา
71	นายชูชาติ ผิวสว่าง	เครือข่ายเกษตรกรไทย กรุงเทพฯ
72	นายกริชพจน์ ภูวนา	ม.ราชภัฏมหาสารคาม
73	นายคมกฤติ ตั้งจารุศรีธรร	SME BANK จ.ขอนแก่น
74	นางอัมรา มีถม	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น
75	นางสาวอรอนงค์ พังรัตนอรุณกร	คณะวิทยาการจัดการ มข.
76	นายธีระ เกียรติมานะโรจน์	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
77	นางวิไลวรรณ เทียงตรง	คณะวิทยาการจัดการ มข.
78	นายฉนอง ปาปะไพ	เทศบาลตำบลหนองพอก จ.ร้อยเอ็ด
79	นายวิญญู ลาดเหลา	เทศบาลตำบลหนองพอก จ.ร้อยเอ็ด
80	นางหนึ่งฤทัย สุกใส	คณะเภสัชศาสตร์ มข.
81	นางนิตย ทัศนียม	คณะพยาบาลศาสตร์ มข.
82	คุณนิขรา ดรุณี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มข.
83	ผศ.ดร.เกตุฉวา บุญปรากฏ	ม.สงขลานครินทร์ จ.สงขลา
84	คุณอิทธิวัตร ศรีสมบัติ	สถาบันวิจัยและพัฒนา ม.ราชภัฏสุรินทร์
85	คุณยุภาพร บำรุง	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
86	คุณไฉลัญญา ศิริสงวน	ม.ราชภัฏสุรินทร์
87	ดร.วิติยา ปิตตังนาโพธิ์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.นครสวรรค์
88	คุณนภาพร เพ็ชรศรีกุล	ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
89	คุณปัญจมา ศรีบุญเรือง	ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
90	คุณสายฝน จิตนุพงศ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
91	ผศ.ดร.เสนอ ภิรมจิตผ่อง	ม.ราชภัฏอุบลราชธานี

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
92	ผศ.จำลอง วงษ์ประเสริฐ	ม.ราชภัฏอุบลราชธานี
93	อ.นิรมิตร ชวาระนอง	ม.ราชภัฏอุบลราชธานี
94	คุณพิภา สมบูรณ์	ม.ราชภัฏอุบลราชธานี
95	นางสาวเยาวลักษณ์ จันทาทิพย์	ม.ราชภัฏอุบลราชธานี
96	นางสาวลักษณศิริ ชมชื่น	สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย จ.ปทุมธานี
97	นายกำปนาท บริบูรณ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
98	ว่าที่ รต.ธนธิป มาลากอง	กลุ่มงานอาชีพเวชกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น
99	คุณเยาวภา บุญคง	สนง.พลังงานจังหวัด ขอนแก่น
100	คุณประไพ ความวุฒิ	สนง.พลังงานจังหวัด ชัยภูมิ
101	นางสาวชญานิศา ขาติรัมย์	ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 74 จ.อุบลราชธานี
102	นางสาวพิริยา เกียรติบุตร	ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 74 จ.อุบลราชธานี
103	นายเชิดศักดิ์ สิงห์สุพรรณ	ต.ม่วงลาย อ.เมือง จ.สกลนคร
104	คุณชัชวีร์ คำภิบาล	กลุ่มงานอาชีพเวชกรรม โรงพยาบาลขอนแก่น
105	นายประดิษฐ์ นัตทะยาย	สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.โนนสัง จ.หนองบัวลำภู
106	นางสาวอนงค์ลักษณ์ นินทรราช	อบต. บ้านดอน จ. หนองคาย
107	นายสุรพงษ์ เล่งอจจรรย์กุล	สำนักทางหลวงชนบทที่ 6 จ.ขอนแก่น
108	นายภพ วงศ์ศรีชา	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครพนม
109	นายเศวต เกษิต	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครพนม
110	นายนิเวศ แลชาติ	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครพนม
111	อาจารย์ทงศักดิ์ ใจสบาย	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครพนม
112	นายวิฑูรย์ ชูปวา	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครราชสีมา
113	นายวุฒิชัย ศรีพระจันทร์	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครราชสีมา
114	นายสมคิด สิริวัฒนากุล	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.นครราชสีมา
115	นายมังกร จรทะพา	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.กาฬสินธุ์
116	นางนิตยา สิทธิพงษ์	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.กาฬสินธุ์
117	นายพนดล มะลิกุล	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.ชัยภูมิ
118	นายสมโภชน์ หมุ่มหมื่นศรี	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.ชัยภูมิ
119	นายปราโมทย์ ขวัญรัตนภูมิ	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.ชัยภูมิ
120	นายอภิศักดิ์ แสนวงศ์	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.อุบลราชธานี
121	อาจารย์สุนทร สาระวัน	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.อุบลราชธานี
122	นายประสิทธิ์ มากวงศ์	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.สุรินทร์
123	นางสาวพัชต์วิไล สหุณาพ	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.สุรินทร์
124	นางสาวอภิธาร พวงนาค	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.สุรินทร์
125	ด.ต.สุศักดิ์ ชัยรัตน์	โครงการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายเสริมสร้างชุมชนภูมิปัญญา จ.ยโสธร
126	นางธนกร การินทร์	ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มข.
127	นางยุวดี ไชยรักษ์	ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มข.
128	นายวิทยา บุญฉวี	หอผู้ป่วยเวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลศรีนครินทร์
129	นายเสถียร ยุระชัย	คณะแพทยศาสตร์ มข.
130	นายธนาศักดิ์ ใจสบาย	ศูนย์หัวใจสิริกิติ์ มข.

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
131	รศ.ศรีน้อย มาศเกษม	ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มข.
132	ดร.ปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์	ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มข.
133	คุณรุ่งทิวา ขอบชื่น	หอผู้ป่วยเวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลศรีนครินทร์
134	ผศ. ฐานพัฒน์ ติฐสถาพรเจริญ	คณะแพทยศาสตร์ มข.
135	คุณธจุทา แสนทะวงษ์	ศูนย์หัวใจสิริกิติ์ มข.
136	รศ.พรทิพย์ คำพอ	คณะสาธารณสุข มข.
137	นส.อรนุต หาทองสา(แทน)	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข
138	คุณเจียรระโน บรรานิง	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข.
139	คุณสุรศักดิ์ แก้วคำแสน	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข.
140	คุณสุทธิดา เห็นกลาง(แทน)	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข.
141	คุณมัทรี วรรณชัย	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข.
142	คุณยอดชาย แก้วลือ	สำนักบริหารและพัฒนานิชาการ มข.
143	คุณเนตรนภา เจนเจริญ	นศ.บัณฑิตศึกษา มข.
144	ผศ.ปราโมทย์ ครองยุทธ	คณะวิทยาศาสตร์ มข.
145	คุณระพีพรรณ คำงาม	ศูนย์อภิสติกร รร.สาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น
146	ว่าที่ ร.ต.ศักดิ์เดช สิงคบุตร	ศูนย์อภิสติกร รร.สาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น
147	นายวรวิธ ลาชโรจน์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มข.
148	นางสาวรุ่งจิต จารุพงษ์วิฑ	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มข.
149	นางสาววิภาวรรณ คล้ายหิรัญ	คณะพยาบาลศาสตร์ มข.
150	นางสาวรัชนี พงนา	คณะพยาบาลศาสตร์ มข.
151	นายสุเพียร โภคพิทย์	คณะพยาบาลศาสตร์ มข.
152	นางสาวปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
153	เรืออากาศหญิงสดใส ศรีสอาด	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
154	นายหอมหวล บัวระภา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
155	คุณฐาปนี ยี่มวารี	นักศึกษา มข
156	ผศ.วิบูลย์ วัฒนนามกุล	คณะเภสัชศาสตร์ มข.
157	นางภคอร โจทย์กิจ	คณะแพทยศาสตร์
158	นางธนา แก่นอำพรพันธ์	คณะมนุษยศาสตร์ มข.
159	รศ.ดร.พรณี ปัญชรหัตถกิจ	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มข.
160	ผศ.ประเสริฐ	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มข.
161	นางดัชนี ทองฉลาด	เทศบาลตำบลท่าพระ อ.เมือง ขอนแก่น
162	นางมาสินี ไพบูลย์	คณะแพทยศาสตร์ มข.
163	นางสาวณมน ธนินธญากร	คณะมนุษยศาสตร์ มข.
164	อ.มาลี ไพรสน	มหาวิทยาลัยพายัพ จ.เชียงใหม่
165	อ.สุชาติ โหมกลาง	คณะมนุษยศาสตร์ ม.ราชภัฏนครราชสีมา
166	ผศ.วรรษยา เชื้อจันทิก	คณะมนุษยศาสตร์ ม.ราชภัฏนครราชสีมา
167	รศ.พรณีย์ ตะกรุดทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
168	อ.วัชรภรณ์ ธิโสภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
169	อ.จรรวรณ์ พนมจรัสสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
170	ผศ.เนตรชนก ดงทน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
171	นายสุรสม กฤษณะจุฑะ	คณะศิลปศาสตร์ ม.อุบลราชธานี
172	นางเมตตา เก่งชูวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
173	อาจารย์สุมาลี ไชยสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์
174	รศ.สายตา บุญโถม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์
175	พ.อ.ฉัตรพงศ์ พิระวารสิทธิ์	วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย
176	นางสาวจงรัก อนันทะ	วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย จ.ขอนแก่น
177	ผศ.พรหมินทร์ เมฆากาญจนศักดิ์	มข. วิทยาเขตหนองคาย
178	นางสุทธสินี แม้นญาติ	นศ.ป.เอก มหาวิทยาลัยขอนแก่น
179	นายพรบูรณ์ เจริญเชื้อ	สพท.ขอนแก่น เขต1
180	ดร.ชาญเวช ธรรมเสาวภาคย์	ศึกษาศาสตร์ มข.
181	นางสาวสุกัญญา นาคะวงศ์	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
182	ว่าที่ ร.อ.ณรงค์ศักดิ์ คำหาญสุนทร	อบต.เขาน้อย จ.ขอนแก่น
183	นายเชิดศักดิ์ मारสมภพ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย
184	นางสาวสลิลดา คูหาทอง	โรงเรียนธุรกิจสุขภาพอุดรธานี
185	นางภัณฑิลา มีแสง	โรงเรียนธุรกิจสุขภาพอุดรธานี
186	นายประเสริฐ คงแคล้ว	ปลัดอำเภอชนบท จ.ขอนแก่น
187	นายสมยศ แก้วสุพรรณ	ม.ราชภัฏมหาสารคาม
188	นายเรืองยศ ไพรีนินาศ	สำนักงานรัฐวิสาหกิจ จ.ขอนแก่น
189	นายเกียรติไกร อายุวัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
190	คุณจรรวรณ์ พนมจีระสวัสดิ์	ม.ราชภัฏนครราชสีมา
191	คุณวัชรภรณ์ ธิโสภา	ม.ราชภัฏนครราชสีมา
192	รศ.ภรณ์ย์ ตะกรุดทอง	ม.ราชภัฏนครราชสีมา
193	ผศ.เนตรชนก ดงทน	ม.ราชภัฏนครราชสีมา
194	ผศ.ดร.เสาวภา สุขประเสริฐ	ม.ราชภัฏเลย
195	นายศักดิ์ชัย เชนฐบุตร	ร.ร.บ้านแฮดศึกษา จ.ขอนแก่น
196	นางสาวจรัสรัตน์ พุกษาสีสิทธิ์	อบต.คำม่วง อ.เขาสวนกวาง จ.ขอนแก่น
197	นางสาวอันทิกา วรรณศิลป์	สำนักงานส่งเสริม SME. กรุงเทพฯ
198	คุณอำนวยการ ไชยลาภ	บริษัทฟินิคซ์ พลัส แอนด์ เพเพอร์ จ.ขอนแก่น
199	คุณแคทรียา ประเสริฐสงค์	บริษัทฟินิคซ์ พลัส แอนด์ เพเพอร์ จ.ขอนแก่น
200	คุณสุภาวดี พิมพ์สวัสดิ์	บริษัทฟินิคซ์ พลัส แอนด์ เพเพอร์ จ.ขอนแก่น
201	คุณนุชรีย์ มากมายสิน	มหาวิทยาลัยเคโอ ญี่ปุ่น
202	คุณปราณี ธีรภานุ	หอการค้า จ.ขอนแก่น
203	คุณตุลย์ ประเสริฐศิลป์	นักวิชาการอิสระ จ.ขอนแก่น
204	นายสุชาติ เอกนิกร	สพท. ขอนแก่น เขต4
205	นางจิตาภา มาลีศรี	SME. BANK จ.ขอนแก่น
206	คุณชาญชัย พุกาเนต	หอการค้า จ.ขอนแก่น
207	นายธีระ วนาเฉลิม	สนง.โยธาธิการและผังเมือง จ.ขอนแก่น
208	นายอดิศร ศรีบุญเรือง	สพท. ขอนแก่น เขต4

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
209	นางชนภรณ์ โพธิ์หล้า	ท.ส.ม.มหาสารคาม
210	นายรัฐพล พิทักษ์เทพสมบัติ	WWF. ประเทศไทย กรุงเทพฯ
211	นางกัญญารัตน์ ท่วมไธสง	สนง.การท่องเที่ยวและกีฬา จ.ขอนแก่น
212	นายวิรุณภพ สุภาพ	สนง.สิ่งแวดล้อมภาคที่10 จ.ขอนแก่น
213	พญ.จิราภรณ์ ศรีนครินทร์	คณะแพทยศาสตร์ มข.
214	นายวิวัฒน์ชัย พิมพ์หิน	กป.อพช.ภาคอีสาน จ.ขอนแก่น
215	นางสาวคำปิ่น อักษร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
216	นายสมพจน์ สมบูรณ์	อิสระ จ.ขอนแก่น
217	นายฐานุกร สรวงศิริ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
218	คุณเกียรติศักดิ์ เหลืองอังกูร	บริษัทเทพผาสุกจำกัด จ.ขอนแก่น
219	นายสุทธิจิตต์ จินตยานนท์	บริษัทชัยยู คอนซัลแตนท์ อินซ์ จำกัด
220	นางวรรณษา ยิงนอก	บริษัททีม จ.ขอนแก่น
221	คุณทองพูล นันทะแสง	ม.อุบลราชธานี
222	ผศ.ณิตชาธร ภาโนมัย	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มข.
223	คุณสมเกียรติ ชูศรีทอง	ศูนย์วิจัยพหุลักษณะน้ำโขง มข.
224	คุณภัชราภรณ์ สาคำ	ศูนย์วิจัยพหุลักษณะน้ำโขง มข.
225	ดร.กীরติพร ศรีธัญรัตน์	ศูนย์วิจัยพหุลักษณะน้ำโขง มข.
226	รศ.เพ็ญใจ สาตักษ์ อังสกุล	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มข.
227	ผศ.วิทยา ชื่นอุปการนันท์	ม.เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จ.ขอนแก่น
228	รศ.พรทิพย์ วงศ์แก้ว	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
229	นายเผ่าเกษตร ทองสุทธิ	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มข.
230	อาจารย์สมพันธ์ เตชะอธิก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
231	อาจารย์มานะ นาคำ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
232	นายสุรพงษ์ เล่งอจฺจริยะกุล	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มข.
233	คุณประกิจ เปี่ยมรัตน์	ด.ศิลา อ.เมือง ขอนแก่น
234	ผศ.ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
235	นายประกฤษ	นศ.ป.เอก มข.
236	นายทองเหลือง คำภูเวียง	นศ.ป.เอก มข.
237	นายประสาธน์ รัตนปัญญา	ชมรมภูมิปัญญาอีสาน จ.ขอนแก่น
238	นายบุญเลิศ สดสุขชาติ	ชมรมภูมิปัญญาอีสาน จ.ขอนแก่น
239	นายสุวิทย์ ศรีลับซ้าย	วิทยุร่วมด้วยช่วยกัน จ.ขอนแก่น
240	นายเนาว์ บัวแก้ว	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
241	นายกัญญา จักรนารายณ์	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
242	นางสาวรัชนิยา อรรคราช	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
243	นายเสริม อุดมนา	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
244	นางบุญเพ็ง ศรีสิงห์	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
245	นายเพชร ศรีมุกดา	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
246	นายจรัสสายฝน อุดมทรัพย์	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร
247	นายโกสิน ดาบลอา	กลุ่มอินแปง อ.กุดบาก จ.สกลนคร

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
248	นายบวร วิเศษดี	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
249	นายสงวน ทาเพชร	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
250	นายพานทอง เมืองชมพู	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
251	นายนิติวัฒน์ เดลันเทียะ	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
252	นายวุฒิชัย วงภาพ	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
253	นางสาวผกาภรณ์ บุญคำ	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
254	นายสิทธิเดช รังกระราช	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
255	นางสาวสุนัย หันชนะนา	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
256	นายจุลจิตต์ แสงวงเพชร	กลุ่มตลาดชุมชน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
257	ก้านนเือก มีแก้ว	ป่าบ้านนาถอ จ.สุรินทร์
258	นางสุกานดา บุตรดี	อบต.โนนสะอาด จ.ขอนแก่น
259	คุณจรงค์ เกฬิลาศ	สหกรณ์ศุภนิมิต
260	คุณบังอร เห่งศรี	สหกรณ์ศุภนิมิต
261	คุณพรพิชา บุตรโชติ	สหกรณ์ศุภนิมิต
262	คุณวิไลศักดิ์ คุณสาร	สหกรณ์ศุภนิมิต
263	คุณอรุณศรีมี สารปัญญา	สหกรณ์ศุภนิมิต
264	นายยิ่งศักดิ์ แพงจันทร์ศรี	เครือข่ายภูมิปัญญา จ.ขอนแก่น
265	คุณฐิติพร ทับคำภา	พลังงานชุมชน อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น
266	คุณทองม้วน ภูเวียงแก้ว	แกนนำชาวบ้าน อ.หนองแสง จ.อุดรธานี
267	นายวสันต์ เจริญพันธ์	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
268	นายราชัญ ศรีบุพิมพ์	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
269	นายเชษฐ อัครจรรยา	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
270	นายสุรเทพ ยูล	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
270	นายวิชุด ศรีทะโคตร	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
272	นางสาววรชยา สำราญใจ	มูลนิธิรักษไทย จ.อุดรธานี
273	นายสันติ แวดล้อม	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
274	นางจิตตรา สิงห์เหิน	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
275	นางดวงใจ แสงลุน	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
276	นางมนัดดา ศรีปัตตา	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
277	นายสมัย นามศิริ	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
278	นางจันทวัน สุทธิพันธ์	พลังงานชุมชน บ้านม่วงหวาน จ.ขอนแก่น
279	นางธิวรัตน์ บริหาร	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
280	นางจินตนา เกษขมาลา	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
281	นางสมเพช อดทน	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
282	นางลำไย นาสิงห์ขัน	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
283	นางมะลิวัลย์ ไพฑูรย์	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
284	นางรุ่งทิพย์ เกลี้ยงเกล้า	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
285	นางทองใส หอมสมบัติ	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
286	นางวิมาน ลองคำ	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
287	นางบุญถม เปลี่ยนสะอาด	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
288	นางบัวผัน หล้าโฮม	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
289	นางภัทรีพันธ์ พงศ์วัชร	แรงงานนอกระบบ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
290	นายตุลา ไชยรงค์	แรงงานนอกระบบ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
291	พญ.ทานทิพย์ ชำรงวรางกูร	เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน (รพ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น)
292	นางสาวอ้อยใจ พรหมศรี	เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน (รพ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น)
293	นางสาวกรองทอง แก่นคำ	เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน (รพ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น)
294	คุณชุติมา ม่วงมัน	โรงสีข้าวกุดชุม จ.ยโสธร
295	นายประดิษฐ์ ม่วงมัน	โรงสีข้าวกุดชุม จ.ยโสธร
296	นางลำไย พันธุ์เลิศ	โรงสีข้าวกุดชุม จ.ยโสธร
297	นางนันทน์ นันตาบุตร	กลุ่มข้าวฮางโนนอิสระ จ.อุดรธานี
298	นางบัวผัน วีระสอน	กลุ่มข้าวฮางโนนอิสระ จ.อุดรธานี
299	คุณณัฐนิชา อรรถชาติจันทร์	บ้านมั่นคงโคนาโม จ.ขอนแก่น
300301	คุณสนอง สวสูงเนิน	บ้านมั่นคงโคนาโม จ.ขอนแก่น
302	คุณณรงค์ราญ นาคเงิน	กลุ่มเสื่อยืมถั่วตัด จ.ขอนแก่น
303	นางงามนิตย พรหมสุคนธ์	กลุ่มเสื่อยืมถั่วตัด จ.ขอนแก่น
304	นางแบ้ง ปาลสาร	กลุ่มเสื่อยืมถั่วตัด จ.ขอนแก่น
305	พระประชา ธรรมโมสโก	วัดทรายบึงสำราญ ต.โนนท่อน ขอนแก่น
306	นางสุขศรี ปิยกานนท์	ร้านสืบสาน จ.ขอนแก่น
307	นายบุญเลี้ยง สุตะชา	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
308	นายเสถียร สิงห์โสภา	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
309	นายประมวล ภูชนะศรี	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
310	นายบุญเพ็ง ภูธร	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
311	นางอำนาง ไชยสงค์	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
312	นายชาติ พิมพกุล	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
313	นายวิไล ญาติบำรุง	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
314	นางคำแก้ว แซ่ตั้ง	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
315	นางทองเลื่อน กาหลง	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
316	นางทองมี ภาคัด	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
317	นางทัศนีย์ พุ่มบัว	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
318	นางบังอร ถาปาบุตร	ชุมชนปะขาม จ.ขอนแก่น
319	นายปรีชา ทองอู่	โครงการอนุรักษ์ภูผา จ.เลย
320	นางอุไรวรรณ ทองอู่	โครงการอนุรักษ์ภูผา จ.เลย
321	นายสุทธิพงศ์ เพชรนาดี	โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน จ.อุดรธานี
322	นายประยุทธ ขุนทุม	โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน จ.อุดรธานี
323	นางประภากร กุศลนันท์	โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน จ.อุดรธานี
324	นายบุญร่วม จันทร์วิเศษ	โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน จ.อุดรธานี
325	นายกรัณกร วัฒนะพิทักษ์สกุล	สำนักงานพลังงานจังหวัดกาฬสินธุ์
326	นางสาวรัตนา ศิลาเดช	สำนักงานพลังงานจังหวัดกาฬสินธุ์

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
327	คุณโกวิท กุลสุวรรณ	มูลนิธิ NET สุรินทร์
328	นายปรีชา สังข์เพชร	มูลนิธิ NET สุรินทร์
329	นายขรรค์ชัย หงษ์คำมี	กป.อพช.ภาคอีสาน
330	นางวันเพ็ญ พลพิทักษ์	กป.อพช.ภาคอีสาน
331	นางปรียานุช บ้องภัย	กป.อพช.ภาคอีสาน
332	คุณจิรินทร์ บุญมัยยะ	นักวิชาการอิสระ จ.ขอนแก่น
333	อาจารย์บัณฑิต อ่อนดำ	นักวิชาการอิสระ จ.ขอนแก่น
334	คุณบำรุง บุญปัญญา	นักวิชาการอิสระ จ.ขอนแก่น
335	นายอนุสาส ไชยพาน	นักวิชาการอิสระ กรุงเทพฯ
336	นายเดช พุ่มคชา	นักวิชาการอิสระ กรุงเทพฯ
337	นายณรงค์ สืบคำ	องค์กรสัจจะธรรมพลังมวลชน
338	พระครูศุภาจารพิมล	องค์กรสัจจะธรรมพลังมวลชน
339	คุณมยุรี สุวรรณรินทร์	องค์กรสัจจะธรรมพลังมวลชน
340	พระณัฐนันท์	องค์กรสัจจะธรรมพลังมวลชน
341	คุณไพศาล ช่างฉ่า	อ.เมือง จ.ขอนแก่น
342	คุณสมพงษ์ วรรณทอง	อ.เมือง จ.ขอนแก่น
343	นางสิริวัฒนา สุภักธนาภิวัฒน์	องค์กรสถานพัฒนาคุณภาพ
344	นางสาวอรทิพย์ ก่อเกิด	องค์กรสถานพัฒนาคุณภาพ
345	นางนิภา ไทรักษา	องค์กรสถานพัฒนาคุณภาพ
346	นางยานา พันธุ์ทอง	องค์กรสุขภาพดีวิถีไท
347	นายศรีนวล ชุมแสง	องค์กรสุขภาพดีวิถีไท
348	นายสรวง ขวัญสำราญ	องค์กรสุขภาพดีวิถีไท
349	นางณัฐชรัตน์ ฌนัทรชัยธนากุล	องค์กรสุขภาพดีวิถีไท
350	นางสาวนิภา ศรีเลิศ	โครงการทามมูล จ.สุรินทร์
351	นางสาวไพรินทร์ เสาะสาย	โครงการทามมูล จ.สุรินทร์
352	นายชุตติพงศ์ รุ่งเรือง	โครงการทามมูล จ.สุรินทร์
353	นางสาวมวิวรรณ วาชัยยุ่ง	สำนักงานพลังงานจังหวัด จ.ขอนแก่น
354	คุณจิรวิญญ์นันท์ บัวจันทร์	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
355	คุณอนัญญา ศรีกุล	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
356	คุณอาจ สายสิงค์	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
357	คุณสมปอง รูปใส	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
358	คุณมา วงเวียน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
359	นายโกศล คาดพันโน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี
360	คุณอาทิตย์า พงษ์พรหม	สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรุงเทพฯ
361	คุณอาภาพรรณ พัฒนพันธ์	สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรุงเทพฯ
362	คุณเกียรติยศ ทรงสง่า	สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรุงเทพฯ
363	คุณสงกรานต์ ตะนนท์	สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรุงเทพฯ
364	นายสุรสม กฤษณะจุฑะ	คณะศิลปศาสตร์ ม.อุบลราชธานี
365	พระมหาสาคร ชิตังกร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.ขอนแก่น
366	พระมหาวีศักดิ์ บาดสโก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.ขอนแก่น

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
367	ผศ.ดร.ไพโรจน์ ผาสุข	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.ขอนแก่น
368	นางประมวล เจริญยิ่ง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
369	นายพิชาญ ทิพวงษ์	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
370	นางประทุม ชอมกระโทก	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
371	นายนิรันดร์ บัวศิริ	สภาองค์กรชุมชน จ.อุบลราชธานี
372	นางสาวเดือนเต็ม ดวงศรี	สภาองค์กรชุมชน จ.อุบลราชธานี
373	นายสังคม เจริญทรัพย์	สภาองค์กรชุมชน จ.อุบลราชธานี
374	นายสำเริง เสกขุนทด	พอช.ขอนแก่น
375	นายวิเชียร พลสยาม	พอช.ขอนแก่น
376	นายเจน อมรพงษ์พันธ์	พอช.ขอนแก่น
377	นายอภิรักษ์ จันทะโยธา	พอช.ขอนแก่น
378	นายไพฑูรย์ นิมเฉลิม	พอช. กทม.
379	นายสมยศ เทพบำรุง	สวัสดิการชุมชน จ.ขอนแก่น
380	นายวิจิตร จันทรมาศ	บริษัท ปตท.จำกัด
381	นายคณิน เชื้อดวงมุย	บริษัท ปตท.จำกัด
382	นายบรรณวัฒน์ จอมสุวรรณ	หนังสือพิมพ์เสียงแคนดอกคูน
383	นายเสริมศักดิ์ ศรีชะพล	หนังสือพิมพ์เสียงแคนดอกคูน
384	คุณกรพันธ์ จารุกร	TV5 จ.ขอนแก่น
385	คุณวรกร วงษ์นรา	TV5 จ.ขอนแก่น
386	คุณนิสาร์ คำยาว	ไทยรัฐ จ.ขอนแก่น
387	คุณอำพล บทแสงสุริยา	ไทยรัฐ จ.ขอนแก่น
388	คุณไวยวุฒิ แพนฉลาด	ช่อง 9 จ.ขอนแก่น
389	คุณชนิตา ประเสริฐสวัสดิ์	KTV จ.ขอนแก่น
390	คุณกัมพล ดวงชิน	KTV จ.ขอนแก่น
391	นายชูชัย วงศ์บุญมี	ข่าวอีสาน จ.ขอนแก่น
392	คุณชุตินันท์ พันธุ์จรุง	PR KCU จ.ขอนแก่น
393	คุณจิตติมา แสงดี	แนวหน้า จ.ขอนแก่น
394	คุณเจริญญา กุมเที่ยง	U.B.T. จ.ขอนแก่น
395	นายสมใจ นามสุดตา	นสพ.แนวหน้า จ.ขอนแก่น
396	คุณประเสริฐ เอี่ยมจันทร์หอม	วิทยุ รต. FM.97.73 จ.ขอนแก่น
397	คุณชยุต อนุสุริยา	ปชส.ชก. (NBT) จ.ขอนแก่น
398	นายยุทธนา บุณาค	กลุ่มงานข้อมูลฯ สำนักงานจังหวัดขอนแก่น
399	นายประวิทย์ อินสีขึ้น	หนังสือพิมพ์อีสานทีวี จ.ขอนแก่น
400	คุณสุพิตรา สุขไช	หนังสือพิมพ์ไทยเสรี จ.ขอนแก่น
401	คุณสมบัติ รักสกุล	Bangkok Post จ.ขอนแก่น
402	คุณเกษม จินดา	สื่อมวลชน จ.ขอนแก่น
403	คุณภาคินัย สุระประจิตร	Home TV จ.ขอนแก่น
404	นายชาลี พงษ์นุ้มกุล	นสพ.วีคลี่มีเรอร์ จ.ขอนแก่น
405	นายบุญเลิศ พลศรี	สถานีวิทยุ มก.ชก. จ.ขอนแก่น
406	นายปราชญ์ จินันทุนา	NBT จ.ขอนแก่น

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน/ที่อยู่
407	นางสาวพงษ์พร ศรีบุญเรือง	FM. HIT FM.จ.ขอนแก่น
408	นางสาวอุมาพร โพธิ์สุดตา	นสพ.ข่าวอีสาน จ.ขอนแก่น
409	คุณสงสิทธิ์ ภูชมศรี	Home TV จ.ขอนแก่น
410	คุณจำลอง มณีชม	ข่าว สทท. ขอนแก่น
411	คุณสมโภชน์ สมบัติ	Nation จ.ขอนแก่น
412	คุณอัคราฐร ดีสองเมือง	TV3 จ.ขอนแก่น
413	ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มข.
414	รองศาสตราจารย์วี หาญเผชิญ	รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารสถาบันวิจัยและพัฒนา มข.
415	นางสินี ช้วนน้ำ	สถาบันวิจัยและพัฒนา
416	นายธนจักร เย็นบำรุง	สถาบันวิจัยและพัฒนา
417	นางสาวจริญา วงษ์พรหม	สถาบันวิจัยและพัฒนา
418	นางสาวนิรมล ศรีธงชัย	สถาบันวิจัยและพัฒนา
419	นายดิรก สารวดี	สถาบันวิจัยและพัฒนา
420	นางสาวพัชรินทร์ ฤชวรารักษ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
421	นางวชิราพร เกิดสุข	สถาบันวิจัยและพัฒนา
422	นายวิเชียร เกิดสุข	สถาบันวิจัยและพัฒนา
423	นายวิเชียร แสงโชติ	สถาบันวิจัยและพัฒนา
424	นางประภัสร์ สมพงษ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
425	นางสาวจิระพร เกื้อกิม	สถาบันวิจัยและพัฒนา
426	นายภูมิภักดิ์ พิทักษ์เขื่อนขันธ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
427	นางทิพาพร ลาภเจริญเกียรติ	สถาบันวิจัยและพัฒนา
428	นางเบญจมาศ บุรณสรรค์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
429	นางสุปราณี วานมนตรี	สถาบันวิจัยและพัฒนา
430	นางปณณภา นามพิลา	สถาบันวิจัยและพัฒนา
431	นายจิตติ กิจพงษ์ประพันธ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
432	นายพิชาน ศาสตราวาทิต	สถาบันวิจัยและพัฒนา
433	นางสาวศุกลดา วรรณธานี	สถาบันวิจัยและพัฒนา
434	นางกนกพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม	สถาบันวิจัยและพัฒนา
435	นางสมใจ คำชมภู	สถาบันวิจัยและพัฒนา
436	นายสุรศักดิ์ พันธุ์ยานนท์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
437	นายวิชัย คอระยก	สถาบันวิจัยและพัฒนา
438	นายวรนนท์ บุนนาค	สถาบันวิจัยและพัฒนา
439	นางสาวสุณีย์ กวิศราศัย	สถาบันวิจัยและพัฒนา
440	นายเศกสิทธิ์ ลิ้มศิริวัฒน์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
441	นางรุ่งวิศา เกิดศักดิ์	สถาบันวิจัยและพัฒนา
442	นางสาวพิมพ์ไธ แสงทัพ	สถาบันวิจัยและพัฒนา
443	นางจิตติมา อินธิราช	กองคลัง มข.
444	นางสาวธนวรรณ เนาวโสภา	กองคลัง มข.
445	นายไพศาล เอกวัฒน์	คณะเกษตรศาสตร์ มข.
446	นายบุญเลิศ มรกต	ข้าราชการบำนาญ มข.
447	นายกฤตกร กล่อมจิต	ข้าราชการบำนาญ มข.
448	นางสาวทัศนีย์พร วงชมภู	นักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น